

ГІІМ

ГОРЛІВСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
ІНОЗЕМНИХ
МОВ

ВІСНИК

**студентського наукового товариства
Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»**

Дніпро 2023

Друкується за рішенням вченої ради Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 9 від 26.04.2023 р.)

Головний редактор – доктор філологічних наук, професор А.Р. Габідулліна

Редакційна рада:

доктор філологічних наук, професор Т.М. Марченко

доктор історичних наук, професор В.М. Докашенко

доктор історичних наук, професор Г.П. Докашенко

доктор філологічних наук, професор С. А. Комаров

кандидат філологічних наук, доцент Т.М. Радіонова

кандидат філологічних наук, доцент О.Б. Тітова

кандидат історичних наук, доцент О. В. Муратова

завідувач відділу наукової роботи Л.В. Ткаченко

провідний фахівець відділу наукової роботи Т.Ф. Русакевич

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор В.А. Глущенко

доктор філологічних наук, професор Н.В. Дьячок

Вісник студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов: зб. наук. праць: у 2 ч. Дніпро: Вид-во ГПМ ДВНЗ ДДПУ, 2023. Вип. 10. Ч.1. 149 с.

У збірнику публікуються матеріали XX Міжрегіональної науково-практичної конференції молодих учених та аспірантів «Дослідження молодих науковців у галузі гуманітарних наук», яка відбулася на базі Горлівського інституту іноземних мов 18 травня 2023р.

Збірник адресовано широкій аудиторії, всім зацікавленим особам, молодим науковцям, здобувачам.

Відповідальність за достовірність та коректність поданого матеріалу несуть автори.

ЗМІСТ

Актуальні проблеми сучасних лінгвістичних досліджень. Перекладацькі традиції та проблеми міжкультурної комунікації

Ярослав Алєєв Метафоричні терміни в англійській мові: проблеми перекладу.....	6
Марія Бочарнікова Концепт <i>ЗАЗДРИСТЬ</i> у комунікативному просторі сучасного суспільства.....	8
Євген Вербицький Гастрономічний дискурс як найважливіша форма спілкування.....	10
Максим Вілісов Виникнення семантики як науки. Сучасність і перспективи.....	13
Юліанна Волченко Конверсивні моделі словотвору в сучасній англійській мові	15
Людмила Грицина Лексичні трансформації у перекладі казок Шарля Перро українською мовою	18
Єлизавета Добровольська Фразеологізми як елемент розмовного мовлення.....	20
Юлія Єльшина Мовні засоби експресії в англійських текстах жанру «Horror».....	22
Марк Жариков Лексико-граматичні особливості оформлення заголовка журнального мікротексту-повідомлення.....	26
Тетяна Калина Фразеологічна одиниця як один із важливих компонентів англійської культури.....	28
Карпенко Дмитро Лексичні засоби створення каламбуру у творах Михайла Жванецького.....	31
Ліка Касрашвілі Концепт <i>SUCCESS-FAILURE, УСПІХ-НЕВДАЧА</i> в англійській мові.....	33
Дарина Колягіна Концепт політичної коректності як відображення змін у суспільстві	35
Данило Кондренко Особливості пунктуації складних речень у сучасній англійській мові.....	37
Світлана Лиманська До питання про літературну онімію.....	40

<i>Анжеліка Лихачова</i>	
Слов'янські мови й генеалогічна класифікація.....	42
<i>Олексій Мартинюк</i>	
Причини інтерференції при машинному перекладі текстів різних функціональних стилів	44
<i>Марія Павлова</i>	
Розвиток неологізації у французькій мові	47
<i>Марія Перепелиця</i>	
Структурно-семантичні особливості складних слів в сучасній англійській мові	49
<i>Данило Пиндич</i>	
Інтернаціоналізми в публіцистиці та особливості їх перекладу.....	53
<i>Альона Полянська</i>	
Пунктуація англійської мови: теоретичний аспект	55
<i>Ольга Розінькова</i>	
Проблеми й труднощі в навчанні усного перекладу	58
<i>Сидоренко Оксана</i>	
Про форми дієприкметників майбутнього часу, умотивованих дієсловами доконаного виду	61
<i>Ольга Ситняк</i>	
Розмежування значення та смислу в семасіологічних дослідженнях	63
<i>Руслан Ситняк</i>	
Зростаюча роль скорочень в сучасному світі. Аббревіація	65
<i>Єлизавета Скорова</i>	
Причини поширення англійських запозичень у сучасній французькій мові	67
<i>Іван Слесарєв</i>	
Психолінгвістичні дослідження лексичної семантики багатозначних слів	69
<i>Анастасія Соколова</i>	
Дискурсивна та текстова метафора у лінгвістиці	71
<i>Єлизавета Солоннікова</i>	
Особливості комунікативної поведінки британців	74
<i>Тимур Суховецький</i>	
Структурні моделі складних англійських прикметників мілітаристської семантики.....	76
<i>Вікторія Тихонова</i>	
Переклад рекламних слоганів: гендерний аспект	80
<i>Іван Тюрдьо</i>	
Вербалізація концепту <i>тварина</i> в англійській мові	82
<i>Катерина Федчун</i>	
Формування американського варіанта англійської мови	84

Софія Черкашина	
Семантичний наголос як спосіб словотвору в сучасній англійській мові	87
Єгор Черкашов	
Еквівалентність та нормативність у діловому перекладі (на матеріалі англійської та української мов)	89
Микита Шевченко	
Поняття абзацу та абзацного комплексу в англійській художній прозі	91
Анна Шустко	
Способи класифікації німецьких слів-комполітів (на матеріалі електронної публіцистики).....	94
Павло Шиш	
Концепт <i>marriage</i> в англійській мові: засоби відображення	97
Гордій Шкуронат	
Методи набуття й покращення перекладацької компетентності	99
Ангеліна Шпакова	
Синонімічні розбіжності французької мови	102
Денис Шумілін	
Комунікативно-прагматичні особливості кіноперекладу	104

Актуальні проблеми літературознавства.
Діалог культур у класичній та сучасній літературі

Юлія Бланковська	
Інфернальний простір у творах Е.Т.А. Гофмана	107
Роман Борисов	
Жанр роману у творчості Ф. Гарсія Лорки	110
Наталія Вороничева	
Психологічний портрет героїні повісті Г. Джеймса «Поворот гвинта».....	114
Марія Галка	
Європейські цінності у творчості Лесі Українки	118
Катерина Кошкіна	
Тріада «людина – природа – цивілізація» в оповіданнях Д. Г. Лоуренса «Sun» і «The Shadow in the Rose Garden».....	120
Олеся Лінченко	
Функціонування біблійних пророцтв про Ісуса Христа в романі Н. Казандзакіса «Остання спокуса».....	124
Ілля Сербо	
Повсякденність як відображення середовища у романі Т. Гарді «В краю лісів».....	128

<i>Антон Сімаков</i>	
Проблема сім'ї в романі А. Камю «Перша людина».....	131
<i>Тутур Sukhovetskyi</i>	
Symbolic meaning of a necklace in Guy de Maupassant's story «The Necklace».....	135
<i>Мілена Ткаченко</i>	
Традиційний український жіночий одяг: повсякденне життя й художня література	138
<i>Ірина Хричикова</i>	
Жіночі образи в українській літературі: гендерні стереотипи та трансформації	141
<i>Євгенія Якименко</i>	
Образи дітей війни в оповіданнях Г. Белля	143
<i>Варвара Ямпонець</i>	
Конфлікт особистості та суспільства в романі Дж. Еліот «Міддлмарч»	146

Актуальні проблеми сучасних лінгвістичних досліджень.
Перекладацькі традиції та проблеми міжкультурної комунікації

Ярослав Алєєв
Науковий керівник – доцент Круть О. В.
м. Дніпро

**МЕТАФОРИЧНІ ТЕРМІНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ:
ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ**

На сучасному розвитку лінгвістики особової уваги набувають процеси метафоричного терміноутворення. Метафоризація розглядається як семантичний процес, де форма мовної одиниці – це перенос з одного об'єкта на інший на основі певної подібності між цими об'єктами при відображенні в свідомості мовця [1, с. 307]. Під час зіставлення об'єктів метафора виконує такі функції: номінативну, когнітивну або пізнавальну, комунікативна, образну, прагматичну, емотивно-оцінну, естетичну тощо.

За структурою метафоричні терміни розмежовуються на метафори-слова, що утворюються шляхом вторинної номінації, афіксації або словоскладання, метафори-словосполучення.

За семантичною ознакою метафоричні терміни розподіляються на групи: *антропоморфна* метафора; *природоморфна*; *артефактна*; метафори, що *спираються на зіставлення* окремих предметів з абстрактними явищами; метафори із *запозиченням* семантичних одиниць з *інших галузей*.

Метою цієї роботи є розглянути труднощі перекладу англійських метафоричних термінів українською.

Зазвичай перекладач відштовхується від семантики метафоричного терміну та зіставляє лексичне значення слів вихідної мови та мови перекладу. Універсальні поняття, що ґрунтуються на загальнолюдських уявленнях про реальність, або специфічні для окремо взятої культури реалії, лежать в основі передачі метафори в різних мовах.

Основною метою перекладача стає відтворення не прийому, а його функції, ефекту, що відтворюється таким прийомом в мові оригіналу, через національні особливості стилістичних систем різних мов. Образи метафоричних термінів-словосполучень передаються метафоричними, що мають еквівалентну семантичну основу та є однаковими за номінативною функцією.

З метою подолання труднощів передачі метафоричного терміну перекладачеві необхідно дійти до різного роду трансформацій:

1) заміна на рівні лексичного оформлення – метафора реалізується за допомогою слів іншої семантики: - контекстуальна заміна: *it could be your passport to a happy summer* = *він міг би стати Вашою перепусткою у щасливе літо* (в українській слово «паспорт» вживається в прямому значенні,

«перепустка» набуває стійкого метафоричного сенсу); *lack of teeth* = безхребетність (де «безхребетність» порівнюється із «беззубістю» та слугує засобом для опису характеру, завдяки чому створюється «людяний» образ автівки);

2) заміна на рівні морфологічного оформлення – використання слів, які характеризуються подібним лексичним значенням, але належать до іншого лексико-граматичного класу: *begs to be driven* = «благає про поїздку» (дієслово пасивного стану замінюється іменником); *blue-blooded feel of larger capacity engine* = «аристократичність двигуна з вищою потужністю» (метафоричний термін-словосполучення з трьома компонентами «*blue-blooded feel*» передається одиничним іменником «аристократичність»);

3) заміна на рівні синтаксичного оформлення – зміна синтаксичного типу речення: *lots of room to play with the throttle* = «дросельній заслінці було де розгулятися»;

4) використання іншого, близького за значенням метафоричного терміну: *supercar at heart* = суперкар в душі (відбувається заміна образу «серця» на образ «душі»); *track rat* = сіра миша (де «*track rat*» використовується для позначення автівки з невиразною зовнішністю, а «сіра миша» є засобом характеристики невиразної людини та дозволяє перенести відповідний образ автомобіля);

5) перетворення метафоричного терміну на порівняння зі збереженням образу оригіналу: *billiard-table smooth surface* = поверхня гладка, ніби більярдний стіл; *buttery-smooth upshifts* = підвищення передачі плавне, як по маслу;

6) згортання метафоричного терміну до описового пояснення її значення: *flagship model* – найкраща модель; *sister car* – аналог; *its rear-drive predecessor* = його прототип із приводом на задні колеса.

Таким чином, основними труднощами перекладу англійських метафоричних термінів пов'язано з добором або утворенням такого українського відповідника, який зберігає або передає образ оригіналу без порушень норм української мови. Для передачі образу перекладач застосовує різноманітні трансформації, серед яких виокремлюються заміни елементів метафоричного терміну на різних рівнях (лексичному, морфологічному та синтаксичному), заміни образу метафоричного терміну на близький за значенням, заміна метафоричного терміну іншим стилістичним засобом або опис.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тараненко О. О. Метафора // Українська мова. Енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін.]. К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. С. 307-309.
2. Хавкіна О. М. Англійські метафоричні терміни мови комп'ютерних мережевих технологій та інформаційної безпеки. Структурно-семантичні

Марія Бочарнікова
Науковий керівник – доцент Круть О. В.
м. Дніпро

КОНЦЕПТ *ЗАЗДРІСТЬ* У КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

На сучасному етапі наукових розвідок комунікативний простір розглядається як комплекс зв'язків між людьми, соціумами, країнами, континентами тощо. Характерною рисою комунікативного простору вважається глобалізація, що бере початок у світовій економіці й закінчується сферою культури. Як наслідок комунікативної культури, комунікативно-мовна система утворюється мовами, які використовує суспільство у різних сферах спілкування.

Мова як засіб відображення національної культури, світосприйняття та світобачення, ментальності, є одною із універсальних закономірностей та семантичного наповнення ціннісних понять, до складу яких входить концепт *ЗАЗДРІСТЬ*.

Метою дослідження є виявлення структури концепту *ЗАЗДРІСТЬ* у формуванні комунікативного простору сучасного суспільства англійців та українців. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) аналіз походження концепту *ЗАЗДРІСТЬ* у психоемоційному та філософському просторах; 2) визначення ключових понять на позначення *заздрості* в англійській та українській мовах; 3) встановлення асоціативних зв'язків з суміжними концептосферами (*жадібність*, *ревнивість*) в англійській та україномовній культурах.

Концепт *ЗАЗДРІСТЬ* є підсумком ментально-емоційного засвоєння людиною мовної та позамовної реальності. *Заздрість* є предметом засудження з боку суспільства, а людина, яка підвладна цьому емоційному стану, закликає соромитись того, що вона відчуває. Для багатьох *заздрість* – це пристрасть, у якій людина не може зізнатися, своєрідний регулятор особистісних стосунків.

Заздрість є негативним явищем, що характеризується такими емоціями як: *ненависть*, *жадібність*, *скупість*, *жорстокість*.

Український іменник *заздрість* бере початок від польського слова *zazdrość* (почуття роздратування, досади, викликане якоюсь перевагою, вищстю, добробутом іншого; пристрасне бажання мати що-небудь, досягти того, що є в іншого). Англійська лексема *envy* є запозиченням з давньофранцузької мови (*envie*), яка, в свою чергу, є похідною від латинського слова *invidia*, що містить негативний сенс, такий як *заздрість*, *ревність*, *звинувачення*, *докір* тощо. Наведені лексеми на позначення *заздрості* мають

схожу етимологію в англійській та українській мовах, що свідчить про спільність витоків.

Семантичне ядро концептів *ENVY* (англ.) та *ЗАЗДРІСТЬ* (укр.) визначається у межах лексичного поля шляхом аналізу синонімічних рядів у синонімічних словниках та тезаурусах.

В англійській мові *заздрість* реалізується за допомогою таких іменників: *enviousness* (*заздрість*); *malice* (*злість*); *hanker* (*жага; пристрасне бажання*); *irritation* (*роздратування*); *jealous* (*заздрісний*); *desire* (*хотіти*); *disappointment* (*досада*); *cupidity* (*жадібність*); *ill-will* (*недоброзичливість*).

В українській мові синонімічний ряд не є великим. Тому науковці звертаються до асоціацій, наслідком яких є реакція у носіїв мови при слові «*заздрість*». Наприклад, *заздрість* – це постійне порівняння себе з кимось; залежність від думки, життя чи планів інших людей; нереалізованість у житті; егоїзм; цинізм; жадібність; ревності тощо.

Характерними ознаками англійського концепту є *заздрість* – *змагання, суперництво з кимось*; українського *ЗАЗДРІСТЬ* – *небажання самовдосконалюватись*. В обох лінгвокультурах *заздрість* – роздратування від успіху іншої людини, бажання володіти тим, що мають інші, досада, ревності, злість, недоброзичливе ставлення до чужого щастя. Спільними ознаками порівнюваних концептів є *заздрість* – *скупість*; *заздрість* – *ревності*. Для англійського та українського суспільства *заздрість* – це суперництво та вічне змагання; жага до чужого успіху.

У суспільному житті немає точного виокремлення *заздрості*, існують тільки люди, які здатні пережити почуття заздрості.

Вивчення англійських та українських фразеологічних одиниць дає можливість констатувати, що концепт *ЗАЗДРІСТЬ* пов'язаний із такими концептосферами, як *ВДЯЧНІСТЬ* та *ДОБРОЗИЧЛИВІСТЬ*. Наприклад: англ. *Envy is what inclines up to speak evil of the virtuous rather than of the wicked.* (= «*Заздрість* – це те, що схиляє до злослів'я скоріше доброзичливця, ніж грішника») [2, с. 211]. Таким чином, зв'язок останніх з досліджуваним є доцільним для всіх лінгвокультур. Отже, можна стверджувати, що у християнських культурах моральні цінності та настанови схожі, наприклад: *гнів* – *прощення*, *гордість* – *покора*, *ревності* – *довіра* тощо [2, с. 17]. Концепт *ЧЕСТЬ* протиставлено *ЗАЗДРОСТІ*, наприклад: англ. *Envy is the companion of honour* (= *Заздрість* – *компаньйон честі*). Низка моральних почуттів *кохання, повага, ревності* тощо припускають, що людина здатна оцінювати події з погляду етики. Англійська лінгвокультура поєднує в собі два концепти *ЗАЗДРІСТЬ* і *ЖАГА*: Е.г. *Give somebody. No rest* (= «*те, що не дає спокою комусь*»), тобто у людини виникає надмірне та нав'язливе бажання мати те, що мають інші.

Фактичні компоненти концептів англ. *ENVY* та укр. *ЗАЗДРІСТЬ* активно генерують антиціннісні сенси як фізичного та психічного захворювання. Англійський концепт *ENVY* та український *ЗАЗДРІСТЬ* репрезентовано за

допомогою фізичної хвороби та виокремлюється різними хворобами у тієї людини, яка заздрить: *безсоння, психічні хвороби*, тощо.

Таким чином, у комунікативному просторі сучасного суспільства концепт *ЗАЗДРИСТЬ* є негативним: роздратування від успіху іншої людини, бажання володіти тим, що мають інші, досада, ревності, злість тощо. В англійській та українській лінгвокультурах концепт *ЗАЗДРИСТЬ* це підсумок ментально-емоційного засвоєння реальності, що корелює з суміжними концептосферами: *ВДЯЧНОСТІ, ДОБРОЗИЧЛИВОСТІ*. Перспективи дослідження вбачаються в аналізі концептуальних мереж *ЗАЗДРОСТІ*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Люшинська Г.В. Вплив взаємодії мов та культур на лінгвістичне самовизначення молоді у канадській провінції Онтаріо // Актуальні дослідження іноземних мов та літератур: Матеріали міжвузівської наукової конференції молодих вчених (13-14 лютого 2003 р.) / В.Д. Каліущенко (відп.ред). Донецьк: ДонНУ, 2003. С. 187-189.
2. DAP Dictionary of American Proverbs by Wolfgang Mieder. NY ; Oxford: Oxford University Press, 1992. 720 p.

Євген Вербицький
Науковий керівник – ст. викладач Корольова О. Ю.
м. Дніпро

ГАСТРОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС ЯК НАЙВАЖЛИВІША ФОРМА СПІЛКУВАННЯ

Через мовний переворот, який відбувся на початку 20 ст. у західноєвропейській філософії, мова стала найважливішим предметом наукових досліджень. Багато вчених почало розглядати її як відображення світу. Питання культури харчування стає важливим чинником соціального та особистого життя людини.

З початку 70-х років у розвинутих країнах Європи та США в 20 столітті відроджується національна кулінарія. У цей період популярність туризму зростає серед населення Західної, Центральної та Північної Європи, Канади та Сполучених Штатів, сприяючи міжнародному інтересу до життя та звичаїв інших народів. Усе це не може не вплинути на попит на дослідження в предметній галузі гастрономії.

Харчовий дискурс є однією з найдавніших і найважливіших форм спілкування. Це гібридний обмін, який може відбуватися в процесі купівлі, приготування та споживання їжі, а головне – в оцінці якості страви, мистецтві її подачі та підбору.

У наш час ряд лінгвістичних робіт присвячений вивченню мовної концептуалізації сфери, пов'язаної з приготуванням і вживанням кулінарних страв і напоїв, де поняття «гастрономія» часто підміняється такими поняттями, як «кулінарія», «глютонія»; відповідно, дискурси, які висвітлюють цю сферу життєдіяльності людини, названі кулінарним і глутонічним [1, с. 7-13].

Гастрономічний дискурс стає одним із соціальних дискурсів, у якому ситуації, пов'язані з обробкою, приготуванням і споживанням їжі, набувають мовної форми. Описані висловлювання включали текстову структуру, пов'язану з процесом прийому їжі, учасниками процесу прийому їжі, умовами, способом спілкування, контекстом, у якому відбувалася мова, місцем і часом спілкування, його метою та мотивацією, а жанр і стиль бесіди. Мовлення береться до уваги [2, с.22]. Термін «глютонія» часто використовується для опису гастрономічного дискурсу.

На думку І. А. Державецької, термін «глютонія» описує загальну ознаку всього харчового процесу – виробництва та первинної обробки харчових продуктів, приготування напівфабрикатів, процесу приготування та споживання їжі [3]. Про лінгвокультурну специфіку номінацій кулінарного характеру говорить О. В. Олянич, автор терміна «глутонік».

Термін «глутонічний», на думку вченого, корелює з поняттям гастрономії (знання кухонного мистецтва та вміння користуватися його похідними) та співвідноситься з когнітивною системою глутонії будь-якої етнокультури [4, с. 308-311]. У процесі аналізу слова «глютонія» вчені поставили питання про значення слова, безпосередньо пов'язуючи його з його походженням. Отже, у науковому дослідженні ми задокументували три різні пояснення.

Термін «глютонія» походить з: 1) латинської мови, де *gluttire* означає «ковтати, поглинати» [5, с. 92-113]; 2) французької мови, у якій дієслово *gloutonner* перекладається як «жадібно їсти, ковтати», а слово *glouton* означає «ненажер»; 3) англійської, де *gluttony* пояснюється як «надмірне споживання їжі» [6, с.33-38].

Е. Добренко вживає термін «світовий гастрономічний ландшафт» [7, с. 310], який пояснює так: концептуальна модель гастрономічних уподобань і ненажерливих пріоритетів, які відображені в деталях національно номінованих страв. Л. Р. Єрмакова вважає більш доцільним використання поняття «світовий гастрономічний ландшафт», який вона трактує як концептуальну модель гастрономічних уподобань і ненажерливих пріоритетів, які відображаються в деталях номінованих країнами продуктів [8 с.337].

На її думку, саме особливість ненажерливої номінації формує бібліотеку мовних засобів з особливостями кожного народу та втілює національний дух. Інституційний характер має термін «гастрономічний дискурс», який О. В. Олянич [9, с.570] визначає як змішаний тип комунікації, особистісно-орієнтований, що проявляється у сфері повсякденного спілкування, статусно-орієнтований.

У нашому дослідженні ми використовуємо зазначений термін і конкретне тлумачення цього явища як теоретичну основу роботи. Мовний ландшафт і

кухня світу динамічні та інтерактивні, і вони є невід'ємною частиною національної культури. Назви явищ обжерливості вказують на ставлення до них носіїв мови, на народні традиції та уподобання. У такому співвідношенні розкриваються історично сформована гастрономічна символіка, національна психологія та національний характер.

Загалом кухня, особливості харчування народу та його верств найкраще свідчать про національні схильності та національний характер народу. Їжа та питво говорять про те, які пріоритети ставлять люди в житті, бо місце їжі визначає місце інших цінностей або радість життя, демонструє їхню істинну роль у культурі того чи іншого народу. Трактатування гастрономічного дискурсу складне й неоднозначне, адже воно включає такі розділи, як назви традиційних страв, термінологія технік добування, приготування, обробки їжі та її поглинання.

Однак однієї назви недостатньо, треба знати історію страви або техніку, щоб розібратися в усіх тонкощах. Наприклад, торт «безе» (фр. *baiser* - «поцілунок») легкий і повітряний, повністю виправдовує свою назву. Багато кулінарних термінів запозичені з французької мови, наприклад, «бланшування» – швидка обробка продукту окропом або парою, пасеруванням (фр. *passer* «пасування») – обсмажування в олії, але не даючи овочам розм'якшитися і підрум'янитися, але робить їх м'якшими [10, с.104].

У ХХІ ст. відбувається популяризація кулінарії з різних країн. Наприклад, в Україні широко вживаними стали японські суші та роли, італійська піца, американські гамбургери, французькі круасани тощо. Якщо раніше це була екзотика, то зараз просто модно. Хоча в кулінарії існує багато загальних назв, вони не завжди збігаються, тому важливо не втратити всі нюанси і показати відмінності однієї страви в контексті різних країн і регіонів певної країни. Це слід враховувати при перекладі на іншу мову, а також необхідні знання в галузі гастрономії.

Важливо також знати, чим різняться продукти, оскільки традиційні набори товарів залежать від кліматичних особливостей кожної країни або навіть кожного регіону [11, с.410]. Отже, при перекладі необхідно пояснювати, анотувати та перейменовувати відповідно до мовної картини світу.

Саме тому гастрономічний дискурс поєднує в собі культуру, мовні та етнічні компоненти; зачіпає етикет, моральні цінності, формування споживчого смаку [12, с. 466-470]. Крім того, він відображає специфічні характеристики окремо взятого етносу, оточуючий його побут, кулінарні вподобання.

Поняття гастрономічного дискурсу настільки широке, що воно може враховувати не лише людський фактор (учасників обміну), а й просторово-часовий фактор. Загалом, кожен колись говорив або писав про їжу, чи то відомий шеф-кухар, кулінарний критик, який пише статті та замітки, чи домогосподарка, яка записує рецепти на папері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійко Л. В. Стратегії очуження та одомашнення під час перекладу інтертекстуальних одиниць у художньому творі. Філологічні трактати. 2015. Т. 7, № 3. С. 7–13.
2. Андрієнко Л. О. Науково-технічний переклад: конспект лекцій та дидактичний матеріал для студентів лінгвістичних спеціальностей. Черкаси: ЧДТУ, 2002. 22 с.
3. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
4. Баранова С. В., Джим А. Ю. Особистісно-орієнтований підхід на заняттях з іноземної мови. Науковий журнал "Молодий вчений". 2017. №5 (45). Херсон: ТОВ "Видавничий дім "Гельветика", С. 308–311.
5. Берман А. Культура та переклад у романтичній Німеччині. Логос. 2011. №5-6 (84). С. 92–113.
6. Бірковська І. М. Гастронімічні та антропонімічні культурні константи у Британському фольклорі. Закарпатські студії. 2015. Вип. 5. С. 33–38.
7. Бочарнікова О. М. Часткові еквіваленти у перекладних перських словниках: збірник наукових праць до 80 річного ювілею професора Никітіної Фіонілли Олексіївни. Київ: Studia Linguistica, 2010. 310 с.
8. Возна М. О. Англійська мова для перекладачів та філологів: підручник. Вінниця: Нова Книга, 2006. 337 с.
9. Гончаренко Е. П. Питання про художню вірність перекладу проблема реалій. Гуманітарний вісник. Сер. Іноземна філософія: всеукр. збір наук. пр. Черкаси: ЧДТУ 2007. 570 с.
10. Гордієнко Н. М. Поняття перекладацької еквівалентності як центральна проблема теорії художнього перекладу. Філологічні науки. Софія: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2012. 104 с.
11. Грабовський Н. К. Теорія перекладу. Київ: Вид-во КНУ, 2004. 410 с.
12. Державецька І. А. Глуттонічна лексика та проблеми її перекладу. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія Філологія. Соціальні комунікації». 2013. № 1. С. 466–470.

Максим Вілісов
Науковий керівник – доцент Ситняк Р. М.
м. Дніпро

ВИНИКНЕННЯ СЕМАНТИКИ ЯК НАУКИ. СУЧАСНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Тлумачення лексичного значення слів є однією з базових умов спілкування і, як наслідок, існування будь-якої форми соціальних відносин. Немає сумнівів, що від самого початку вербального спілкування виникла вірогідність неправильного розуміння інформації, що передається словами, і

відповідно потреба розуміти лексико-семантичні варіанти слова. «Ще в давні часи в Китаї створювалися словники, що розкривали зміст ієрогліфів. .... В європейській науковій традиції питання про зв'язок між словами та «речами», предметами, до яких вони належать, було поставлене ще давньогрецькими філософами...» [5, с. 7-8].

Семантика притягувала й водночас відштовхувала дослідників своєю науковою «неточністю», завдяки дуже великій кількості лінгвістичних і нелінгвістичних чинників, що постійно впливають на динаміку лексичного значення. Багато європейських мовознавців звернуло увагу на спроби попередніх науковців якось обійти семантику слова, концентруючись на більш прагматичних та передбачуваних аспектах лінгвістики, таких, як граматики чи фонетика. Відома українська дослідниця мови О. О. Селіванова підкреслює, що проблема значення є однією з найбільш складних і дискусійних у гуманітарних галузях науки через суміжність її об'єкту з логікою, філософією, психологією, соціологією та багатьма іншими науками.

Сучасний бельгійський лінгвіст Д. Гіраертс вважає, що на виникнення лексичної семантики як академічної дисципліни в першій половині XIX ст. три «традиції»: теоретична етимологія (*speculative etymology*), учення про риторичку (*teaching of rhetoric*), та складання словників. Звичайно, він відзначає давність, навіть прадавність процесу тлумачення людьми значення слів [6, с. 2].

Дослідження лексичного значення слова ускладнювалось переконанням великої кількості лінгвістів у неможливості встановлення закономірностей семантичних змін. Серед них можна зазначити таких, як М. Бреаль, який допускав тільки класифікацію змін за певними критеріями. А. Мейє також відзначав, що окреме слово має свій особистий, індивідуальний шлях розвитку. Відомий представник німецького молодогограматизму Г. Пауль причиною змін значень слів вважав нестійку індивідуальну психіку людини, підкреслюючи роль підсвідомості в розвитку мови. Навряд чи можливо говорити про тлумачення законів семантичного розвитку, якщо нові форми утворюються несвідомим шляхом.

Звісно ж, була й група вчених, що висловлювались за існування закономірностей у процесі зміни словами лексичного значення. Серед них такі відомі лінгвісти, як О. О. Потебня, О. Есперсен, М. М. Покровський, Е. Веландер та інші.

Дієвим ключем до розуміння шляху розвитку лексичної семантики слова стали дослідження етимологів, культурологів, типологів. Т. В. Гамкрелідзе, В. Іванов у праці «Індоевропейська мова та індоевропейці. Реконструкція і етимологія» провели надзвичайно глибокий аналіз залежності семантики слів різних мов від подібностей соціальних та культурних реалій на різних етапах розвитку суспільств.

Т. В. Гамкрелідзе та В. В. Іванов наполягають, що не можна навіть думати про дослідження семантичного аспекту мови без співвідношення його з «позамовним світом речей», який віддзеркалюється у плані змісту мови. Часто для того, щоб реконструювати прамовне значення лексеми, необхідно вийти за

межі суто лінгвістичних факторів, залучаючи типологічні дані, які мають відношення до історії певних сфер культури [5, с. 100].

Як один із яскравих прикладів, подається загальноіндоевропейська основа *На₁е/os-, відображення якої в історичних індоевропейських діалектах дають значення «мідь», «бронза», «залізо»; але прамовне значення встановлюється саме «мідь», не «бронза» і тим паче не «залізо». Такі висновки робляться на підставі знань про культуру та побут того часу, який, як доведено, пов'язаний саме з епохою міді [1, с. 458].

Сучасні комп'ютерні методи обробки мовного матеріалу з різних мов та культур світу також свідчать про можливість встановлення семантичних законів. Усе це надає безперечної перспективності сучасним і майбутнім дослідженням з лінгвістичної семантики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гамкрелідзе Т. В. Индоевропейский язык и индоевропейцы. Реконструкция и историческая типология. Тбилиси : Изд-во Тбилис. ун-та, 1984. Ч. 1. 1984. 428 с.
2. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 388 с.
3. Левицький В. В. Семасіологія. Вінниця : НОВА КНИГА, 2006. 512 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
5. Ситняк Р. М. Діахронна семасіологія: історія і сучасний стан: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Горлівка, 2014. 219 с.
6. Geeraerts D. (2010) Theories of lexical semantics. Oxford University Press, New York, 341 p.

Юліанна Волченко
Науковий керівник – ст. викладач Корольова О. Ю.
м. Дніпро

КОНВЕРСИВНІ МОДЕЛІ СЛОВОТВОРУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Процес динамічного розвитку англійської мови нерозривно пов'язаний із розширенням словникового запасу внаслідок утворення нових слів. Способи словотвору з давніх часів викликають інтерес мовознавців. Цим надзвичайно важливим аспектам мови приділяли увагу багато мовознавців, зокрема Г. Суїт, А.І. Смирницький, І.Р. Гальперин, І.В. Арнольд, З.А. Харитончик, М.І. Мостовий та ін. Сучасна англійська мова вирізняється великою здатністю щодо утворення нових слів і тому проблема дослідження продуктивного словотвору є однією із найактуальніших і сьогодні.

Одним із продуктивних способів словотвору в англійській мові вважають конверсію. Конверсія (від лат. *Conversio* – зміна, перетворення) – засіб словотворення, при якому нове слово утворюється без зміни основної форми нового слова і без застосування словотвірних засобів. Термін “конверсія” (*conversion*) вжив відомий дослідник англійської мови Г. Суїт у своїй книзі *New English Grammar* у 1891 р. Інші дослідники протиставляли терміни “функціональна зміна”, “нульова деривація”, “кореневе творення” та ін., проте термін “конверсія” видався найбільш вдалим [1].

Причиною широкого розповсюдження конверсії в сучасній англійській мові є майже повна відсутність морфологічних показників частин мови. Корінь, основа і граматична форма слова можуть збігатися за формою (звучання і написання) і тільки внутрішні показники, наприклад артикль, допомагає визначити значення та функцію слів у реченні.

У процесі конверсії можуть брати участь різні частини мови: іменники, дієслова, прикметники, прислівники, частки, вигуки. Мабуть, єдина частина мови, що не схильна до конверсії – прийменники.

Розглянемо різні конверсивні моделі.

I. Модель «іменник > дієслово» (N > V) – найбільш продуктивна конверсійна модель:

Powder, n – порошок, пудра; > powder, v – пудрити;

Colour, n – колір, фарба; > colour, v – фарбувати;

Fire, n – вогонь, пожежа; > fire, v – запалювати, підпалювати тощо.

Її висока продуктивність пояснюється лише тим, що в англійській немає іншого продуктивного способу утворення дієслів від іменників.

Дієслово, створене шляхом конверсії, має інше значення, ніж іменник, від якого воно було утворено, хоча ці два значення можуть бути пов’язані:

- іменник – назва інструменту або знаряддя, дієслово позначає дію, що виконується інструментом: to pencil, to nail, to pin, to brush, to comb;

- іменник – назва тварини, дієслово позначає дію або аспект поведінки, який вважається типовим для цієї тварини: to dog, to wolf, to monkey, to ape, to fox;

- назва частини тіла людини – дія, що здійснюється нею: to eye, to hand, to leg, to elbow, to shoulder, to nose, to mouth;

- харчування – приймати їжу: to breakfast, to lunch, to supper;

- назва місця – зайняття місця або розміщення у ньому: to room, to house, to place, to cage;

- назва професії або роду занять – типова для неї діяльність: to nurse, to cook;

- назва контейнера – класти всередину контейнера: to can, to bottle, to pocket [1].

II. Модель дієслово > іменник (V > N). Група віддієслівних іменників у сучасній англійській мові також досить численна, наприклад:

look, v - дивитися; > look, n – погляд;

hunt, v - полювати; > hunt, n – полювання;
knock, v - стукати; > knock, n – стукіт тощо.

Такі іменники можуть мати значення:

- реалізації дії – to jump (v) - jump (n); to move (v) - move (n);
- агента дії – to help (v) - help (n); to switch (v) - switch (n);
- місця дії – to drive (v) - drive (n); to walk (v) - walk(n);
- об'єкта або результату дії – to peel (v) - peel (n); to find (v) - find (n).

III. Модель «прикметник > дієслово» (Adj > V). Група таких дієслів нечисленна:

empty, adj - порожній; > empty, v – спустошувати;

tidy, adj – охайний, чистий; > tidy, v – упорядковувати тощо.

bitter, adj – гіркий; > bitter, v – гірчити, робити гірким;

yellow, adj – жовтий; > yellow, v – жовтіти, жовтити;

free, adj - вільний; > free, v – звільняти,

dirty, adj – брудний; > dirty, v – забруднювати;

IV. Модель «прикметник > іменник» (Adj > N). Деякі вчені (Н.Н. Амосова та ін.) вважають субстантивацію тривалим процесом та самостійним засобом безафіксного словотвору, що не відноситься до конверсії. Згідно з іншим поглядом (І.В. Арнольд та ін.), принципової різниці між субстантивацією та конверсією немає, оскільки субстантивоване слово набуває нового лексико-граматичне значення предметності, морфологічні та синтаксичні властивості іменників. Усе це дає підстави розглядати субстантивацію як продуктивний спосіб словотвору в сучасній англійській мові.

Існування в мові форм, що не повністю набули граматичних властивостей іменників, сприяло виділенню двох видів субстантивації – повної та часткової. При повній субстантивації в мові з'являються форми, що мають усі ознаки іменника: a detective, detectives, detective's. При частковій – форми, що мають обмеження у функціонуванні: певний артикль, форма лише однини, наприклад: the rich – багаті, the blind – сліпі, the dead – мертві тощо [2].

Моделі «прислівник > іменник» (Adv > N), «прислівник > прикметник» (Adv > Adj), «дієслово > прикметник» (V > Adj), «дієслово > прислівник» (V > Adv), «займенник / числівник > дієслово» (Pron / Num > V), «іменник > прикметник» (N > Adj) не є продуктивними.

Зустрічаються також цікаві випадки конверсії службових частин мови. Скажімо, сполучники та прийменники стають іменниками:

No ifs, no buts.

He liked to know the ins and outs.

He knew all ups and downs of life.

Отже, конверсія в англійській мові одним з самих продуктивних способів словотвору. Ми розглянули різні конверсивні моделі і дійшли висновку, що найбільш продуктивними є моделі «іменник > дієслово» (N > V) та «дієслово > іменник» (V > N). Вони склали майже 80% нашої вибірки. Модель «прикметник

> дієслово» (Adj > V) не є частотною і склала 12%. Решта моделей склала лише 8% вибірки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови. Х.: Основа, 1993. 255 с.
2. Ніколенко А. Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика. Вінниця: Нова Книга, 2007. 528 с.

Людмила Грицина
Науковий керівник – доцент Семенова О. В.
м. Дніпро

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ КАЗОК ШАРЛЯ ПЕРРО УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Казки можна вважати одним із найдавніших витворів культурної спадщини людства, і це робить аналіз їхнього перекладу надзвичайно актуальним, навіть якщо брати до уваги те, що багатьом творам вже виповнилося понад двісті років. Переклад будь-якого тексту є проявом міжмовної комунікації, що вимагає від перекладача відповідних знань та вмінь, зокрема таких, як користування різноманітними загальновідомими методами та техніками. А вивчення перекладацьких процесів на матеріалі казкового дискурсу дає нам глибше розуміння того, як саме культура однієї країни вплинула на культуру іншої. Однією з вищезазначених технік є перекладацькі трансформації. Слід наголосити на тому, що серед вчених наразі немає однозначної думки щодо дефініції терміну “перекладацька трансформація”, точно сформульовано лише, що такі перетворення використовуються за умови наявності в тексті безеквівалентної лексики [1, с. 44]. Трансформації розподіляються на граматичні, лексичні та змішані. Запропоноване дослідження фокусується саме на лексичних трансформаціях. Загалом вони розподіляються на конкретизацію та генералізацію значень, додавання та опущення слів, а також смисловий розвиток. Розглянемо приклади зі збірки Шарля Перро “Казки матінки моєї Гуски” за перекладом-інтерпретацією Р. М. Терещенко. Спочатку звернемо увагу на один із найпростіших прийомів – конкретизацію.

Конкретизація – процес, при якому одиниця більш широкого, конкретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту [1, с. 45]. Переклад слова *monsieur* як *добродій* [3, с. 5] використовується не тільки в значенні шанобливого звертання, а й з оглядом на те, що в контексті казки принц рятує героїню від злиднів та тяжкої долі. Слово *don* перекладене як *віщування* [3, с. 1], тобто конкретизується в контексті часу, адже подарунок дістанеться принцесі не зараз, а в майбутньому, і має зловісний характер.

Протилежністю конкретизації є генералізація, тобто заміна слова вузької семантики на слово ширшої семантики при перекладі [2, с. 24]. Найяскравішим перекладом генералізації можна вважати переклад назви казки *Les Fées* як *Чарівниці*. Переклад методом транскодування у цьому випадку був би недостатньо точним, бо на момент виходу збірки французька та англійська мітології не були настільки поширеними серед вітчизняної аудиторії читачів казок. Тому М. Терещенко підібрав загальновідомий відповідник, тобто “людина, що нібито володіє таємницями магії” [4].

Наступним різновидом трансформацій є додавання та вилучення слів:

– *Vous n’êtes guère honnête, – reprit la fée, sans se mettre en colère. – Eh bien! Puisque vous êtes si peu obligeante, je vous donne pour don qu’à chaque parole que vous direz, il vous sortira de la bouche ou un serpent, ou un crapaud.*

– **Ви дуже нечемні,** – відповіла їй чарівниця, зовсім не розсердившись. – Ну що ж, ви також одержите від мене подарунок: віднині при кожному слові з вашого рота виповзатиме гадюка або вискакуватиме жаба [3, с. 5]. Тут бачимо пропущення повторної характеристики поведінки героїні. Найчастіше це перетворення використовують для того, щоб запобігти тавтологіям. Далі фраза *qu’on la croyait morte ou enchantée* перекладена як *всі були певні, що її давно немає на світі* [3, с. 1]. Була застосована змішана трансформація, тобто водночас генералізація та пропущення деталей, слів “померла чи зачарована”. Таке поєднання трансформацій є досить характерним для перекладацького процесу, бо набагато точніше передає тонкощі оригінального тексту. Наступний приклад демонструє смисловий розвиток – заміну слова або словосполучення іноземної мови, значення яких можна вивести логічним шляхом з вихідного значення. Суть трансформації смислового розвитку полягає в заміні словникового відповідника при перекладі контекстуальним, логічно пов’язаним з ним [1, с. 46]. Репліка – *Que vois-je là!* перекладається за допомогою вигуку – *О диво! Диво!* [3, с. 5]. Ця трансформація має на меті додати словам емоційного забарвлення і при цьому зберігає логічну складову тексту.

Отже, лексичні перекладацькі трансформації при перекладі збірки “Казки матінки моєї Гуски” використовувалися для забезпечення адекватного та ясного продукту перекладу, а також для ґрунтовнішого розкриття імплікаційних контекстів. Ретельне вивчення цієї теми допоможе розширити розуміння перекладацьких процесів, які застосовуються в казковому дискурсі, та уможливить створення більш точної класифікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білозерська Л., Возненко Н., Радецька С. Термінологія та переклад: навч. посіб. для студ. філол. напряму підготовки. Вінниця: Нова Книга, 2010. 231 с.
2. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. [укр./англ.]: навч. посіб. для ВНЗ. Вінниця: Нова Книга, 2003. 605 с.

3. Казки матінки моєї Гуски – Шарль Перро, повний текст твору. Бібліотека української літератури УкрЛіб. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=978> (дата звернення: 19.04.2023).
4. ЧАРІВНИЦЯ – Академічний тлумачний словник української мови. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/charivnycja> (дата звернення: 19.04.2023).

Єлизавета Добровольська
Науковий керівник – доцент Потреба Н. А.
м. Дніпро

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЕЛЕМЕНТ РОЗМОВНОГО МОВЛЕННЯ

У французькому усному мовленні розмовні вирази та звороти втілюють у собі накопичену народну мудрість, у них знаходять відображення народний гумор, схильність до гіперболізації та іронії, прагнення до гострого й ефектного вираження думки. Вони можуть бути віднесені як до різного роду фразеологічних одиниць, так і до вільних сполучень слів. Фразеологізми вирізняються образністю, експресивністю, стилістичним забарвленням. Вони завжди мають аналоги в нейтральній лексиці, тоді як самі належать до розмовно-фамільярного, просторічного або літературно-художнього стилів і задовольняють потребу мови надати мовленню того чи іншого відтінку, вийти за суворі рамки буденності.

У своєму трактаті "Traité de stylistique française", Ш. Баллі виокремив дві групи фразеологізмів: - фразеологічні серії (séries phraséologiques) - словосполучення, що характеризуються відносною свободою слів, які їх утворюють; - фразеологічні єдності (unités phraséologiques) - стійкі словосполучення, які вирізняються абсолютною спайованістю своїх компонентів [2, 68]. Однією з найпопулярніших в світі та на вітчизняному просторі класифікацією фразеологізмів є класифікація В.В. Виноградова, в основу якої покладено ступінь видозміни значення слова враховуючи різні стилістичні та синтаксичні умови творення фразеологізму. Він поділив фразеологічні одиниці не на два, а на три основні типи: - фразеологічні зрощення (стійкі вирази, нерозкладні на окремі елементи, що сприймаються як єдине ціле, tailler des bavettes, ne pas être dans son assiette); - фразеологічні єдності (стійкі сполучення слів, що характеризуються вмотивованістю внутрішньої форми, незмінністю, jeter de l'huile sur le feu, voir rouge); - фразеологічні сполучення (вирази, в яких одне слово вжито в прямому значенні, а друге - у фразеологічно пов'язаному, наприклад, brûler de curiosité (d'impatience), mourir de jalousie (de peur), péter la forme (du feu)) [2].

Розмовні фразеологічні звороти вирізняються яскравою експресивністю і часто використовуються мовцем для емоційного впливу на співрозмовника, а

також з метою зробити свою промову більш переконливою і викликати відповідну реакцію. Цьому сприяє метафоричність фразеологізмів, наприклад: *bayer aux corneilles* (рахувати круків); *au diable Vauvert* (у чорта на паличках); *faire le mariole* (випендрюватися); *à vue de nez* (на око); *lâcher un mot* (бовкнути, ляпнути що-небудь); *poyer le poisson* (заговорювати зуби); *Qui ne hasarde rien, n'a rien* (Хто не ризикує, той не п'є шампанського) і т. д. д.

Серед розмовних фразеологічних зворотів трапляються тавтологічні стійкі поєднання, експресивність яких виражена повторенням одного й того самого слова, наприклад: *à malin malin et demi* (на всякого мудреця досить простоти), *à la queue leu leu* (гуськом) тощо. "

Фразеологізми часто вживаються для надання мові жартівливого, іронічного відтінку, наприклад: *changer d'opinion comme de chemise* (змінювати думку, як рукавички), *manger comme quatre* (їсти за чотирьох); *aller à toute vapeur, mettre le turbo, appuyer sur le champignon (l'accélérateur)* - летіти на всіх парах [3].

Просторічні фразеологічні одиниці відрізняються від розмовних більш зниженим стилістичним характером, наприклад: "Et j'en ai eu marre, tout à coup. ...Marre de cette tribu, marre d'être moi et marre d'en avoir marre" [4, 113]. / "І раптом мені все осточортіло. Мені остогидло це плем'я, я сам собі остогиднув, і мені остогидло те, що я сам собі остогиднув" [4, 118]. "Elle faisait la gueule en revenant de Zurich" [4, 129]. / "Коли вона повернулася з Цюриха, вигляд у неї був похмурий" [4, 137].

Ці фразеологічні звороти несуть у собі яскраво виражений експресивно-емоційний відтінок і часто мають негативне забарвлення: 1) зневажливості, наприклад: кишка тонка - *il n'a pas les reins assez solides*; 2) несхвальності, наприклад: дрібна сошка - *menu fretin*, пхати носа - *fourrer son nez*, чухати язик - *taper la dispute*; 3) лайливість, наприклад: стара перечниця - *vieille harpie, gibier de potence* - негідник, *ours mal léché* - чурбан, необтесана людина тощо[3].

Фразеологізми можуть також використовуватися в розмовній мові з метою гіперболізації, наприклад, такі стійкі вирази, як: *à haute dose* (посилено, з повною віддачею), *en quatrième vitesse* (стрімголов), *crever de fatigue* (падати від втоми), *être à ramasser à la petite cuiller* (як вичавка з лимону) і т.п. Вони часто мають прислівний характер, і їхній перебільшувальний зміст уже не відчувається співрозмовниками: усі вони вживаються метафорично, переносно, наприклад: "Je suis redescendu en quatrième vitesse et j'ai chopé un taxi au vol" [4, 167]. / "Стрімголов скотившись зі сходів, я вискочив з дому і на ходу зловив таксі" [4, 176].

Отже, фразеологізми завжди мають аналоги в нейтральній лексиці, тоді як самі вони належать до розмовно-фамільярного, просторічного чи літературно-мистецького стилів і задовольняють потребу мови надати мовленню того чи іншого відтінку, вийти за суворі межі буденності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. Избранные труды. Лексикология и лексикография. М.: Наука, 1977. С. 140-161.
2. Bally Ch. Traité de stylistique française. 2e édition. Heidelberg: Carl Winter's Universitäts buchhandlung, 1921. 331 p. 9.
3. Larousse. Dictionnaire de français. // URL: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/planning/61415?q=planning#61008> (дата звернення 21.04 2023)
4. Pennac D. Aux fruits de la passion. P.: Gallimard, 1999. 223 p. 13. Queneau R. Zazie dans le métro. P.: Gallimard, 2004. 190 p.

Юлія Єльшина
Науковий керівник – доцент Суховецька Л. В.
м. Дніпро

МОВНІ ЗАСОБИ ЕКСПРЕСІЇ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ ЖАНРУ «HORROR»

Категорію експресивності, яку потрактовують по-різному, може бути функціональною категорією та мовною. При функціональному підході експресивність додає мові незвичайності й наочності [3, с. 282].

Експресивність є властивістю лексичної одиниці, пов'язаною з її здатністю в образній або необразній формі зображувати суб'єктивні аспекти сприйняття мовцем дійсності, а саме уявлення мовців про якісно-кількісні вияви реалій, безпосередньо пережиті емоції, відчуття, суб'єктивні думки тощо [1, с. 65].

Експресивність розглядають як родове поняття для всіх виразних засобів мови. Такі якості мовних одиниць, як образність, емоційність, оцінність, інтенсивність, є експресивними, а отже, мають такі ознаками експресивності:

1) образність, яка викликає чуттєво-образні уявлення й асоціації через мовні одиниці;

2) емоційність, яка відображає здатність мовних одиниць відтворювати переживання людини стосовно певних подій;

3) оцінність передбачає вираження схвальної чи несхвальної оцінки предмета мовлення;

4) інтенсивність вказує на ступінь виявлення дії чи ознаки [2, с. 36].

Лінгвістичним механізмом вираження експресивності постає, головним чином, відхилення від стереотипів у використанні мовних одиниць різних рівнів.

У творенні експресивності мовлення чи тексту провідну роль відіграє як закладений у системі мови експресивний потенціал мовної одиниці відповідного рівня, так і характеристики комунікативної ситуації, перш за все,

контекст. Розбіжність інтенцій автора тексту та очікувань реципієнта так само може слугувати додатковим засобом посилення експресивності, зумовленої бажанням зробити повідомлення максимально переконливим та пам'ятним.

Основна відмінність експресивності від емоційності полягає в тому, що «як компонент конотації вона відіграє другорядну роль у порівнянні з емоційністю, яка займає чільне місце» [3, с. 281]. Експресивність «сприяє вираженню за допомогою незвичайного засобу емоційно-оцінного ставлення до того чи іншого явища дійсності, краще донесення логічної та емоційно-оцінної інформації до реципієнта» [1, с. 85].

Щодо співвідношення термінів «емоційність» і «експресивність», то слід виходити з того, що, висловлюючи емоційне ставлення до того чи іншого предмета або явища, мовець завжди використовує експресивні (виразні, образотворчі) мовні засоби. Однак експресивність не дорівнює в мові емоційності, експресивні мовні засоби підсилюють виразність не тільки при емоційному впливі, але і при вираженні думки [3, с. 282].

Значущу роль лексичні засоби вираження експресивності відіграють у такому жанрі літератури, як горор. Твори цього жанру задовольняють природну потребу людини в сильних відчуттях. Але горор також торкається глибинних проблем буття: загадкових явищ людської психіки, таємниць життя і смерті, тем добра і зла, провини і спокути, загадкових властивостей людської свідомості і багатьох інших морально-психологічних і філософських питань, які споконвіку хвилювали художню літературу.

Розглянемо функційність лексичних засобів експресивності в англomовному романі С. Кінга «The Shining», що є класикою жанру горор.

Експресивна лексика в зазначеному романі відображається в трьох напрямках: лексика, що називає емоції і виконує номінативну функцію; лексика, що виражає емоції і реалізує маніфестаційну або демонстраційну функцію; лексика, що описує емоції, що охоплює описи кінесики, фонації та просодії. Таким чином, один і той самий експресивний вияв отримує в мові різну об'єктивацію: мова може назвати його, виразити або описати.

Експресивна лексика, що називає емоції, виявляється в аналізованому романі С. Кінга найчастотнішою. Уявний страх читача – це основний компонент атмосфери жахливого в художньому творі відповідного жанру, що виявляє себе в найрізноманітніших формах. Відповідно, і викликати такий страх письменник повинен, підходячи до категорії жахливого з різних боків.

Так, інтенсивний страх в аналізованому творі С. Кінга переживається як відчуття абсолютної незахищеності, невпевненості у власній безпеці, як загроза життю. Основною лексемою, за допомогою якої описується реакція персонажів на виникнення відчуття інтенсивного страху, є віддієслівний іменник *screaming*:

And they heard it above them, screaming, not in anger or triumph now, but in mortal terror [4, p. 381].

Слабкий страх переживається у творі як тривожне передчуття, занепокоєння, й виражається в романі за допомогою таких лексичних засобів,

як метафора *prick of fear*, що ілюструє раптовість виникнення тривожного відчуття; порівняння *as if Tony had come with some darkness hidden behind his back*, за допомогою якого зображено миттєву зміну настрою протагоніста:

Danny, as always, felt a warm burst of pleasure at seeing his old friend, but this time he seemed to feel a prick of fear, too, as if Tony had come with some darkness hidden behind his back [4, p. 26].

Також можна виокремити зв'язок страху із занепокоєнням, який у творі С. Кінга виражений такими лексичними експресивними одиницями, як *worry* и *alarm*. Наведені нижче приклади наочно демонструють зазначений зв'язок:

I worry when he goes out to play. I worry about him wanting a two-wheeler next year, even one with training wheels. I worry about his teeth and his eyesight and about this thing, what he calls his shine. I worry [4, p. 230].

He saw the alarm on Danny's face and smiled [4, p. 70].

В аналізованому матеріалі також були знайдені приклади реакції персонажів на відчуття панічного страху, що приводить людину в стан шоку. Зокрема, у реченні *Danny cried out in shock, his body going tense, trying to draw away from his father, and then he collapsed into tears* [4, p. 107] відчуття паніки передається за допомогою дієслівної конструкції *cried out*, яка передає первинну емоційну реакцію персонажа, яка потім доповнюється реакцією його тіла на загрозову ситуацію: *his body going tense*. У реченні *Panic spurred her, and the ache in her side diminished a little* [4, p. 361] панічний стан описується за допомогою дієслова *spur*, наділеного значенням «підштовхувати», тобто, йдеться про виведення людини зі стану душевної рівноваги.

Іншими характерними засобами вираження емоції страху є експресивна лексика, який передає крики жаху, схлипування відчаю, плач, що спричинений сильним переляком. Так, зокрема, у реченні *The boy was still sobbing wildly, refusing to look up from Jack's chest* [4, p. 213] виділяємо сполучення дієслова та прислівника *sobbing wildly*, що позначає ступінь розпачу хлопця, який не міг зупинити вияв своїх емоцій та продовжував ридати. У реченні «*Get a magazine!*» *he yelled over his shoulder. «Kill them!»* [4, p. 113] експресивність досягається за допомогою вживання імперативних висловлювань типу «*Kill them!*». Речення *He backed up against the wall, weeping with terror now, his heart racing like the heart of a rabbit caught in a snare* [4, p. 112] містить такі засоби лексичної експресивності: спочатку в ньому говориться про емоційну реакцію героя на переживання жаху, виражену за допомогою дієслівно-іменникової сполуки *weeping with terror*, а потім означено шоківий стан персонажа, виражений за допомогою фразеологізму із компаративним значенням *racing like the heart of a rabbit caught in a snare*, який ілюструє надмірну швидкість серцебиття.

Важливим засобом передачі експресивності в романі С. Кінга «*The Shining*» постає також повторення однакових слів, найчастіше вигуків із частками на кшталт *oh no*, або дієслів у формі наказового способу: *stop it*. Зазначені зовні беззмістовні сполуки допомагають авторові влучно передати

емоційний стан персонажів, що відчують шок та не контролюють власне мовлення, безладно повторюючи одні й ті самі конструкції:

No oh no oh no – (oh please, Tony, you're scaring me) REDRUM REDRUM REDRUM (stop it, Tony, stop it) Fading [4, p. 27].

Доволі природно, що людина, охоплена страхом, починає молитися або закликати Бога прийти їй на допомогу. Експресивна лексика такого типу представлена одиницями *Jesus, God*, ужитими як звертання до узагальненої вищої сили, яка, на думку героїв роману Кінга, може врятувати їх у безвихідній ситуації:

«Jesus, Al. We ran him down. I felt it». In his ear the phone kept ringing. Come on, Al. Be home [4, p. 33].

«Oh no, God. Please, God, no» [4, p. 224].

Please don't let it be that way, God. Let him grow up and still love his mother [4, p. 105].

Графічне виділення тексту є одним із найефектніших засобів, використовуваних автором для здійснення експресивного впливу на читача, звернення всієї його уваги на відчуття страху й жаху, які переживають герої роману:

NO SWIMMING. DANGER! LIVE WIRES. THIS PROPERTY CONDEMNED. HIGH VOLTAGE. THIRD RAIL. DANGER OF DEATH. KEEP OFF. KEEP OUT. NO TRESPASSING. VIOLATORS WILL BE SHOT ON SIGHT [4, p. 26].

Емоційно-експресивна картина світу, створена С. Кінгом у романі «The Shining», характеризується використанням особливих мовних засобів для позначення експресивних реакцій персонажів, типових для жанру горор. Переважно це експресивна лексика, що передає такі негативні емоції, як страх, гнів, страждання. Зазначені групи експресивних лексичних одиниць широко представлені в ідіолекті С. Кінга. Вони сприяють створенню експресивної картини світу, передачі емоційного стану героїв, визначають стиль та художній метод письменника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
2. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії : монографія. Київ : Вища школа, 1984. 168 с.
3. Чайковська Є. Ю. Поняття «емотивність» та «експресивність» у мові науки. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. Київ : Логос, 2012. С. 279–287.
4. King S. *The Shining*. Hodder, 1977. 512 p.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ЗАГОЛОВКА ЖУРНАЛЬНОГО МІКРОТЕКСТУ-ПОВІДОМЛЕННЯ

Сучасна журналістика підкреслює, що заголовок є одним з основних елементів медіатексту. Незважаючи на свою зовнішню простоту, заголовок відображає різні грані дійсності: особисті пріоритети автора, позиції редакції, політичні та ідеологічні настанови, культурні цінності, технічні можливості видання. На нашу думку, головна функція заголовків сучасних ЗМІ полягає в тому, щоб привернути увагу читача, зацікавити його та викликати бажання продовжувати читання. Тому характерними ознаками заголовків вважають оригінальність та блискучість.

Заголовки мають ряд граматичних, синтаксичних та стилістичних особливостей, пов'язаних з їхніми комунікативними функціями. Заголовок розглядається як окрема комунікативна та лінгвістична одиниця, як тип тексту зі змістовними та мовними особливостями, що представляє безсумнівний інтерес для філологічного дослідження [1].

У мові заголовків ЗМІ часто наявні синоніми, антоніми та пароніми. Використання синонімів допомагає уникнути повторів, підсилює емоційність висловлювання та допомагає уточнити найменування явища для більш точної характеристики. Варто мати на увазі, що синоніми використовуються не лише як еквівалентні найменування одного предмета, але й для розмежування понять.

Доволі поширеним серед заголовків мікротекстів у журналах є використання історизмів та іншомовних слів. Історизми застосовуються найчастіше для проведення паралелей з історією, а також з метою актуалізації понять та слів у сучасній мові.

Більшість дослідників виокремлює наявність у заголовках лексичних особливостей, зокрема, використання газетних штамів та кліше, імен власних, скорочень, числівників, міжнародних слів, суміші книжкової та розмовної лексики, високої частотності вживання стійких виразів та фразеологізмів.

Характерно, що для заголовків англійської преси використовується емоційно забарвлена лексика, щоб привернути увагу читачів до матеріалу статті. Крім того, для інформаційних та рекламних завдань заголовки повинні бути коротким та містити основну інформацію про статтю. З метою стиснення заголовка журналісти англійської преси часто використовують словотвірні процеси, такі як конверсія та скорочення слів. Для спрощення сприйняття інформації, що міститься в заголовку, використовуються кліше [2].

Заголовки досліджуваного видання мають властивість використовувати певну аббревіатуру, яка складається з початкових букв слів вихідного словосполучення. Ці аббревіатури часто використовуються у блогах та комунікації в Інтернеті серед підлітків та молодих людей.

1. «*Do emojis and GIFs restrict our language and communication?*» – «Чи обмежують нашу мову та комунікацію емоджі та гіфи?» (June 12, 2018);
2. «*What is KTV?*» – «Що таке KTV?» (January 18, 2017);
3. «*Has CCTV gone too far?*» – «CCTV зайшов занадто далеко?» (March 30, 2016).

Один із ефективних прийомів авторів заголовків полягає у використанні okazionalizmів – словотворчих форм, побудованих за відомими моделями. Okazійні новоутворення, які можна знайти в заголовках журналу "Learn English Teens", привертають увагу своєю нестандартністю та допомагають створити у читачів певну установку на сприйняття. Наприклад, заголовок "*Best jeans for this JEANeration*" (September 12, 2016.) використовує прийом капіталізації, щоб виділити слово "JEAN" та створити слово "jeaneration", що підкреслює рекламу джинсів. Або заголовок «*A fair exchange: WWOOFing on Réunion Island*» (March 1, 2016.), де okazійним новоутворенням є дієприслівник "WWOOFing", який є аббревіатурою «*Willing Workers on Organic Farms*».

Використання лексичної гри, яка базується на омонімії, є однією з найпоширеніших мовних особливостей заголовків статей. Цей прийом також використовується для привернення уваги читачів та створення комічного ефекту, наприклад: "*Beat-the-heat treats*" (December 12, 2015); «*Ace your face*» (April 6, 2018), «*Shop Smart with a Big Heart*» (October 2, 2017).

Більшість заголовків англomовної преси має розмовний характер і використовує багато штампів та фразеологізмів. Це допомагає привернути увагу читачів та надати заголовку статті емоційне забарвлення. «*Obama Drastically Cuts Military; Sparks Heated Debate in Congress*». Користування кліше у заголовках є доцільним, оскільки вони сприяють створенню необхідних асоціацій та уникненню двозначності.

В англomовному суспільно-публіцистичному дискурсі заголовки часто використовують еліптичну форму пасивного стану зі зменшеним вживанням допоміжного дієслова *to be*, щоб описати події в минулому та теперішньому часі. Для цього зазвичай застосовують форми Indefinite або Continuous. Наприклад: «Тисячі туристів щороку відвідують Великий Каньйон», що описується у заголовку «*The Grand Canyon visited by thousands of tourists every year*» (March 12, 2017).

Характерним для заголовків англomовних журнальних мікротекстів-повідомлень є використання спеціальних слів, які можна назвати "заголовним жаргоном". Ці слова включають *ban, bid, claim, crack, crash, cut, dash, hit, move, pact, plea, probe, quit, quiz, rap, rush, slash* та інші, і характеризуються не лише високою частотою вживання, але й універсальністю значень.

Заголовок англomовного журнального мікротексту-повідомлення має інформативну функцію та призначений зацікавити читача відносно події, яка описується в повідомленні. Він містить специфічний жаргон, який складається зі спеціальних слів, що характеризуються не лише частотністю їхнього вживання, але й універсальністю семантики, а також може включати метафори та ідіоматичні вислови. Заголовки часто містять полісемічні лексичні одиниці,

які метафоризуються, і еліптичні пасивні конструкції. Застосування спрощеної парадигми граматичних часів та переважання дієслівних заголовків є також характерними особливостями. Усі ці особливості сприяють досягненню комунікативного впливу через підвищену експресію висловлювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакало А. Заголовок друкованого ЗМІ: рекламний слоган. К.: Друкарство. 2006. № 5. С. 36-39.
2. Коваленко Б. О. Стилiстично знижена лексика в мові сучасної української публіцистики. Кам'янець-Поділ., 2010. 159 с.
3. Magazine blog. Learn English Teens. URL: <http://learnenglishteens.britishcouncil.org/magazine>

Тетяна Калина
Науковий керівник – ст. викладач Корольова О. Ю.
м. Дніпро

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ ЯК ОДИН ІЗ ВАЖЛИВИХ КОМПОНЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Фразеологія – один із розділів лексикології, що вивчає усталені словосполучення мови. Фрази займають особливе місце в словнику англійської мови. Фразеологічні одиниці є частиною англійської культури, тому необхідно знати й розуміти їхню структуру, семантику і сутність, адже без знання і розуміння дуже важко зрозуміти національний менталітет носіїв мови. Фрази використовуються практично в усіх сферах сучасного життя. Вони часто зустрічаються в оригінальних творах класичних і сучасних авторів і активно використовуються в популярних ЗМІ та повсякденному мовленні. Фразеологічні фонди англійської мови являють собою складне поєднання оригінальних і запозичених фразеологічних одиниць, причому перші явно переважають. У деяких фразеологічних одиницях збереглися стародавні елементи – представники попередніх епох.

Теорія лексичного значення, розроблена семантикою, допомагає розкрити семантичну специфіку фразових одиниць і вибір різних типів значень у сфері фразеології. Слова у фразеологічних одиницях не завжди втрачають свої морфологічні характеристики, а морфологія допомагає визначити, що втрачається, а що зберігається. Фразеологія включає різновиди різних структурних типів, у тому числі фразеологізми зі словосполученнями та структурами речень. Синтаксичні дані важливі для розкриття граматичних властивостей, граматичної будови та функції цих слів. Слова у фразі мають певний фонетичний вигляд, але він змінюється в процесі розвитку. В обох

випадках голосові дані не можна ігнорувати. Стилістичний потенціал ідіом дуже чудовий [2].

Фразеологія збагачує лексикологію відомостями про зміни, яких зазнають слова у складі словосполучення, лексичну стилістику даними про загальні стилістичні ознаки словосполучення, доповнює багато розділів загального мовознавства. Словосполучення – це сполучення немодельних слів, пов'язаних семантично однорідним зв'язком. У мовленні така єдність не створюється, а відтворюється в завершеному вигляді і функціонує як окремий член речення. Невеликі зміни в структурі фразеологічного блоку не впливають на ці основні особливості.

Відомі кілька типів класифікації фразеологізмів у сучасному мовознавстві, які прийнятні й для англійської та української фразеології. Класифікація В. Виноградова є найпоширенішою в лінгводидактиці [1], вчений, за семантичною злитістю компонентів, розрізняє:

а) фразеологічні зрощення «beat off – бити байдики», «talk through hat – точити лясси»;

б) фразеологічні сполучення « carry out one's bat – здобути перемогу», «be over the moon – радість охопила»;

в) фразеологічні єдності «add fuel to the flames – підливати масла у вогонь», «take off your coat to the work – закатати рукави»: Virtue shall carry out its bat, sir, not I. – Гідність має здобути перемогу, сер.

Перший тип у сучасній англійській мові становлять стійкі сполучення слів, у яких зберігаються ознаки складової семантичної різноманітності за наявності загального переносного значення. Фразеологічні одиниці за своєю метафоричністю та образністю частково зрощені з фразеологізмом. У фразеологічних одиницях, однак, образність розуміється через використання сучасної мови, на відміну від фразової злитості, де значення розкривається лише діахронічно. Фразові зрощення утворюються на основі малозрозумілих у сучасній англійській мові переносних значень складних слів. Образність фразових сполучень лише історично виявилася. Третій тип у сучасній англійській мові складається з безперервних флексій, які включають слова з фразовими та вільними значеннями.

Класифікацію, що розробив академік В. В. Виноградов, доповнив професор Н. М. Шанський, який виділив четверту категорію фразеологізмів. Фразеологічні вирази, за класифікацією М. Шанського, додають ще до них (tail-wags-the-dog – крутити, як заєць хвостом; dead broke – бідний, як церковна миша). Вони відрізняються від фразеологічних сполучень тим, що в них немає слів із фразеологічно зв'язаним значенням. Вони відносяться до фрази, яка є стабільною у вживанні та складі, семантично роздільною та повністю складається зі слів із вільним номінативним значенням. Вони використовуються як готові мовні одиниці зі специфічною семантикою і постійним лексичним складом і мають унікальну властивість – відтворюваність [2].

Фразеологічні стилістичні відмінності включають оціночні, емоційні та експресивні характеристики, які є наслідком переважного використання фразеологічних одиниць у різних сферах і сферах людського спілкування. Фразеологічні одиниці відіграють велику роль у комунікативному підході до вивчення іноземної мови. Вивчення іншомовних фраз є одним із найскладніших аспектів вивчення іноземної мови.

Одним із завдань сучасної лінгвістики є вивчення культурних аспектів мови, і проблема локальної історії в теорії репрезентації давно привертає увагу лінгвістів. Фразеологізми розглядалися вченими як вираження накопичувальної функції мови. Національно-культурна своєрідність фразеологічних одиниць є невід'ємним компонентом їхнього значення. Фразеологізми з'являються у мовах з урахуванням образного уявлення дійсності, що з історичним і духовним досвідом народу.

Фразеологічний склад найбільш пристосований засобами мови до специфіки національної культури, оскільки у образному підставі фразеологізмів відображаються характерологічні риси світобачення, рефлексивно співвідносні носіями мови з особливостями культури своєї країни. При порівняльному дослідженні фразеологічних одиниць, можна побачити, що розуміння національної своєрідності веде до розуміння різноманітних сторін життя народу, який говорить цією мовою, визначення загальних та відмінних рис сприйняття світу.

Національно-культурні елементи семантики фразеологічних одиниць можуть проявлятися у прямому значенні певного словесного комплексу, в якому ми можемо побачити національно-специфічну ситуацію, що лежить в основі значення фразеологізмів.

Отже, фразеологізм – це стійке поєднання слів з ускладненою семантикою, що не утворюються відповідно до виникаючих структурно-семантичних моделей змінних поєднань, тобто це сталий вираз чи поєднання слів, яке вноситься в мову в готовому вигляді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнір С. С. Теоретичні дослідження фразеологічних одиниць англійської мови. Збірник матеріалів: Тридцята всеукраїнська практично-пізнавальна інтернет-конференція. Житомир, 2023.
2. Піхота І. С Генезис та становлення фразеологічних одиниць англійської мови. Перекладацькі інновації : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 2010.

Дмитро Карпенко
Науковий керівник – доцент Колесніченко О. Л.
м. Дніпро

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ КАЛАМБУРУ У ТВОРАХ МИХАЙЛА ЖВАНЕЦЬКОГО

Михайло Жванецький – відомий сатирик сучасності. За мотивами його творів створено безліч знаменитих спектаклів – «Пташиний політ», «Моя Одеса», «Старий шибеник» та ін. Популярними є і його монологи-мініатюри. Люблять письменника-сатирика за доброзичливий гумор, жарти, іронію. Безумовно, окрім глибини та гостроти думки, його характеризує віртуозне володіння мовою як інструментом.

Одним із найпоширеніших видів мовної гри у творчості Жванецького є каламбур, заснований на полісемії. Каламбур дуже поширений засіб сатири та гумору, що використовується в публіцистиці та художній літературі. Комічний ефект при вживанні каламбурів виникає внаслідок навмисного зіткнення прямого та переносного значення слова, спеціального та загальномовного, нейтрального та просторічно-розмовного.

Основою мовної гри є каламбури та парадокси, створюються вони переважно за допомогою багатозначних слів. Мета такої гри – комічний ефект. Мовна гра передбачає порушення мовної норми. Це прояв дотепності у мові, що створює комічний ефект. Основна мета такої гри – іронія. Гротеск і сарказм не властиві М. Жванецькому, тому ми спробували проаналізувати мовні засоби лексичного рівня, що створюють комізм.

Багатозначність слова відкриває широкі можливості мовної гри. У цьому плані показовим є такий приклад: «... *Вы чем гладите тонкое женское бельё? - Рукой*» («Девяностые») [4].

Герої говорять про різні речі, через багатозначність при цьому виникає двозначність і, як наслідок, несподівана відповідь у діалозі. Зазначений прийом обігравання та актуалізації спостерігаємо і в таких прикладах: «*Сколько человек может стоять на дружеской ноге?*» («Мой портфель»); «*Три внутренних мира, обнявшись, идут по Пушкинской к морю*» («К морю»); «*Он вошёл в её положение, он побыл в её положении, он оставил её в её положении*» («Войдите в моё положение»); «*Дорогой Миша! Ваши произведения должны быть на солнце...*» («Поймите меня правильно»); «*Каждый народ имеет то правительство, которое потом имеет его*»; «*Ты лежишь среди чужой речи, у тебя ампутирован язык, блеск, остроумие*» («Не здесь и здесь») [3].

У каламбурі є навмисне авторське використання полісемії для створення гри слів, яке привносить у його мову яскравість, нетрадиційно образне сприйняття дійсності. Відмінною рисою каламбуру є навмисне створення мовними засобами подвійного розуміння будь-якого висловлювання, у результаті виникає ефект так званого ошуканого очікування.

Гра слів, що заснована на зіткненні в тексті різних значень багатозначних слів, може надати промові форму парадокса, висловлювання, сенс якого розходиться із загальноприйнятим і суперечить здоровому глузду, що призводить до створення комічного ефекту. Несподівані комбінації – один із найцікавіших та найрізноманітніших проявів парадокса у творах М. Жванецького. Таке явище спостерігається у таких прикладах: «Он вообще мыслит шекелями, а говорит рублями» («Телефонное одиночество»); «И почта не находит себе места» («Приступ пессимизма»); «Администраторы, не переваривающие живых людей» («Обнимемся, братья»); «А в больницах врачи как-то пытаются смерть отодвинуть» («Приступ пессимизма»); «Воду из чайников в реки вылить!» («Вперед»); «Дрова в деревья перевести!» («Вперед») [2].

Недоречне вживання слів з емоційно-оцінним забарвленням веде до стилістичної «помилки», тобто навмисного неправильного вживання слова: «Самые большие, жуткие трудности у киношников» («Трудности кино»); «Когда в молодости разок ляпнул – погорел» («Он не знал»); «Население одурело металось по аптекам и управлениям» («Гласность – главное»); «Пусть эта фауна бегаёт, пузом трясёт, лоси ляжками мелькают» («Мы природу бережём») [3].

Михайло Жванецький продуктивно використовує прийом протиставлення. «Ничего страшного, если над тобой смеются. Гораздо хуже, когда над тобой плачут» («Девяностые»). Антоніми «сміються – плачуть» у цій фразі мають певний підтекст, створюваний переносними значеннями. Цікавим є і інший приклад: «Алкоголь в малых дозах безвреден в любом количестве» («Девяностые») [4], де каламбур побудований на алогізмі, порушення семантичної валентності.

До мовної гри можна віднести також використання синонімів як контекстних антонімів: «Удача улыбается смелым... А потом долго ржёт над ними!» [1]. Стилiстичні синоніми «посміхається, регоче» в тексті протиставлені на конотативному рівні, що також сприяє формуванню комічного ефекту.

Узагальнюючи проаналізований матеріал, можна сформулювати такі висновки:

1. Для створення комічного ефекту М. Жванецький використовує явище полісемії, оскільки переносні значення слів сприяють вираженню конотативних значень.

2. Мають місце навмисне авторське зіткнення лексико-семантичних варіантів багатозначного слова та розширення семантичної валентності лексичних одиниць із стилістичною метою.

3. Як стилістичний засіб використовується прийом персоніфікації об'єктів неживого світу та навмисного вживання слів з емоційно-оцінним забарвленням як формування комічного ефекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жванецкий М.М. Собрание произведений в четырёх томах. Т. 1. Шестидесятые. URL : https://sharlib.com/read_260552-1
2. Жванецкий М.М. Собрание произведений в четырёх томах. Т. 2. Семидесятые. URL : https://sharlib.com/read_260552-1
3. Жванецкий М.М. Собрание произведений в четырёх томах. Т. 3. Восьмидесятые. URL : https://sharlib.com/read_260552-1
4. Жванецкий М.М. Собрание произведений в четырёх томах. Т. 4. Девяностые. URL : https://sharlib.com/read_260552-1

Ліка Касрашвілі
Науковий керівник – доцент Круть О. В.
м. Дніпро

КОНЦЕПТ *SUCCESS-FAILURE*, УСПИХ-НЕВДАЧА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У сучасній лінгвістиці явища реальної дійсності відображаються у свідомості людини у вигляді концептів. *Концепт* розглядається як абстрактне наукове поняття, що вироблене на базі конкретного життєвого досвіду людини.

Поняттям, що відповідає концепту, згідно з теорією Дж. Лакоффа, вважаються ментальні простори або «сфера концептуалізації, яка охоплює наше розуміння реальних ситуацій, минулого й майбутнього, гіпотетичні ситуації і ситуації можливих світів, абстрактні категорії». Поняття *успіху* і *невдачі* притаманні сучасному суспільству та підлягають змінам упродовж століть, що впливає на свідомість особистості.

Мета цієї роботи полягає в комплексному когнітивному аналізі концепту *SUCCESS-FAILURE* в англійській мовній картині світу.

Мета дослідження передбачає розв'язання таких *завдань*:

- визначити когнітивно-психологічні характеристики та концептуальні ознаки концепту *SUCCESS-FAILURE*;
- виокремити структуру концептів *SUCCESS-FAILURE*, розмежувати ядрну і периферійну зону концепту;
- виявити значення концептів з урахуванням моделі когнітивного та лінгвокультурологічного аналізу;
- установити фразеологічні одиниці, які об'єктивують концепти, що досліджуються.

Пріоритети людини, картина життя в різних країнах змінюються з плином часу, що впливає на сприйняття концептів *SUCCESS-FAILURE*.

Предмет дослідження визначається взаємодією когнітивних механізмів і образів, що лежать в основі формування протилежних значень фразеологічних одиниць. *Об'єктом дослідження* слугують фразеологічні одиниці, що репрезентують концепти *SUCCESS-FAILURE*.

Концепт *FAILURE* відноситься до стійких концептів, що вербалізується мовними одиницями та характеризується двовершинністю, оскільки має два полюси – з позитивною і негативною оцінкою. Концепт *FAILURE* корелює такими концептами, як *DOWN, DEATH, LAST, ERROR, DANGER, COLD, DRAMA, PROBLEM, RISK, SUCCESS, MATERIAL WEALTH, POVERTY* та іншими, що свідчить про високу розповсюдженість концепту *FAILURE*.

Ядро концепту *FAILURE* формується такими базовими когнітивними ознаками:

- нездатність виконати необхідну або очікувану дію;
- негативний результат діяльності, негативна подія;
- суб'єкт неуспішної діяльності.

Периферії притаманні такі ознаки:

- причини неуспіху (об'єктивні, суб'єктивні);
- втрата якості;
- відсутність перспективи подальшого розвитку;
- емоційно-поведінкова реакція індивіда на невдачу.

Звернемося до даних британського тлумачного словника «Longman», де визначаються такі основні сфери концепту *FAILURE* [3]:

E.g. 1. *A lack of success in achieving or doing something.* 2. *Unsuccessful person, someone that is not successful.* 3. *Failure to do something an act of not doing something which should be done or which people expect you to do.* 4. *Machine/body part an occasion when a machine or part of your body stops working properly.* 5. *Business a situation in which a business has to close because of a lack of money.*

В англійській лінгвокультурі концепт *SUCCESS* має історично вкладені компоненти значення, а саме: динамічний компонент (рух, поступальний рух, прагнення рухатися уперед); компонент завершеності якоїсь події (результат, досягнення мети); компонент позитивної події (користь, зростання, приріст). Однак в динамічному компоненті простежується й національно-культурна своєрідність.

Змістовно слово *SUCCESS* сполучається з 30 близькими за значенням словами, серед уточнювачів *SUCCESS* виокремлюються «економічні»: *GAINING, PROSPERING, MAKING A FORTUNE, BENEFITING*.

Ядро концепту *SUCCESS* в англійській культурі визначається як: *result* (=результат); *attainment* (=завершення); *being known* (=популярність).

Периферійні компоненти: *respect* (=повага); *a high position in something* (=висока позиція чого-небудь); *a lot of money* (=багато грошей); *to try to do (efforts)* (=спроби зробити що-небудь).

За тлумачним словником «Longman» виділяємо такі основні сфери концепту *SUCCESS* [3]:

1. *The achieving of something you have been trying to do, with a good result.*
2. *Something that has a good result or effect.*
3. *Someone achieves a high position in their job, course, sport, in society etc.*

4. *Success story someone or something that becomes successful in spite of difficulties.*

У структурі концептів виокремлюються три компоненти: понятійний, образний і ціннісний.

Згідно з цим ми дійшли висновку, що за ступенем конкретності і змісту концепти *SUCCESS-FAILURE* належать до абстрактних одиниць мислення, які існують разом та протиставляються один одному. Концепти *SUCCESS-FAILURE* є одними з найважливіших в концептуальній картині світу англійської лінгвокультури та утворюють систему когнітивних образів. Перспективи подальшої розвідки вбачаємо у всебічному дослідженню цих концептів та побудови їхніх концептуальних мереж.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калініченко В. І. Периферійні складові концептів *SUCCESS-FAILURE*, *УСПИХ-НЕВДАЧА* в американській та українській мовній свідомості. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Вінниця: ВДПУ, 2015. 139-145 с.
2. Jaynes J. *The origin of consciousness in the breakdown of the bicameral mind.* Boston: Houghton Mifflin, 1976.
3. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <http://www.ldoceonline.com> (Дата звернення: 28.10.2022)

Дарина Колягіна
Науковий керівник – доцент Пожидаєва Н. П.
м. Дніпро

КОНЦЕПТ ПОЛІТИЧНОЇ КОРЕКТНОСТІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЗМІН У СУСПІЛЬСТВІ

Зі змінами в демократичному напрямі, які мають глобальний масштаб, з'явилася потреба уникати висловлювань, що можуть образити, із цим і пов'язана поява такого явища, як політична коректність.

Термін політична коректність виникає наприкінці 20 століття в англійських країнах. Концепт політичної коректності пояснюється, як запобігання вживанню таких лексичних одиниць, що можуть дискримінувати людину стосовно віку, статі, фізичного стану, расової або культурної приналежності. Така концепція є відносною до поняття «neutral language» (нейтральна мова). Саме такий формат мови є вільним від одиниць, які ображають почуття людини або порушують її права.

Дослідники підкреслюють, що запровадження концепції політкоректності у США є безсумнівним благом, тому що саме це допомогло досягти низького рівня ксенофобії в американському суспільстві. Жителі містечка Сент-Луїса,

наприклад, вважають, що півстоліття тому навіть найбільш ліберально налаштовані білі не могли б запросити до себе кольорову людину. Але нині навпаки під осуд підпаде той, хто відмовиться приймати в себе вдома людей іншої раси. Дослідник вважає, що це є результатом поширення вживання політкоректної лексики, навіть не завжди щиро. Проте це є більш привабливим, ніж щира ксенофобія.

Політична коректність як концепція має здатність виступати як окремий ідеологічний інструмент у межах ліберальної демократії, але вона не є концептуальною світоглядною системою. Політична коректність використовує такі ж самі механізми, що притаманні ідеології.

Політична коректність виражається в прагненні знайти нові способи мовного вираження замість тих, які зачіпають почуття і гідності індивідуума, порушують його людські права звичної мовної безтактністю і / або прямолінійністю щодо расової та статевої приналежності, віку, стан здоров'я, соціального статусу, зовнішнього вигляду. Цурікова Л. В. трактує політичну коректність як поведінковий і мовний феномен, що відображає прагнення носіїв мови подолати існуючу в суспільстві і усвідомлювану суспільством дискримінацію по відношенню до різних членів цього суспільства [2, с. 12].

Феміністські рухи (за С. Г. Тер-Минасовою) здобули великі перемоги на різних рівнях мови і практично у всіх варіантах англійської мови [1, с.165]. Наприклад, звернення Ms за аналогією з Mr не дискримінує жінку, оскільки не визначає її як заміжню (Mrs [місіс]) або незаміжню (Miss [міс]). Витісняються з мови і морфеми, що вказують на статево приналежність: суфікс -man або -ess. Слова з цими морфемами замінюються іншими: e.g. chairman (голова) – chairperson; spokesman (делегат) – spokesperson; cameraman (оператор) – camera operator.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: Учеб. пособие для студентов, аспирантов и соискателей по спец. «Лингвистика и межкультурная коммуникация». М., 2000. 262 с.
2. Цурікова Л. В. Медіадискурс як об'єкт лінгвістичного аналізу. Медіатекст: стратегії – функції – стиль: колективна монографія. Орел: изд-во «Горизонт», 2010. С. 11–18.

ОСОБЛИВОСТІ ПУНКТУАЦІЇ СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Пунктуація в англійській мові використовується для розчленування речень, частин складних речень та слів, для передачі інтонації або ж смислового підкреслення окремих слів.

Проблемам пунктуації приділяли увагу такі дослідники, як: Л. Щерба, О. Шапіро, І. Гальперін, В. Каушанська, Д. Крістал, Л. Трасс та інші, проте мова постійно розвивається, виникають нові тенденції та правила, що потребують дослідження.

Найбільш чітко намітилось три напрями в розумінні основ пунктуації:

- інтонаційний (фонетичний);
- синтаксичний (структурний, граматичний);
- змістовий (семантичний, логічний).

Наявність цих трьох принципів обумовлена об'єктивним зв'язком змісту висловлювання з граматичною побудовою та інтонацією речення. Саме вони й складають теоретичну основу пунктуаційної системи загалом.

Структуру, зміст, інтонацію – усе це відображає сучасна англійська пунктуація. Писемна мова отримує можливість бути організованою досить чітко, визначено й водночас виразно. Найбільшим досягненням пунктуаційної системи є той факт, що всі три принципи діють у ній не відокремлено, а в єдності [1].

Правила пунктуації англійської мови менш суворі, ніж в українській, а їхнє використання часто залежить від бажання самого автора тексту (особливо це стосується коми). Роздивимось використання розділових знаків у складних реченнях.

Якщо частини складносурядного речення з'єднані безсполучниковим зв'язком, то вони зазвичай розділяються за допомогою крапки з комою, що вказує на паузу, довшу за паузу при комі, але коротшу за паузу при крапці. Крапка з комою здебільшого використовується в офіційних документах або в художній літературі:

Some people like cats; others prefer having a dog.

Arthur looked at his watch; it was nine o'clock.

Якщо друга частина речення пояснює першу, то може вживатися двокрапка або тире:

Breakfast breakfast over, Aunt Polly had family worship: it began with a prayer.

Tom advised a triangular piano – the square shapes were very trivial.

У подібних конструкціях може також стояти й кома, якщо між частинами речення існує тісний зв'язок [1].

A fly settled on his hair, his breathing sounded heavily in the drowsy silence.

Кома також уживається для сполучення незалежних частин речень в одному складносурядному перед сполучниками and, but, for, or, nor, so, yet.

Kate went to do some shopping for the party, and I stayed at home to clean up a bit.

He read a lot of books about cars, yet he didn't know how to repair his own car.

He could not bring them back, nor could he go back to them.

Хоча, якщо частини складносурядного речення є короткими, кома між ними не потрібна.

He pressed the on-button and the rocket flew-up.

Tell the truth or say nothing.

Якщо в реченні є пряма мова, то вона відокремлюється від іншого речення за допомогою коми.

"Come and have your milk," she said.

Підрядне-підмет (Subject clause) – підрядне речення, що в складнопідрядному реченні виступає в ролі підмета для присудка головної частини речення. Частини таких речень, як правило, не відокремлюються комою.

Whether Janice is coming or not is something I can't tell.

What is done cannot be changed.

Why she had done this was the most important question.

Підрядне-присудок (Predicative clause) – це підрядне речення, що вживається в ролі присудка для підмета головного речення. У такому випадку в головному реченні є тільки частина присудка (часто це дієслово-зв'язка), а підрядне-присудок виступає іменною частиною складного присудка. У таких реченнях кома не вживається.

Our opinion is that facts are facts.

A sunset by the sea is what I love the most.

My question is why we should work on Sundays.

Проте кома зазвичай ставлять, якщо між частинами речення існує безсполучниковий зв'язок.

The problem is, I don't know these people.

Підрядне з'ясувальне речення (Object clause) – підрядне речення, що вживається в складному реченні в якості додатку до присудка (рідше до інших членів) головного речення. Кома в таких реченнях не ставиться.

They are asking whether we are going to the party or not.

I don't know what to say.

Matt said there was nothing special in that restaurant.

Підрядні означальні речення (Attributive clause) – підрядне речення, що в складнопідрядному реченні вживається як означення до іменника або ж займенника в головній частині. Комами виділяються означальні підрядні речення (що починаються з **who, that, which**), якщо вони передають не головну,

а додаткову інформацію, тобто таку інформацію, вилучення з речення якої не змінить його змісту.

Kate, who is my sister, has recently moved to my city.

У наведеному далі прикладі означальне підрядне речення несе важливу інформацію і не може бути вилученим, і тому в ньому кома відсутня.

The boys who had broken our window were punished.

Певні відносні підрядні-означення належать не до одного окремого слова в головному реченні, а до всієї головної частини загалом. Такі підрядні речення сполучаються з головним за допомогою сполучного слова **which** і завжди відокремлюються комами.

Clark tried to start up his car, which was not an easy task.

Підрядне обставинне речення (Adverbial clause) – підрядне речення, що вживається в ролі обставини та залежить від дієслова, прикметника або прислівника в головній частині складнопідрядного речення. Підрядні-обставини переважно поєднуються з головним реченням за допомогою сполучників підрядності [2].

Якщо такі речення стоять після головного, то кома в них відсутня.

Jack was waiting for us at the station until we arrived.

I will return as soon as I can.

I will come to you wherever you are.

Проте якщо підрядне стоїть перед головним реченням, то воно відокремлюється комою.

If you need help, just let me know.

When you feel lonely, just call me!

Since she was ill, she couldn't attend her classes yesterday.

Підрядні результату зі сполучником **so that** завжди відокремлюються комою.

There was a breakdown on the local power station, so that the whole our district was cut off power.

Отже, уживання розділових знаків в англійському складному реченні має свої особливості та відрізняється від правил пунктуації в українській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Станіслав О. В. Теоретичні засади пунктуаційної системи французької писемної мови. Ужгород: Видавничий центр УНУ, 2006. Вип. 4. С. 341–346.
2. Пунктуація в англійській мові. URL: <https://grammarway.com/ua/punctuation> (дата звернення 19.04.2023)

ДО ПИТАННЯ ПРО ЛІТЕРАТУРНУ ОНІМІЮ

Дослідження функціонування літературно-художніх онімів сьогодні привертає все більшу увагу вчених. Скажімо, актуальним залишається визначення ролі онімів для глибокого розуміння художнього тексту та його інтерпретації, аналіз текстотвірної функції великого масиву ономастичного простору.

Невід'ємним елементом літературного твору, що характеризується значним семантико-стилістичним потенціалом є власна назва. У лексиці будь-якої мови ємний національно-самобутній ярус формують власні імена. У її межах вони виявляють суперечливі ситуації, аналіз яких сприяє виникненню нових і поглиблених лінгвістичних концепцій. Їхня специфіка здавна захоплює дослідників у найрізноманітніших галузях науки: мовознавстві, літературознавстві, історії, етнографії, археології, філософії тощо. Мовні особливості власних назв обґрунтовують їхнє виділення в окрему науку – ономастику, яка за аспектами, що вивчаються, поділяється на розділи (антропологія, зооніміка, топоніміка, космологія тощо). Крім того, в ономастиці розмежовують спеціальні напрями, які присвячені вивченню у художній літературі імен, офіційно-діловому стилі мовлення, діалектах та говірках, усній народній творчості.

Хорватський лінгвіст Т. Маретич 1886 року запропонував термін *ономастика*, який позначав лише одну ономастичну дисципліну – антропоніміку. У 1930 році А. Доза ініціював у Франції скликання I Міжнародного ономастичного конгресу, на якому ономастика отримала статус самостійної науки [див. 6, с. 70].

Ономастика як наука «тримається на трьох китах» – *лінгвістиці, історії, географії* (функція археології та етнографії як допоміжних наук) та пройшла у своєму розвитку кілька етапів: *донауковий* (з XIII ст. до початку XIX ст.), час від появи перших словників власних імен до появи наукових досліджень з цієї проблеми; *становлення ономастики як науки* (XIX ст. – початок XX ст.); *науковий* (початок XX ст.), коли як особливу категорію мови починають розглядати поряд з морфологією, лексикою та фонетикою [6, с. 68].

І. Франко зробив чималий внесок у розвій ономастики як науки: першим увів поняття «ономастика», підготував кілька досліджень з ономастики, одне з відомих – «Причинки до української ономастики» (1906).

Провідну роль зіграли також студії К. Й. Галаса, В. В. Лободи, Ю. К. Редька та їхніх послідовників Д. Г. Бучка, М. І. Зубова та ін. [1, с. 18].

У художніх творах оніми зазнають певних трансформацій автором, навмисних значень, відіграють важливу конотативну функцію (Л. Белей, Н. Ботвина, Л. Буштян, Е. Іванова та ін.) [8, с. 3].

Л. Литвин запропонував таку класифікацію власних імен: імена суб'єктів (антропоніми та зооніми) та імена об'єктів (хрононіми, топоніми, назви артефактів); справжні імена суб'єктів або об'єктів та вигадані імена суб'єктів чи об'єктів; криптоніми та псевдоніми за типологічною належністю залишаються невизначеними [див. 3, с. 16].

М. Торчинський виділяє: вітоніми (назви об'єктів живої природи), космоніми (назви космічних об'єктів), топоніми (назви географічних об'єктів), ідеоніми (назви об'єктів, які пов'язані з нематеріальною сферою людської діяльності), прагматоніми (назви об'єктів, що пов'язують діяльності людини із матеріальною сферою) та ергоніми (назви постійних чи тимчасових об'єднань людей) [7, с. 121].

На переконання С. Левочкиної, у художньому тексті найбільш важливого значення в особливостях застосування власних назв набувають характеризувальна, номінативна, референтна, художньо-стилістична, інформативна (змістова) та текстотвірна функції [2, с. 43].

Основна функція оніма – мовна (номінативно-диференційна, ідентифікаційна та дейктична), але він ще виконує й додаткові – характеристичну, локальну, часову, культурно-історичну, ідеологічну тощо.

Найбільш поширеними є антропоніми на позначення мислителів, митців, громадських діячів: «*Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття, / і голос твій нам душі окриля*» (В. Симоненко) [5, с. 111].

У поетичних текстах часто уживаними є гідроніми (позначають назви річок, водоймищ), хороніми (застосовують на позначення частин світу, назви країн), ойконіми (позначають великі міста або культурні центри, що пов'язані з визначними подіями), урбаноніми (використовуються для ідентифікації та характеристики урочищ, полів, районів, вулиць сіл). Наприклад: *Умань! Добра ласкава Умань. / Хмари в небі – мов сива шаль. / Я люблю у Софіївці думать, / Із минулого знявши вуаль* (В. Симоненко) [5, с. 179].

ЛІТЕРАТУРА

1. Доценко М. В. Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози : дис. канд. філол. наук : 10.02.01 / Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2018. 199 с.
2. Левочкина С. В. Лінгвокогнітивні аспекти онімів у художньому тексті в жанрі фентезі (на матеріалі творів Урсули Ле Гуїн) : дис. канд. філол. наук : 10.02.04 / Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси, 2018. 305 с.
3. Литвин Л. В. Ономастична система художньої прози (на матеріалі французьких романів ХІХ-ХХ століть): дис... канд. філол. наук: 10.02.05. К., 2006. 242 с.
4. Павличко Д. В. Твори: В 3 т. К.: Дніпро, 1989. Т. 2: Поезії. 542 с.
5. Симоненко В. Ти знаєш – що ти людина? Харків: Фоліо, 2017. 418 с.
6. Скорук І. Д. Курсова та дипломна роботи з ономастики: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 296 с.

7. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія. Хмельницький : Авіст, 2008. 550 с.
8. Хлистун І. В. Власна назва в українській поезії II пол. XX ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2006. 27 с

Анжеліка Лихачова
Науковий керівник – професор Глущенко В. А.
м. Дніпро

СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ Й ГЕНЕАЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ

Протягом XVIII ст. було виконано декілька спроб класифікації слов'янських мов. Частина мовознавців будувала свої дослідження, посилаючись на назви слов'янських етносів або територіальні об'єднання слов'ян, а також висувалися й лінгвістичні критерії.

Слід зазначити, що основу для розроблення генеалогічної класифікації слов'янських мов було покладено в XVIII ст. – на початку XIX ст. як результат встановлення їхньої генетичної тотожності. Маючи багато спільних рис на всіх рівнях мовної системи, ці мови були сформовані з гіпотетичної праслов'янської мови.

У 1792 р. Й. Добровським було висунуто двочленну класифікацію слов'янських мов [6].

За чеським мовознавцем, слов'янська група мов мала розподіл на східну й західну підгрупи. До східної підгрупи Й. Добровський включав словенську, хорватську, сербську, старослов'янську, «руську» мову, де остання трактувалася нерозчленовано, що було характерним для мовознавства кінця XVIII ст. До західної підгрупи належали польська, словацька, чеська й «серболужицька» мови.

Дослідники М. Надеждін і М. Максимович зробили висновок, що особливості, які Й. Добровський визнав характерними для однієї підгрупи, спостерігалися в діалектах іншої.

Такі вчені, як В. Копітар, П. Й. Шафарик, А. Шлейхер підтримали двочленну класифікацію Й. Добровського.

Ю. Данічич вважав, що сербська мова була найбільш архаїчною серед слов'янських, через це вона є найближчою до праслов'янської мови. Щодо «руської мови», то вона є одним з найбільш «молодих нащадків» праслов'янської.

Також поділ слов'янських мов був виконаний Ф. Буслаєвим. Учений розподілив їх на дві підгрупи: південно-східну та західну.

М. Максимович наповнив двочленну класифікацію слов'янських мов дещо іншим змістом. Дослідник об'єднав західнослов'янські та південнослов'янські мови в західнослов'янську «групу» з двома підгрупами – північно-західною та південно-західною. До північно-західної підгрупи він увів

польське, чеське, словацьке, «лужицьке», полабське «наріччя», до південно-західної підгрупи – сербське, хорватське, болгарське, старослов'янське «наріччя». У східнослов'янській «групі» М. Максимович також виділив дві підгрупи – північно-східну та південно-східну [3, с. 25–155].

Засновник Харківської лінгвістичної школи О. Потебня разом із представником цієї школи М. Колосовим розподілили слов'янські мови на дві підгрупи: південно-східну та західну. Такий поділ був пов'язаний із різним характером наголосу. Різномісний наголос у східнослов'янських і південнослов'янських мовах та фіксований наголос у західнослов'янських мовах [4, с. 44-45].

Поруч із двочленною класифікацією слов'янських мов у лінгвістиці з'явилася тричленна генеалогічна класифікація, згідно з якою слов'янські мови поділялися на три підгрупи: східну, південну та західну.

Учений О. Востоков вважав, що ««руська мова» становить середину між східними та західними діалектами слов'янськими» і що «саме плем'я слов'ян, заселивши Росію, жило колись між східним та західним поколінням» [1, с. 15].

За М. Надеждіним слов'янські мови поділялися на східну, південно-західну та північно-західну підгрупи.

Концепцію поділу слов'янських мов на три підгрупи було також прийнято І. Срезневським.

У подальшому тричленного поділу слов'янських мов дотримувалися лінгвісти різних шкіл, напрямів і країн. Це були представники Московської лінгвістичної школи: П. Фортунатов, О. Шахматов, Є. Будде, С. Кульбакін, М. Дурново, а також А. Лескін, В. Ягич, А. Брюкнер, К. Майєр, А. Мейє, В. Вондрак та ін.

Послідовний прихильник тричленної класифікації слов'янських мов М. Дурново водночас припускав «існування зв'язку між мовами, що входять до різних підгруп: наприклад, чеська і словацька ближчі до південнослов'янських, ніж мови польська, кашубська і лужицька; крім того, можна вказати риси, які зближують «руську мову», з одного боку, із західнослов'янськими, з іншого – з південнослов'янськими» [2, с. 138].

Українські мовознавці А. Кримський та М. Сулима також спиралися на тричленний поділ слов'янських мов.

Деякі мовознавці обґрунтовували думку про ненауковість двочленної та тричленної класифікацій слов'янських мов. Можна стверджувати, що такого погляду переважно дотримувалися прибічники «хвильової» теорії, які заперечували теорію «родовідного дерева».

Про ненауковість цих класифікацій писали С. Смаль-Стоцький, О. Колесса, І. Галюн, О. Гуйєр, І. Огієнко, П. Ковалів, П. Бузук, К. Німчинов та ін. [5].

Різні інтерпретації мала українська мова. Деякі дослідники першої чверті ХІХ ст. заперечували її самостійність. З погляду О. Левшина, українська мова була наріччям російської, а на думку М. Греча – польської мови. Безумовно, таке трактування певним чином відображало рівень тогочасної славістики.

Проте цю тезу було спростовано в працях О. Павловського, Є. Бандтке, М. Цертелєва, М. Максимовича, Я. Головацького, О. Бодянського, М. Надєждіна, Ф. Міклошича та інших учених.

У подальших класифікаціях слов'янських мов українська мова переважно розглядалася як самостійна в східнослов'янській підгрупі мов.

Упродовж XIX-XX ст. лінгвісти дотримувалися переважно тричленної класифікації. Зусилля мовознавців були спрямовані передусім на уточнення складу східнослов'янської, південнослов'янської й західнослов'янської підгруп.

Дослідження з лінгвістичної історіографії містять важливі твердження щодо генеалогічної класифікації слов'янських мов. Проте треба зауважити, що спеціальних праць, присвячених висвітленню цієї проблеми, у мовознавстві недостатньо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Востоков А. Х. Рассуждение о славянском языке, служащее введением к грамматике сего языка, составляемой по древнейшим оною письменным памятникам. *Востоков А. Х. Филологические наблюдения*. Санкт-Петербург, 1865. С. 1-27.
2. Дурново Н. Н. Очерк истории русского языка. *Дурново Н. Н. Избранные работы по истории русского языка*. М. : Языки русской культуры, 2000. XXXVI, 780 с.
3. Максимович М. А. Начатки русской филологии : об отношении русской речи к западнославянской. *Максимович М. А. Собр. соч. Языкознание. История словесности*. Киев, 1880. Т. III. С. 25-155.
4. Потебня А. А. Два исследования о звуках русского языка : I. О полногласии, II. О звуковых особенностях русских наречий. Воронеж, 1866. 156, III с.
5. Становішча беларускай мовы сярод іншых славянскіх моваў. Працы Акадэм. канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі (14–21 лістапада 1926 г.). Менск, 1927. С. 75–114.
6. Dobrovský J. *Geschichte der Böhmischen Sprache und Ältern Literatur*. London: Forgotten Books, 2018. 422 p.

Олексій Мартинюк
Науковий керівник – доцент Ясинецька О. А.
м. Дніпро

ПРИЧИНИ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ ПРИ МАШИННОМУ ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ РІЗНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ

Для перекладознавства особливе значення мають дані комунікативної лінгвістики щодо особливостей перекладу мовної комунікації, специфіки прямих і непрямих мовних актів, співвідношення виявленого й прихованого

сенсу висловлювання, впливу контексту й ситуації спілкування на розуміння тексту, а також інших чинників, що визначають комунікативну поведінку людини. Недостатня мовна й фахова підготовка перекладача зумовлює прояв негативної, деструктивної інтерференції – помилкового перенесення характеристик і правил однієї мови в іншу. Наочно явище інтерференції простежується в машинному перекладі. Незважаючи на те, що з роками автоматизований переклад еволюціонував до того, що він здатний самостійно робити лексико-семантичні заміни, його все ще не можна повністю вважати достатнім для адекватності перекладу без належного редагування, оскільки в ньому суттєвою проблемою є прояви інтерференції.

Зокрема, питаннями інтерференції займалися В. В. Алімов, Л. І. Бараннікова, В. Ю. Розенцвейг, Є. М. Верещагін, З. У. Блягоз, Р. А. Вафеев, Л. В. Щерба, К. К. Платонов, В. І. Карабан [2]. Деструктивна інтерференція в перекладі може призвести до різних відхилень від оригіналу, й адекватність у такому перекладі буде порушена; але інтерференції можна уникнути, якщо знати особливості її прояву при перекладі текстів різних стилів і жанрів.

Інтерференція в машинному перекладі ще має значний прояв на семантичному рівні, тобто машина не здатна розпізнати головну ідею наданого матеріалу, а це, у свою чергу, спричиняє й інші різновиди інтерференції, зокрема лексичну й граматичну. Наприклад: *Це дозволить скоротити енерговитрати, покращити послуги для споживачів та в перспективі зменшити платіжки.* – *This will reduce energy consumption, improve services for consumers and reduce utility payments in the long run*; відредаговано: *This will reduce energy costs, improve consumer services, and eventually lower utility bills.*

Проблеми можуть виникати на рівні фраз, кліше й речень. Наведемо відповідні приклади: *high school* – *вища школа* замість *старша школа, старші класи*; *AUTHORIZED PERSONNEL ONLY* – *ЛИШЕ АВТОРИЗОВАНИЙ ПЕРСОНАЛ* замість *СТОРОННІМ ВХІД ЗАБОРОНЕНО*; *Наявні методи навчання перекладачів не завжди допомагають, особливо коли потрібно працювати з елементами іноземної культури.* – *Existing methods for teaching translators do not always help, especially when you need to work with the elements of foreign culture*; відредаговано: *The common methods for teaching translators do not always help, especially when translation concerns elements of a foreign culture.*

Поняття «інтерференція» в сучасних лінгвістиці й перекладознавстві трактується досить широко й неоднозначно. Різні підходи до визначення терміна викликані, з одного боку, різноманітністю ситуацій прояву мовних контактів, а з іншого – складністю розмежування психологічного й лінгвістичного аспектів мови. Узагальнюючи численні підходи, лінгвістичну інтерференцію можна визначити як складний процес негативного впливу однієї мови на іншу, результатом якого є помилки в мові перекладу. Хибна інтерпретація ознак певної мови може призводити до неадекватності в перекладі на всіх рівнях мовної системи. Залежність кількох різновидів міжмовної інтерференції від однієї причини («ефект доміно» з позицій

послідовного розширення явища інтерференції в межах однієї смислової одиниці) спонукає перекладачів проявляти ретельну увагу до всіх мовно-смислових аспектів матеріалу для перекладу. Так, проблемою з «ефектом доміно» є збереження порядку слів та способу формулювань першоджерела в цільовій мові; наприклад: *Щоб дати необхідний випуск продукції, завод мав перейти на нову технологію.* – *In order to provide the necessary output, the plant had to switch to a new technology*; відредаговано: *The intended output required some new technology.*

Аналіз значення слова вихідної мови, уживаного в окремому контексті, на стадії трансформації такого слова в концепт у свідомості перекладача із додаванням всієї інформації про сутність цього слова, а також на стадії перетворення концепту у відповідне слово мовою перекладу, має на меті зменшити кількість випадків прояву міжмовної інтерференції при перекладі; наприклад: *індустрія холоду* – *cold industry*, а правильно – *refrigeration industry*.

Концепти кожної мови можуть бути етноспецифічні й своєрідні, тому при перекладі бажано користуватися лише концептуальними значеннями цільової мови, які в певному контексті визначають актуальні значення слів у мові перекладу. Із варіантних відповідників перекладу вибір припадає на той еквівалент, який якнайповніше й найкомпактніше передає значення вихідної одиниці, не вступаючи в протиріччя з контекстом, стилями оригіналу й перекладу та нормами вживання слів у текстах і ситуаціях відповідного типу. Якщо ж еквівалент перекладу все-таки суперечить визначеному стилю цільового мовлення, перекладач під час редагування вдається до певних технічних засобів, одним із яких є прийом стилізації; наприклад: *The motor will have to be installed under shelters not to be exposed to bad weather.* – *Електродвигун необхідно встановити під навісом для захисту від поганої погоди*; однак відредагувати варто так: *Електродвигун необхідно встановити під навісом, що захищає від впливу зовнішніх кліматичних чинників.*

Стилзація – це цілеспрямовано підкреслене наслідування особливостей певного стилю з метою запобігання стилістичних помилок у перекладі [1]. Прийом стилізації передбачає: логічне вживання слів із синонімічного ряду; використання стилістичних засобів, таких, як: порівняння, метонімізація, метафоризація, алітерація, нейтралізація; трансформаційний переклад. Стилістичні помилки усуваються за допомогою відтворення того ж ефекту, що й в оригіналі, тобто переклад має викликати в читача (або слухача) аналогічну реакцію, незважаючи на те, що вона досягається застосуванням інших засобів.

Знання про особливості кожного функціонального стилю, сполучуваність стилістичних зв'язків і норми використання стилістичних прийомів допоможуть уникнути наслідків негативної стилістичної та, загалом, лінгвістичної інтерференції на практиці. Щодо машинного перекладу, то його необхідно ретельно вичитувати й редагувати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валігура О. Р. Систематизація ознак мовної інтерференції. *Нова філологія* / за ред. Манакіна В. М. Запоріжжя: ЗНУ, 2009. № 36. С. 104–110.
2. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську): навч. посіб. / В. І. Карабан, О. В. Борисова, Б. М. Колодій, К. А. Кузьміна; за ред. В. І. Карабана. Вінниця: Нова Книга, 2003. 205 с.

Марія Павлова
Науковий керівник – доцент Потреба Н. А.
м. Дніпро

РОЗВИТОК НЕОЛОГІЗАЦІЇ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

У період глобалізації, стрімкого розвитку нових технологій, розширення міжкультурних контактів, соціально-політичних змін у суспільстві дедалі більшу роль відіграють неологізми.

Головним джерелом неологізмів є засоби масової інформації, не тільки традиційні (газети, журнали, бюлетені, радіо, телебачення), а й нові, які з'явилися завдяки розвитку технологій у сфері масових комунікацій (інтернет-портали, популярні блоги в соціальних мережах та ін.).

Мова ЗМІ набула індивідуально-творчого характеру завдяки прагненню, з одного боку, описати нові явища новими термінами, а з іншого – привабити самотнім стилем аудиторію в умовах жорсткої конкуренції на ринку мас-медіа. Тим самим здійснюється постійний потужний вплив на мовну спільноту і, як наслідок, на сучасну літературну мову.

Максимально використовуючи можливості рідної мови, журналісти, блогери прагнуть різкості стилю: створюють неологізми самостійно, активно черпаючи їх із різних субкультур. Це дає змогу «тримати» аудиторію і стимулює до пошуку нових мовних засобів вираження і самовираження.

Відмінною рисою розвитку неології у Франції є прагнення держави контролювати процеси неологізації, обмежуючи появу нових слів до складу французької мови, насамперед запозичень з інших мов. Це явище відоме у Франції з давніх часів під назвою «пуризм».

До французьких словників входять неологізми, що відповідають двом основним вимогам: 1) активне вживання в усному та писемному мовленні, 2) відсутність лексичних еквівалентів у французькій мові або явища, яке вони описують, як такого.

Найпоширенішими прийомами утворення неологізмів у французькій мові є транслітерація, суфіксація, префіксація, словосполучення, меншою мірою аббревіація.

Оскільки транслітерація є прямим запозиченням, цьому способу словотворення французька академічна наука чинить найбільший опір. Проте англіцизми, американізми, а також слова й вирази з інших мов масово включаються до словників.

Так, наприклад, у *Le Petit Robert* з'явилися hashtag (слово-ключ зі знаком дієзна наприкінці, що дає змогу знайти всі повідомлення в мікроблогах на цю тему в соціальній мережі "Твіттер") та selfie (автопортрети, що розміщуються в соцмережах, зроблені за допомогою фотокамери) [1]. При цьому паралельно із selfie використовують "більш французьке" *égoportrait*, що прийшло із франкомовної канадської провінції Квебек. До цього ж словника додано й такі екзотичні слова, як *dosha* і *shakti*, запозичені зі санскриту, які в альтернативній індійській медицині означають відповідно "нестача" і "сила, могутність"[2].

Префіксація також значно збагачує французький словник, зокрема у сфері інтернет-технологій і пов'язаних із ними соціальних мереж (*cyberattaque*, *microblog* – кібератака, мікроблог), екології (*biopétrole*, *écoresponsable* – біопаливо, відповідально підходить до питань охорони навколишнього середовища), економіки (*micropaiement* – мікроплатіж, наприклад, за покупки в інтернеті або за допомогою СМС), у соціальній сфері (*régiurbanisation* – урбанізація, що торкнулася передмість і міських околиць) [2].

Нові явища в економіці та політиці, а також переосмислення процесів, що відбуваються в цих сферах, призводять до появи в словниках нових слів і виразів: *consolidation budgétaire* (бюджетна консолідація, що означає скорочення видатків), *crise de liquidiffi* (криза ліквідності), *état-parti* (державна партія, в якій править одна партія), *noniste* (той, хто голосує "проти" на референдумах) [2].

Багато неологізмів останніми роками з'явилося в галузі кулінарії та здорового харчування. Скажімо, *bistronomie*, утворене шляхом додавання слів *bistro* і *gastronomie*, характеризує вишукану кухню, страви якої подані до столу не в елітному, а простому ресторані. Словом *crudivore* називають людину, яка їсть тільки те, що росте на землі (*crus*) [1].

Розширення сфери застосування тих чи інших предметів також призводить до виникнення неологізмів. Наприклад, тих, хто палить електронні сигарети, словник *Le Petit Robert* називає не *fumeur* (від *fumée* – дим), а *vapoteur* (від *vapeur* – пар)[2].

Абревіація при словотворенні використовується значно рідше (*ovni* - *objet volant non identifié* – НЛО – непізнаний літаючий об'єкт) [2].

Мова ЗМІ, що жваво відгукується на нові явища в усіх сферах суспільного життя, є тією галуззю, де закріплюються, розвиваються та часто набувають статусу нормативних різного роду інновації, які прийшли з живої розмовної мови, а також створені самими авторами текстів. Завданням лінгвістів є ретельний аналіз масиву неологізмів з метою їхнього подальшого введення в словники лише після перевірки їхньої відповідності мовним нормам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Littré E. Dictionnaire de la langue française (1863-1872) / E. Littré // URL: //: https://www.littre.org/definition/néologisme_254/ (дата обращения 21.04 2023)
2. Le petit Robert/ Dictionnaire de français // URL: // <https://dictionnaire.lerobert.com/definition/dictionnaire/> (дата обращения 21.04 2023)

Марія Перепелиця
Науковий керівник – ст. викладач Корольова О. Ю.
м. Дніпро

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ СЛІВ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Завдяки досягненням людства чи не щодня змінюються словникові запаси мов світу. Це й не дивно, адже еволюція суспільства сприяє еволюції мови. Збагачення словника новими предметами та явищами, які закарбовуються в нових словах, – один із найважливіших факторів розвитку мови, що є свідченням її динамічного характеру.

Саме тому важко уявити цей процес без чи не найпродуктивнішого засобу, що забезпечує розвиток безпосередньо англійської мови – словоскладання. Цей метод дозволяє створювати нові слова дуже швидко та легко, а тому на сьогодні він є дуже популярною темою досліджень в сучасній лексикології.

Проте на перешкоді вивченню цих питань стає елементарні для більшої кількості носіїв мови, однак чи не зовсім незрозумілі для іноземців, змінна значення слів та утворення нових понять і неологізмів на основі вже існуючих слів англійської мови.

В англійській мові складні слова або композити є наслідком продуктивного процесу словотвору. І хоча цей процес вивчався багатьма вченими та дослідниками у різні періоди часу, ми досі не маємо одного означення, яке б характеризувала цей процес. Лише у одному збігаються думки найвідоміших лінгвістів, що складені слова – це окремі слова (або фрази, які діють як окремі слова), складені з двох або більше основ [1].

Варто зауважити, що найчастіше словоскладання розподіляють за структурою на три групи. Перша – це нейтральні або невизначені, вони можуть бути простими (без з'єднувальних елементів), дериваційні (піддалися афіксації) та скорочені (містять скорочені основи). Друга – це морфологічна, такі слова утворюються завдяки з'єднувальним голосним. Третя група – це синтаксичний тип, зазвичай таке слово пишеться через тире та складається з окремих відрізків мови. Інколи, окремо виносять ще одну групу – аббревіатури.

Незважаючи на те, що слова утворені цим методом надійно увійшли в наше повсякденне життя та самі носії мови навіть не замислюючись розуміють і використовують такі слова навіть без спеціальних знань – складні слова дуже часто становляться причиною помилок та непорозумінь навіть серед досвідчених мовознавців. Відбувається це через цілу низку причин, пов'язаних як з мовними правилами, так і з специфікою національного світосприйняття.

Скажімо, сьогоденні норми англійської мови дозволяють поєднати слова, що володіють тими ж лексико-граматичними характеристиками, що і з'єднані при словоскладанні основи, тому визначити, у яких випадках ми маємо справу зі складним словом, а в яких зі словосполученням, неймовірно важко. До прикладу, це можуть бути поняття по типу «*running water*», що може при певних обставинах виступати як в значенні проточної води, так і в значенні виру. Частіш за все така тенденція притаманна ідіоматичним словам, значення яких не збігається зі значенням слів, з яких вони складаються, наприклад: *killjoy*, *ladykiller*.

У свою чергу, саме проблему різниці між розумінням утворення та використання певних слів носіями мови, перекладачами та особистостей зі специфічними знаннями у тій чи іншій сфері розкрив відомий лінгвіст Ян Донн у своєму підручнику «*Morphological Theory and the Morphology of English*». У цій книзі автор наголошує на тому, що ми зазвичай сприймаємо поняття «слово» з чотирьох зовсім різних, проте конкретних позицій, а саме: як фонетичну, морфологічну, семантичну та синтаксичну одиницю. До того ж, вдало продемонстрував на прикладах з орнітології як особистісно-національні особливості будуть сприяти розумінню значення слова, навіть для понять, які були створені завдяки звичайній землі [3, с.2-15].

Таким чином, на думку Я. Донна ми повинні чітко розуміти різницю між граматичним знанням про слова та енциклопедичним. Граматичні знання слів будуть загальні для носіїв однієї мовної спільноти та незмінні для всього населення. Вони також будуть мати чіткий та формальний характер. На противагу цьому, енциклопедичні знання про одне й те саме слово можуть різнитися в різних людей.

Проаналізуємо граматичне та енциклопедичне значення такої тварини як «*Eastern coral snake*». Оскільки енциклопедичне знання може залежати від світогляду певних особистостей, зоологи будуть розуміти, що йдеться про «*Micrurus fulvius*», ба більше не маючи специфічних знань як правильно цей підвид змій називається в англійській мові, на основі своїх знань і спостережень про поведінку цих змій та їхній зовнішній вигляд, обізнана людина буде розуміти, що це аспід кораловий. Проте можна і не бути спеціалістом, щоб зрозуміти, що йдеться про змію, яка ймовірно живе у воді, однак, якщо ви не цікавитесь зміями або не живете у Мексиці, навряд чи ви зрозумієте, чому ця змія є «східною». Якщо ж ми візьмемо більш типовий термін, такий як «*dark horse*», то для цього слова граматичних значень буде два. Перше – це, виходячи з назви, темний за кольором кінь та друге – дуже загадкову, тиху, але непередбачувану людину. Однак для істориків та прихильників художньої

літератури це слово буде означати кандидата, про якого мало відомо та на чий рахунок сумніваються, але який несподівано перемагає або досягає успіху, а ось для фанатів Кетті Перрі цей термін взагалі буде використовуватися у контексті романтичних взаємин – і саме це будуть енциклопедичні значення [3].

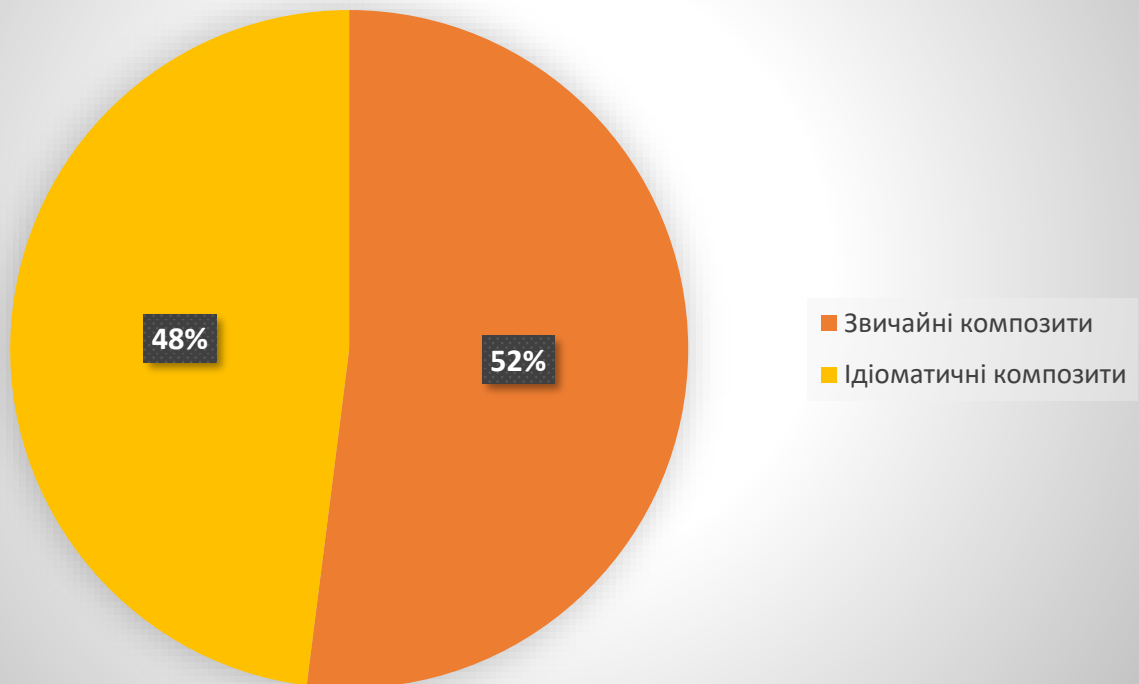
Тому інколи вчені, що займаються вивченням цього питання, говорять про так званій «ментальний лексикон». Зазвичай його представляють як умовну схованку слів у мові. Потребу в такому засобі обґрунтовується неможливість передбачити всі форми слів, їхнє існування та значення [2].

Отже, якщо ми розуміємо слово, ми знаємо його (звукову) форму, його значення та те, як воно може функціонувати в синтаксисі (клас певного слова) - ми можемо визначити кілька фіксованих комбінацій, в яких слово може використовуватися.

Досліджуючи це питання, ми проаналізували статті з трьох найпопулярніших онлайн журналів і газет серед англomовного населення, а саме: «New York's Times», «National Geographic» та «Cosmopolitan» за 19.04.2023, дібрали слова, що були створені методом словоскладання та розподілили їх на 2 групи. До того ж, щоб перевірити теорію «Однієї третини» ми виписали всі неологізми, що нам зустрілися. За цією теорією більше однієї третини усіх новоутворень в англійській мові будуть складними словами. Для більшої наочності округленні підрахунки будуть представлені у вигляді діаграм

Процентне співвідношення складних слів

1. Звичайні композити (значення не змінилося): spokesman, T-shirt, to clock-watch, sunflower, biofortified, wildlife, bathroom, ponytail, toothpaste, haircut, highlighting, finger-print, biometric, lipstick.

2. Ідіоматичні композити (змінити своє значення): mother-in-law, lazybones, lady-killer, hookup, highlighter, bumbag, pie-in-the-sky, frogman, head-hunter, chatterbox, ego-surfer; blockchain, catfish, tweethart.

3. Неологізми: 404, to tweet, freakshake, permacrisis, zizz, tripledemic, chillax; ego-surfer, staycation.

Отже, за результатами дослідження, ми з'ясували таке:

- приблизно половина усіх композитів проаналізованої газетної лексики є ідіоматичними та становлять потенційні перешкоди для перекладачів (~48%);
- теорія однієї третини підтвердилася та приблизно дві третіх проаналізованих неологізмів виявилися складними (~66%);
- серед композитів проаналізованих статей приблизно одна десята є неологізмами (~23%).

ЛІТЕРАТУРА

1. Каралар Д. О, Прокопенко А. В. Основные способы совообразования в современном английском языке. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали всеукраїнської наукової конференції

- викладачів, аспірантів, співробітників та студентів. Суми : СумДУ, 2014. С. 19-22.
2. Dixon R.M.W. Making New Words. Morphological Derivation in English. Oxford University Press, 2014. 448 p.
  3. Don J. Morphological Theory and the Morphology of English. Edinburgh Textbooks on the English Language Advanced. Edinburgh University Press, 2014. 213 p.
  4. Harley H. English Words: a Linguistic Introduction. John Wiley & Sons, 2017. 320 p.
  5. Cosmopolitan. URL: <https://www.cosmopolitan.com/> (дата звернення 20.04.2023)
  6. National Geographic. URL: <https://www.nationalgeographic.com/> (дата звернення 20.04.2023)
  7. New-York Times. URL: <https://www.nytimes.com/> (дата звернення 20.04.2023)

Данило Пиндич
Науковий керівник – доцент Ясинецька О. А.
м. Дніпро

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ В ПУБЛІЦИСТИЦІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Мовознавці систематично зверталися до інформаційно-аналітичної публіцистики, досліджуючи процеси, які відбуваються в мові в певний проміжок часу, адже газетно-публіцистичні тексти швидко віддзеркалюють сучасні мовні зміни та реєструють новоутворення й запозичення, які вживаються в різних галузях глобалізованого, часто англomовно опосередкованого світу, як інтернаціоналізми.

Ідеться про слова, які в багатьох мовах мають дуже подібну звукову форму й тотожне значення. Свого часу вони були перекладені різними мовами через запозичення форми за допомогою переважно транскрипції, тому й стали інтернаціональними; наприклад: *computer*, *printer*, *fact*, *role* – *комп'ютер*, *принтер*, *факт*, *роль*.

Особливу категорію слів складають псевдоінтернаціоналізми, так звані «хибні друзі перекладача», які збігаються за формою, але мають різні значення в першотексті та цільовій мові; наприклад, *fan* – не *фен* (*hair drier*), а *вентилятор*; *actual* – не *актуальний*, а *фактичний*, *реальний*; *clay* – не *клей*, а *глина*; *obligation* – не *облігація*, *зобов'язання*.

Із прикладів можна бачити, що транскодування сприяє інтернаціоналізації лексики. Але перед тим, як застосувати цей вид перекладу, треба переконатися, що слово ще не має перекладного відповідника в словнику й не введе в оману як хибний відповідник.

Найбільше лексичних одиниць, які останнім часом потрапляють до української мови з англійської, є так звані матеріальними запозиченнями, тобто передаються в мові-реципієнті за допомогою транскрибування, транслітерування, практичного транскрибування (термін належить А. М. Сухотіну й передбачає відтворення не букв і звуків, а фонемно-морфемного складу слів і оформлення іншомовного слова в цілому) [2]. До матеріальних запозичень належать терміни політичні: *експатріотизм, імпічмент, імплементація, інаугурація, істеблішмент, лінкідж, лобі, принципал, саміт, спікер*; економічні: *ауттрейд, вестинг, дедвейт, консалтинг, контролінг, лімітед, лістинг, маркетмейкер, мерджер, офшор, пауперизація, провайдер, промоушн, реституція, ріелтер, стагфляція, трансакція, трансфер, трейдер, флуктуація, франчайзинг, голдинг(-компані), шопінг*; комп'ютерні: *банер, гакер, драйвер, картридж, модем, монітор, мультимедіа, ноутбук, принтер, сайт, сканер, тонер, юзер*; спортивні: *буліт, лайнсмен, овертайм, офсайд, плей-оф, спідвей, фітнес, шейпінг*; із галузі культури: *блокбастер, кліп, копірайт, поп-арт, продюсер, римейк, стайлінг, ток-шоу* тощо.

Кальки – коли значущий елемент мови-реципієнта будується за аналогією з функціонально співвідносним елементом мови-джерела – є менш частотною формою нових запозичень з англійської до сучасної української мови. Менша частотність кальок у порівнянні з матеріальними запозиченнями зумовлена такими причинами, як: легкість перенесення іншомовних елементів без пошуку питомих лексем-відповідників, зручність міжмовного спілкування за допомогою інтернаціональної лексики, лаконічність номінації шляхом прямого запозичення, популярність англійської як міжнародної мови та прагнення до експресивності [1]. Серед нових кальок, які в сучасній українській мові позначають різні аспекти суспільно-політичного життя, простежуються: 1) структурні кальки: англ. *humanitarian intervention, national identity, post-Soviet space* – укр. *гуманітарна інтервенція, національна ідентичність, пост-радянський простір*; 2) семантичні кальки: наприклад, в українській мові за аналогією до англійської відбувається запозичення медичних термінів до галузі комп'ютерних технологій: англ. *infection, vaccine, virus* – укр. *інфекція, вакцина, вірус*; 3) фразеологічні кальки: англ. *brain centre, election (electoral) race, velvet divorce* – укр. *мозковий центр, виборчі перегони, оксамитове розлучення*; 4) напівкальки: англ. *hit parade, show business* – укр. *гіт-парад, шоу-бізнес*.

Оскільки запозичення є формою оновлення та поповнення словникового складу мови, вважаємо, що транскодування (транслітерація, транскрибування) сприяє інтернаціоналізації термінів, у той час як калькування та напівкалькування забезпечують активізацію ресурсів мови-сприймача. Головною причиною калькування є потреба передати назви однієї мови засобами іншої мови. Така проблема часто вирішується шляхом простого лексичного запозичення, проте цей шлях має деякі обмеження як суто мовного, так і соціально-психологічного характеру. В дію вступає закон умотивованості-невмотивованості мовних знаків, який особливо чітко виявляється в індоєвропейських мовах, де переважають знаки мотивовані. Саме це й

уможлиблює калькування як форму запозичення у випадку взаємодії англійської та української мов, які належать до індоєвропейської сім'ї: мотивовані знаки однієї мови передаються за допомогою мотивованих знаків іншої. Калькування та напівкалькування може супроводжуватися лексико-семантичними трансформаціями. Якщо в запозиченні відбуваються такі лексико-семантичні зміни, як конкретизація, генералізація або семантична модуляція одного з компонентів, то весь неологізм ми схильні відносити до напівкальбок, а не повних кальбок [2].

Можна зробити висновок, що вищезазначені види перекладу мають свою специфіку та різний підхід до перекладу з іноземної мови. У роботі перекладач повинен керуватися особливостями контексту, який зумовлює одного чи кількох способів адекватного перекладу слів, що стають інтернаціоналізмами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кияк Т. Р. Інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі. *Українська термінологія і сучасність*: матеріали Всеукр. наук. конф. (Київ, 26–28 вер. 2001 р.) / НАН України; Інститут української мови. Комітет наукової термінології; відп. ред. Л. Симоненко. Вип. IV. К.: КНЕУ, 2001. С. 53–56.
2. Ясинецька Н. А. Напівкальки англословних неологізмів в українській мові. *Філологічні трактати*. Том 3. № 2. Суми Вид-во СумДУ, 2011. С. 87–96.

Альона Полянська
Науковий керівник – доцент Андрущенко В. О.
м. Дніпро

ПУНКТУАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Поняття пунктуації – це засоби, за допомогою яких автор передає певні значення й відтінки, на основі яких читач сприймає зміст повідомлення. Розділові знаки часто мають відтінки значень, які неможливо висловити ані лексично, ані граматично. В інших випадках пунктуація є додатковим засобом вираження різних смислових та граматичних значень [2].

Вивчення сучасної пунктуації неможливе без знання її конкретних витоків, еволюції та становлення в різних мовах. Високий рівень сучасних лінгвістичних досліджень, які вивчають тексти переважно з погляду комунікативної специфіки мови, не дозволяє обмежитися описом наявної пунктуаційної системи або набором правил вживання розділових знаків. Тільки ретельне вивчення історії виникнення та еволюції пунктуації в англійській мові та встановлення унікальності пунктуації в історичному розвитку мови може сприяти глибшому розумінню знакової системи [3].

Англійська пунктуаційна система пройшла різні етапи розвитку, формування яких визначається переважанням «ритмічної» або «граматичної» функції розділових знаків. Кожному історично визначеному періоду притаманні свої пунктуаційні норми, які об'єктивно відображають домінуючий на той час спосіб вираження думки.

Етап розвитку ранньоанглійської пунктуації (16-те століття) можна описати як ритмічний. Це означає, що ритмічний елемент є визначальним поряд із логічним та граматичним. Саме слово «ритмічний» має як метричний, так і речитативний (риторичний) аспекти. «Метрична» пунктуація сягає корінням у традицію поезії (згідно з правилами віршування, що використовувались у 15-16-му століттях, розділові знаки регулярно ставилися в кінці рядків, незалежно від того, чи було це логічно та граматично виправдано). «Декларативний» характер англійської пунктуації 16-го століття визначається загальною риторичною спрямованістю писемного тексту, тобто його орієнтацією на усне читання.

У питанні становлення пунктуації першу половину 20-го століття можна вважати як період, коли сформувалася й утвердилася лише обмежена кількість синтаксичних тенденцій (наприклад, сегментація, рейфікація, членування) (1900-ті – кінець 1940-х років). У другій половині 20-го століття (1950-ті – 1990-ті роки) ці тенденції стали загальними, з'явилися нові тенденції та утвердилися нові вживання [4; 5].

Пунктуація допомагає авторам привернути увагу читача до важливих деталей. Прямий зміст висловлювання може залежати від пунктуації, яка передає смислову та психологічну глибину, напруженість, винятковість репрезентації знака. Пунктуація, заснована на семантичних принципах, завжди є суб'єктивною та індивідуальною, оскільки пропозиції мають різноманітні фіксовані відтінки. Уміла розстановка розділових знаків посилює смислову значущість писемного мовлення і зумовлює смислову силу висловлювання.

Розділові знаки в англійській мові використовуються для уточнення пропозицій і акцентування інтонації, допомагають структурувати текст і зробити його більш послідовним.

Однак різноманітність використання символів зовсім не свідчить про те, що вони не є обов'язковими. Шуканий сенс фіксується лише одним варіантом пунктуації, інший вимагає іншого оформлення і виступає єдино можливим.

Різні значення, які передаються за допомогою різного роду розділових знаків, обов'язково впливають на структуру тексту або іншої пропозиції.

Сучасна пунктуація має безліч засобів відображення інтонації (знак запитання «?», знак оклику «!», інтонаційне тире «→», крапки «.», розстановка крапок на місці великих пауз у мові і тривалих пауз «...»). Проте інтонаційний принцип часто використовується лише вторинно.

Це означає, що інтонаційні штрихи (наприклад, паузи), навіть закріплені розділовими знаками, є результатом специфічних семантичних і структурних членувань пропозиції [4; 5].

Акцентуючи увагу на ролі й значенні інтонації в розстановці розділових знаків, не можливо не підкреслити різні функції інтонації в мові. Інтонація слугує засобом передачі смислового значення, але може передавати лише емоційну природу мови. У першому випадку інтонаційний принцип розміщення знаків використовується як смисловий, такий, що супроводжується і накладається нею, впливаючи цим на структуру тексту. Якщо ж інтонація є лише показником емоційного забарвлення мови, то принцип інтонації працює, так би мовити, у чистому вигляді.

Такі інтонаційно зумовлені знаки передають емоційну напруженість, мовленнєвий порив, відображають особливу виразність. Інтонація, що передає смислову значущість мови, є соціально закріпленою, має високий ступінь об'єктивності, є спроможною відтворюватися, що робить її придатною для викладу та каталогізації як особливого типу.

Чисто емоційні інтонації у тих чи інших проявах є дуже суб'єктивними. Пунктуація є важливою, оскільки забезпечує правильне вираження писемного мовлення. Це потрібно для гарного листа. Як і слова, що розділяють речення, усі коми і крапки повинні бути ретельно розставлені, щоб мати сенс. Основне завдання пунктуації – чіткість, що точно вказує, як слід згрупувати слова у реченні, щоб сенс був ясний [4, с. 22].

Усі розділові знаки – це свого роду сигнал від автора до читача. Зверніть увагу, що використовувані розділові знаки можуть різко змінити зміст тексту [5, с. 31].

Розділові знаки не тільки організовують письмовий текст для полегшення розпізнавання читачем, але також відомо, що вони безпосередньо передають певну інформацію, що міститься в тексті. Зокрема, усунення неоднозначності розділових знаків може бути єдиним доступним засобом вибору правильної інтерпретації тексту.

У міру зростання значення писемної мови в сучасному суспільстві дуже важливо, щоб зміст листа доносився до читача так, як задумано саме письменником, щоб було передано правильний зміст листа, і щоб його зміст залишався не спотвореним протягом тривалого часу. Це є дуже важливою складовою [4].

Розділові знаки є одним із засобів образотворчого оформлення писемної мови і відіграють важливу роль у передаванні письмової інформації та правильному її розпізнаванні адресатом.

Деякі напрями сучасної англійської пунктуації як окремі історичні етапи їх формування постають функціональними системами, з одного боку, дуже стійкими і стабільними, а з іншого – гнучкими і не жорсткими.

Їхнє розуміння пов'язане зі знаходженням та засвоєнням основ пунктуації, принципів членування тексту за допомогою знаків, розумінням призначення пунктуації.

Отже, стала сучасна англійська пунктуація – велике досягнення у ході історичного розвитку. Пунктуація в сучасному вживанні – це ряд позначень, внутрішньо пов'язаних стійкими «смысловими» відношеннями, які природно

виявляються в буквах. Послідовність щодо пунктуації – це якість, що виявляється у двох значеннях пунктуації: пунктуації з боку письменника (орієнтація від значення до знаку) та пунктуації до читача (орієнтація від знака до значення). Якщо зв'язок між письменником і читачем встановлюється через знак, це означає, що той, хто пише, і той, хто читає писемне повідомлення, використовують той самий код, а, відтак, пунктуація є функціонально і соціально значущою, а символи тексту – набір швидше хаотичний, ніж випадковий, але систематично організований та відповідає загальноприйнятим нормам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Англійська пунктуація: правила пунктуації. URL: <https://learn-english.net.ua/gramatika/anglijska-punktuaciya-pravila-punktuacii/> (дата звернення: 20.04.2023).
2. Види розділових знаків у сучасній англійській мові, їх класифікація. URL: <http://ekrost.ru/poster/semanticheskie-osobennosti-punktuacii-v-angliiskom-yazyke.html> (дата звернення: 21.04.2023).
3. Розділові знаки в англійській мові. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/blog/punctuation-marks-in-english> (дата звернення: 20.04.2023).
4. English literature: the little book of spelling, punctuation and grammar (GCSE 9–1). First edition. London: Cambridge University Press, 2016. 29 p.
5. Straus J. The blue book of grammar and punctuation: an easy-to-use guide with clear rules, real-world examples, and reproducible quizzes / Jane Straus, Lester Kaufman, Tom Stern. Eleventh edition. The USA: San Francisco, 2014. 201 p.

Ольга Розінькова
Науковий керівник – доцент Ясинецька О. А.
м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ Й ТРУДНОЩІ В НАВЧАННІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Незважаючи на те, що теорія перекладу як наука виникла лише в ХХ столітті, більшість її проблем усвідомлювалися й розглядалися вже багато століть. Про це свідчать висловлювання перекладачів, поетів і письменників, які часто й самі виступали в ролі перекладачів, а також відгуки політичних діячів, збережені історією. Протягом декількох століть усі, хто був безпосередньо пов'язаний із перекладом, зверталися до практичних проблем своєї роботи, даючи їм теоретичне осмислення.

Слід зазначити, що коли зустрічаються вирази, які викликають труднощі при перекладі, то справа не завжди в обмеженому словниковому запасі або слабких знаннях граматики [1; 3]. Уміння правильно перекласти – ціла наука.

Англійська та українська мови різні за своїми структурами й системами образів, тому правильний переклад з англійської мови часто стає нелегким завданням. Необхідно враховувати деякі основні труднощі при перекладі [2].

Перша з проблем перекладу – багатозначність слів (полісемія). Багато конструкцій української мови виявляються громіздкими в зіставленні з англійськими фразами. Трапляється так, що в українській мові взагалі немає значення якого-небудь слова. Це може позначитися на характері перекладеного з англійської.

Так, дієслово *to get* є одним із найбільш багатозначних в англійській мові. Наприклад, у реченні *We got the dress to our mother* дієслово використовується в значенні «купувати». А в прикладі *She got us tea* воно перекладається як «принести». Ось ще кілька прикладів: *I'll get the translation by tomorrow.* – Я **закінчу** переклад до завтра; *I want to get the sofa to the sitting-room.* – Я **хочу перенести** диван у вітальню.

Іншою пасткою при перекладі є фразові дієслова. Важливо знати, що прийменники, які зустрічаються в стійких дієслівних сполученнях, змінюють початкове значення дієслова, наприклад: *to call* – *дзвонити, кликати, називати*; *to call* – *заходити (відвідувати)*; проте *to call for* – *закликати, спонукати, вимагати*; *to call up* – *телефонувати, дзвонити*. Тобто одне і те ж дієслово з різними прийменниками набуває нових значень, які можуть бути абсолютно не пов'язаними з кореневим словом.

Проблемою при перекладі є також слова, які можуть виступати різними частинами мови. Так, слово може бути і прикметником, і іменником, і дієсловом. І оскільки в англійській мові немає закінчень, то визначити природу таких слів можна, враховуючи їхнє місце в реченні (синтаксис): *dress* – 1) *сукня* й 2) *одягатися*; *water* – 1) *вода* й 2) *поливати*.

Складним при перекладі є порядок слів і звороти. Дуже важливо усвідомити, що не можна перекладати з англійської мови на українську слово за словом. Слід зрозуміти речення повністю, щоб визначити функцію кожного слова і конструкцій у реченні. При перекладі так само необхідно пам'ятати про такі граматичні конструкції англійської мови, як, зокрема, інверсія, складний додаток, пасивний стан, непряма мова. Так, наприклад, речення з конструкцією *there is / there are* перекладається з кінця: *There are books on the table.* – *На столі (є) книги.*

Омофони є проблемою якраз при усному перекладі, коли немає друкованого тексту перед очима. Омофони, фонетична двозначність, фонетичні омоніми в мовознавстві – це слова, які звучать однаково, але пишуться по-різному і мають різне значення: *allowed* – *дозволений* і *aloud* – *вголос*; *peace* – *світ* і *pièce* – *шматок*, *hole* – *діра, отвір* і *whole* – *весь, цілий*.

Труднощами при перекладі є відсутність аналогічного поняття в українській мові – безеквівалентна лексика; це лексика, яка не має сталих відповідників у інших мовах або в інших субкодах певної мови, що не підлягає перекладу на інші мови. Кожен народ має свою історію розвитку, що незмінно знаходить відображення в тій мові, якою він розмовляє. У будь-якого етносу є

свої реалії, тобто предмети або явища матеріальної культури, національні особливості, звичаї, обряди, а також історичні факти або процеси, які відсутні в інших народів. Можливо, з часом деякі такі слова займуть місце в альтернативному словнику, але до тих пір перекладачі змушені будуть застосовувати описовий переклад. Наприклад: *golden handshake* – грошова винагорода, яку отримує службовець при виході на пенсію; *landslide* – перемога на виборах переважною більшістю голосів; *joy-riding* – поїздка на викраденому автомобілі заради розваги; *primaries* – попередні вибори; *country music* – музика в стилі кантрі.

Важливо також вказати на помилкову безеквівалентність – удавану відсутність еквівалентів у мові перекладу через недостатність мовних або енциклопедичних знань. Так, деякі образні фрази здаються тим, хто вивчають мову, безеквівалентними, тоді як еквівалентів можна знайти багато. Наприклад: *вдавати блазня* – *to play the monkey, to act the giddy goat, to kid around, to play the fool*.

Інша система образів – це ще один камінь спотикання при перекладі. Стійкі вирази, ідіоми та прислів'я відображають психологію мови та використовують яскраві образи. Найчастіше вони не збігаються в українській та англійській мовах: наприклад, *a bull in a china shop* – слон у посудній лавці; *when pigs fly* – після дощика в четвер або коли рак на горі свисне.

Основна причина помилок при перекладі – це переклад окремих слів або фраз, порушення логічного зв'язку між частинами, невміння відволіктися від конкретних форм слів і невміння користуватися контекстом для з'ясування їхнього сенсу. Цьому необхідно вчитися. Також слід враховувати, що старі слова іноді набувають якісно нових значень, а окремі слова поза контекстом не мають певного сенсу. Перекладаються не слова, а те, що вони висловлюють [4].

Слід зазначити, що для перекладача важливими є не стільки знання лексики, скільки знання особливостей її функціонування в різних ситуаціях. Отже, важливо розвивати навички аналітичної та критичної роботи над текстом перекладу, а також всіляко удосконалювати відчуття мови і стилю, без чого взагалі неможливий кваліфікований переклад із жодної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений. Навч. посіб. для студ. переклад. відділень. Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2018. 656 с.
3. Куликова Л. А., Насалевич Т. В., Харченко Т. М. Переклад як різновид міжкультурної комунікації. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. 2018. №2 (21). С. 21–26.

4. Черноватий Л. М. Принципи складання вправ для навчання галузевого перекладу. *Вісник Сумського державного університету. Сер. Філологічні науки*. 2002. №3 (36). С. 101–105.

Оксана Сидоренко
Науковий керівник – доцент Скоплев А. О.
м. Дніпро

ПРО ФОРМИ ДІЄПРИКМЕТНИКІВ МАЙБУТНЬОГО ЧАСУ, УМОТИВОВАНИХ ДІЄСЛОВАМИ ДОКОНАНОГО ВИДУ

Актуальність дослідження зумовлено дискусійністю наявних у російській мові віддієслівних утворень на кшталт *сделающий, пишущий, смогущий*, що утворюються від дієслів доконаного виду та ідентифікуються як «дієприкметники майбутнього часу». Незважаючи на наявність подібних формацій у сучасному російськомовному дискурсі, причому вживання деяких з них, як зазначається, є навіть досить частотним (пор. *Газета, напечатанная этот документ, рискует навлечь гнев правительства*) [6], вони досі вважаються ненормативними [5, с. 665]. Проте такі мовознавці, як М. Епштейн, М. Зозикова, Д. П. Кирьянов, К. А. Шагал, наполягають на «легалізації» подібних форм, що, на їхню думку, «звільнить» мову від «штучних заборон» [3; 4; 6]. Мета дослідження – проаналізувати протилежні погляди на статус дієприкметників майбутнього часу в російській граматиці, виявити тенденції розвитку цих форм в сучасній російській мові.

Дієприкметники майбутнього часу фіксуються ще в церковнослов'янській мові, зокрема граматиці М. Смотрицького, яка наводить навіть і паралельні пасивні еквіваленти: *побиющий – побиемый / побиющийса*. Подібні форми, щоправда не дуже численні, фіксуються також в російській літературній мові ХІХ – ХХ ст., особливо книжних стилях: *...сотни отрывков из книг Грина, взволнующих каждого* (К. Г. Паустовський); *...писатель, пожелавший оживить эти пергаменты...* (М. Рерих); *...человек, не предъявляющий никаких свидетельств и паппортов* (М. В. Гоголь); *Можно начать здание, полетящее к небесам* (К. Аксаков) [3, с. 200; 4, с. 96; 6]. Мовознавці минулого століття не вважали такі форми нормативними, але їхні твердження, підкреслимо, не були категоричними. Професор Д. Кудрявський у праці «Вступ до мовознавства» (1912 р.) припускав, що в російській мові категорія дієприкметників майбутнього часу перебуває в процесі становлення; В. В. Виноградов пояснював цей феномен тенденцією до збереження логічного паралелізму між особовими та неособовими дієслівними формами у вираженні значення майбутнього часу [2]. Проте в «Граматиці-80» дієприкметники майбутнього часу вважаються поодинокими та без жодного обґрунтування характеризуються як «отступление от литературной нормы» [5, с. 665].

На межі ХХ – ХХІ ст. приклади активних дієприкметників майбутнього часу, за твердженням М. Я. Гловинської, перестали бути випадковими: вони часто вживаються в мові мас-медіа та у великій кількості зустрічаються в інтернеті, де редакційний контроль є відсутнім. Див. приклади: *Новинки, наверняка заинтересующие каждого, кто занимается этим; В этом регионе много вот-вот закроящихся шахт; Может найдется даже смельчак, попробующий доказать, что...; золотистый урожай, составляющий всё счастье хлебороба* [2]. Дослідники М. Епштейн, Д. П. Кирьянов, К. А. Шагал у якості підкріплювальної аргументації наводять таку статистику: пошукова система GOOGLE знаходить близько 1200 випадків вживання дієприкметника *сумеющий*, 1100 – *сделающий*, 728 – *пожелающий*, 224 – *увидящий*, 500 – *придущий*, 100 – *потеряющий* / *выйдущий* / *найдущий* / *откроющий* / *скажущий* [2; 4, с. 94; 6]. Менш частотними є пасивні форми дієприкметників майбутнього часу: *Признание, сделаемое публично, облегчит твою совесть и участь; Письмо, прочитанное тобой утром, сильно тебя удивит* [2]. Показовим є також факт наявності поодиноких форм в корпусі російської мови: *придущий* (5 випадків), *принесущий* (2), *прощумящий* (2), *найдущий* (1) [2; 4].

Органічність дієприкметників майбутнього часу для російської мови, вживанню яких перешкоджає консервативна лінгвістична модель [6], доводить і наше власне дослідження. Пор. приклади, знайдені в мережі інтернет пошуковою системою GOOGLE:

- *Победителем будет самый сообразительный игрок, успеющий дать больше всех ответов* [<https://ho-ho.com.ua>];
- *...удобный и комфортный рюкзак, преодолеющий вместе с Вами любые препятствия и сложности* [<https://hunter.rozetka.com.ua>];
- *Любой человек, попытающийся застрелить гризли, надолго окажется за решеткой* [<https://podrobnosti.ua>];
- *...ей нужен человек, любящий её душу и сердце, которое так жаждет любви и ласки* [<https://www.wattpad.com>].

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що на сучасному етапі розвитку та граматицізації мови існують основні необхідні умови для виправлення асиметрії в системі видо-часових форм дієслова, що виникла внаслідок відсутності дієприкметників майбутнього часу в кодифікованій системі сучасної російської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. В. Русский язык. Грамматическое учение о слове. Москва: Учпедгиз, 1947. 784 с.
2. Гловинская М. Я., Галанова Е. И. Современный русский язык: Активные процессы на рубеже ХХ-ХХІ веков / Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова РАН. Москва: Языки славянских культур, 2008. 712 с.
3. Зозикова М. Е. Новые явления в причастной системе русского и болгарского языков. *Austrian Journal of Humanities and Social Sciences*. 2014. № 9-10. С. 197–200.

4. Кирьянов Д. П., Шагал К. А. Действительное причастие будущего времени совершенного вида в русском языке. *Acta Linguistica Petropolitana. Труды института лингвистических исследований*. 2011. № 3. С. 93–98.
5. Русская грамматика. Т 1 / ред. Н. Ю. Шведова. Москва: Наука, 1980. 789 с.
6. Эпштейн М. Есть ли будущее у причастий будущего времени? *Лингвистика и поэтика в начале третьего тысячелетия: Материалы международной научной конференции (Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН. Москва, 24-28 мая 2007 г.)* / ред. Фатеева Н. А. Москва: Институт русского языка РАН, 2007, С. 259–266.

Ольга Ситняк
Науковий керівник – доцент Ситняк Р. М.
м. Дніпро

РОЗМЕЖУВАННЯ ЗНАЧЕННЯ ТА СМISЛУ В СЕМАСІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Існування домовленості всередині мовної спільноти про закріплення певних лексичних значень за мовними одиницями є основою існування можливості більш-менш точної передачі й отримання інформації, те, що робить процес ефективної комунікації взагалі можливим. Ми настільки «зрослись» із запропонованими нам даними, що переважна більшість людей ніколи навіть і не замислювалась про те, що це є просто умовність, яку можна запросто змінити. Якщо певній групі людей, наприклад, від народження говорити, що відомий нам чорний колір називається червоним, – вони й будуть його називати й «сприймати» як червоний.

Певна кількість науковців вважає питання розмежування значення та смислу в семасіологічних дослідженнях взагалі такою, що не має кінцевого вирішення. Однак ми маємо розуміти, що наукові дослідження не мають обов'язково призводити до кінцевих вичерпних результатів, коли отримуються остаточні відповіді й далі йти вже немає куди. Фундаментальність результатів дослідження лексичного значення слів багатьма лінгвістами вважається недосяжною через гнучкість та нестабільність семантики. Через різноманітні аспекти життя, що постійно зазнають змін. У сучасному суспільстві семасіологія концентрує свою увагу на дослідженні принципів існування лексичного значення, і в жодному разі не обіцяє встановлення незмінних принципів розвитку словами лексичного значення.

Через відкритість доступу до лінгвістичних даних праць мовознавчого спрямування по всьому світові, через постійне вдосконалення методів комп'ютерної обробки та класифікації даних, встановлення принципів та аналіз конкретних ситуацій можуть зазнавати суттєвих змін упродовж короткотривалих проміжків часу.

Велику роль в закріпленні смислу, що відрізняється від значення відіграє індивідуальний досвід носія, або мікро-соціальний досвід, наприклад життя родини, чи окремої соціальної групи. Як приклад, візьмемо фразу: «Вона не може тягати важке каміння, – вона жінка». Ідея, що людина не може виконувати важку фізичну роботу тільки через те, що це жінка не буде зрозуміла в суспільстві з однаковим розподілом прав та обов'язків, і цілком нормально сприймається в тому суспільстві, де важка фізична робота – справа чоловіків.

Смисл, вважає О. О. Селіванова, «...відрізняється від значення особистісним інформаційним додатком, що формується у свідомості окремої людини в результаті її життєдіяльності. Смисл актуалізується при сприйнятті мовного знака: від слова до тексту [5, с. 84-85].

Саме ситуативний смисл є поштовхом для виникнення найбільш притаманної словам характеристики – багатозначності. Тобто ситуативний смисл, що влаштовує певну групу мовців на більш-менш постійній основі, може закріплюватись за мовною одиницею, переходячи у категорію значення.

Зрозуміло, що головною тут буде опозиція між *денотативним* значенням, що може слугувати, як відображенням концепції, так й індивідуального об'єкту, та *конотативним* значенням, що залежить від того де, коли, як, ким, навіщо і в якому контексті воно вживається [4, с. 133-134].

О. О. Потєбня був переконаний, що мовлення, є тією необхідною умовою, завдяки якій розкривається значення. Без зв'язків слово є мертвим, воно не функціонує, не виявляє ані своїх лексичних, ані, навіть формальних властивостей.

Вивчення значення та змісту слова через контекст є одним з найактивніших напрямів його дослідження у сучасній лінгвістиці.

Якщо слову, як гарному актору притаманна багатозначність, то й значення, принесене в різноманітні контексти буде «спровоковане» на наявність багатьох змістів.

Оскільки кількість контекстів настільки велика, що практично не вкладається у вичерпні рамки, то й розгляд нових змістів робить дослідження у цій сфері досить перспективними.

У літературі лінгвістичного спрямування можна зустріти погляди щодо «правильного контексту», де значення та зміст не будуть викликати труднощів. Але саме поняття «правильного контексту» дуже відносне, тому що він залежить не тільки від автора, але й реципієнта-споживача. Тут у гру вступають лінгвістична обізнаність, життєвий досвід, індивідуальна та групова психологія, і багато інших факторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдєнко Ю. Структурний компонент лексичного значення слова та його зв'язок із прагматичним. «Південний архів» (Збірник наукових праць. Філологічні науки). 2017. Випуск Issue: LXVIII. С. 158–162.

2. Загнітко Анатолій. *Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни*. Донецьк : ДонНУ, 2012. 388 с.
3. Левицький В.В. *Семасіологія*. Вінниця : НОВА КНИГА, 2006. 512 с.
4. Ніколенко А. Г. *Лексикологія англійської мови – теорія і практика*. Вінниця : Нова Книга, 2007. 528 с.
5. Селіванова О. О. *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.

Руслан Ситняк
Науковий керівник – доцент Ситняк Р. М.
м. Дніпро

ЗРОСТАЮЧА РОЛЬ СКОРОЧЕНЬ В СУЧАСНОМУ СВІТІ. АБРЕВІАЦІЯ

Скорочення, без сумніву є одним із найпопулярніших видів будови нових слів. У сучасній англійській мові спостерігається широка тенденція економії місця, часу та зусиль, особливо в текстовому спілкуванні, що призводить до невпинного виникнення нових скорочень. «Скорочення займають вагому позицію серед інших досліджуваних лексичних одиниць, оскільки саме за допомогою скорочень можна передати якомога більше інформації з економією часу, місця та зусиль [5, с. 215].

Абревіація, як вид скорочення, відома з давніх часів, і лише набула більшої популярності у світлі сучасної комунікації. Надзвичайна динаміка, стрес та намагання обробити більший обсяг інформації у якомога найменший проміжок часу, витративши менше зусиль стають нормою суспільного життя.

Заради збільшення ефективності обробки інформації сучасні лінгвісти працюють над тим, як дати тим, хто навчається знання практичного використання такого інструменту, як, наприклад, абревіація. Для учасників освітнього процесу (вчителів і студентів) важливо оволодіти практикою вживання абревіатур ефективним комунікативним шляхом. У сучасній літературі знаходимо глосарії з найбільш типовими абревіатурами. Але методична, популярна, і спеціальна література за цією темою просто не встигають за усіма новоутвореннями.

Переважає більшість скорочень і абревіатур ми отримуємо через Інтернет ресурси, що відбивають динаміку і напрям розвитку, без перебільшення, усіх видів, сфер людської діяльності. Серед найбільш популярних сучасних Інтернет абревіатур у 2022-23 роках вважаються такі:

- Btw – by the way;
- Tbh – to be honest;
- LOL – Laughing out loud;
- ASAP – As soon as possible;
- G2G – Got to go;

TTYL – Talk to you later;
ІМНО: In my humble opinion.

Незнання таких варіантів може викликати нерозуміння тих, хто в ‘темі’, і навіть впливати на характеристику людини в певному професійному середовищі.

Молодь із задоволенням приймає таке спілкування тому, що це, певною мірою є коди, що відомі членам окремого суспільства, або вікової групи, де чужаки одразу можуть бути виявленими, а небажані новоприбулі: учителі, батьки, та інші почуватимуться невпевнено, ‘не на своїй території’.

Багато професійних записів, наприклад, лікарських описів, освітнього характеру, тощо містить високий відсоток скорочень. Медичні аббревіатури: АВG – arterial blood gas, АЕD – automated external defibrillator, COPD – chronic obstructive pulmonary, Po2 – oxygen partial pressure.

Аббревіатури у викладанні англійської мови: FL – first language, SL – second language, ELL – English language learner, SLD – Specific learning disability, та багато інших.

Прийнято вважати, що перевагу скорочень можна пояснити їх стислістю і зумовленістю постійно зростаючим темпом сучасного життя. З іншої сторони, плутанина і двозначність є цілком природними наслідками сучасного надлишку скорочених слів, а початкові скорочення (fore-clippings) часто особливо загадкові та вводять в оману, як чітко показує розмова між двома студентами:

- *Who's the letter from?*
- *My g. f.*
- *Didn't know you had girl-friends. A nice girl?*
- *Idiot! It's from my grandfather!* [3, с. 73].

ЛІТЕРАТУРА

1. Загнітко Анатолій. *Словник сучасної лінгвістики* : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 388 с.
2. Левицький В.В. Семасіологія. Вінниця : НОВА КНИГА, 2006. 512 с.
3. Ніколенко А. Г. Лексикологія англійської мови - теорія і практика. Вінниця : Нова Книга, 2007. 528 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с. С. 79.
5. Ярова Л. Особливості перекладу скорочень в конвенціях та деклараціях ООН і ЮНЕСКО. Філологічні науки, Випуск 104(1), С. 213–216.
6. [Lic. Vivian Amparo Martínez Sánchez y Lic. Beatriz Goenaga Conde](http://scielo.sld.cu/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0864-21412001000100005). The use of shortening in English for specific purposes. A practical review for nurses. Educ Med Super. v.15 n.1 Ciudad de la Habana ene.-abr. 2001.
http://scielo.sld.cu/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0864-21412001000100005

7. Monet Hendricks, 20 Educational Acronyms Every Educator (and Parent!) Should Know. May 13, 2020.
<https://www.socialstudies.com/blog/20-educational-acronyms-every-educator-and-parent-should-know/>
8. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_medical_abbreviations

Єлизавета Скорова
Науковий керівник – доцент Потреба Н. А.
м. Дніпро

ПРИЧИНИ ПОШИРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Останнім часом у сучасних мовах утворюються шари лексики, насичені англо-американськими запозиченнями. Так званий *franglais* набув широкого поширення в сучасній французькій мові.

Метою нашої роботи є виявлення причин масового проникнення англо-американських запозичень у сучасну французьку мову.

Розширення використання англіцизмів у французькій мові відбувається на тлі зниження рівня знання французами англійської мови. Можна припустити, що в основі масового поширення англіцизмів у сучасній французькій мові лежить так зване поріднення мов, ідея про яке була висловлена І. А. Бодуеном де Куртене в праці "Мова і мови" [3].

Однією з причин поширення англо-американської лексики у французькій мові можна вважати присутність англомовного населення, що проживає на території Франції. Виходять періодичні видання і телеканали англійською мовою.

Англо-американізмів використовують для опису явищ, які прийшли у франкомовну культуру і не мають у ній аналогів. До першої групи належать запозичення, що описують загальновідомі факти дійсності. Прикладом може слугувати традиційний французький ланцюжок: *boulangerie - pâtisserie - viennoiserie*, який згодом доповнився англіцизмами *sandwicherie - snacking (snack-bar)*. Дедалі більшої популярності набувають явища, що описуються екзотизмами: *doggy bag, street-food, meal-kit, drive (acheter audrive)*, зокрема запозичення, що описують явища, відомі вузькому колу людей: *arm kitting, punch needle* [1].

Виникають також явища, що частково копіюють явища, які описуються англійськими запозиченнями і не існують в англомовному світі. Прикладом може слугувати англіцизм *speed-dating*, що описує вечірки, на яких запрошені беруть участь у міні-побаченнях з метою знайомства. Так, *ferme (farm)-dating* являє собою зустріч французьких фермерів із потенційними покупцями їхнього господарства.

Терміном *job-dating* описуються міні-співбесіди, під час яких претенденти можуть зустрітися з потенційними роботодавцями.

Англо-американізми слугують для опису соціальних і політичних явищ, що відбуваються в сучасному суспільстві (*fake-news, coworking, coliving, Brexit*).

До популяризації та поширення англо-американських запозичень призводять явища у сфері новітніх технологій, обміну інформацією, зокрема в царині духовної культури та освіти: *instagirl, booktubeur, blogosphère, mass following, twittérature, twictée*. Основу лексики субкультури комп'ютерних ігор становить англо-американська лексика. Англійські запозичення в лексиці молодіжного сленгу, *crew (bande d'amis, groupe), splif (joint), clasher (sedisputer), moula (argent), punch line (réplique coup de poing)*.

Англійські запозичення більш стисло і ємно передають інформацію. Це є важливим фактором в епоху коротких електронних повідомлень у сфері професійних і ділових контактів: *workflow, layout, backup, matcher, overbooker, burnout, feedback, standby, cash, cross mapping, KPI, FYI* тощо. У мові соціальних мереж дієслово *blacklister* використовується у значенні *mettre dans la liste noire, follower - "personne qui a choisi de suivre les tweets d'un autre utilisateur"*[2].

Англіцизм *e-learning* використовується замість *formation en ligne, timing* замінює *emploi du temps, warning* може використовуватися замість *feux de detresse, scoop* замість *information en exclusivité* [2].

Однією з причин поширення англійських запозичень є популяризація термінів професійної лексики, перехід їх в інші професійні сфери та стилі мови. Дієслово *briefe*, що вживалося раніше в мові дипломатів, використовується в розмовній мові в значенні *mettre au courant de la situation: il faut briefe les enfants!* [1]

Англіцизми беруть участь у появі нових стійких виразів у французькій мові: *être off (ne pas être joignable par téléphone), faire un break (s'accorder une pause), faire un burnout (avoir le syndrome d'épuisement professionnel), avoir un feeling avec quelqu'un (s'entendre bien), avoir le swag (être bien habillé, être classe)* [2].

До однієї з причин поширення англіцизмів можна віднести утворення у французькій мові нових слів за допомогою префіксів, суфіксів. Так, за допомогою французької префікса *re-* утворюються дієслова зі значенням повторення дії: *reposter, retwitter*, від англійського *look* утворюється дієслово *relooker* зі значенням *moderniser, modifier*.

Отже, на сьогодні англійська мова асоціюється з успіхом і благополуччям, описує прогресивні явища в економіці та сфері високих технологій. Проникаючи у французьку мову, англіцизми стають маркером, що вказує на приналежність до вікової, професійної чи соціальної групи, стають транслятором англо-американської культури. Вони збагачують лексичний склад французької мови, але водночас призводять до збідніння й одноманітності мовлення. Масове проникнення англо-американських запозичень у французьку мову є закономірним, а їхня присутність у мові

необхідною. Тому це передбачає більш глибоке вивчення причин проникнення англо-американських запозичень у французькій мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Académie française. Dire ne pas dire: scoop. 2015. // URL: <http://academie-francaise.fr/scoop> (дата обращения: 11.04.2023)
2. Asselot C. L'invité médias. Patrice Gélinet: Les anglicismes dans les médias: c'est parfois ridicule! Franceinfo. Youtube. 2016. // URL: <https://www.youtube.com/watch?v=APXKLiXZOfo> (дата обращения 12.04.2023)
3. Bauduin C. Ubérisation de l'économie: quel est le sens réel de cette expression à la mode. 2016. // URL: <http://www.rtl.fr/actu/conso/uberisation-de-l-economie-quel-est-le-sens-reel-de-cette-expression-a-la-mode-7781488406> (дата обращения 12.04.2023)
4. Bochmann K. L'Anglais en France. Histoire sociale des langues françaises. Presse Universitaire de Rennes, 2013. 906 p.
5. Lopatnikova N.N. Lexicologie du français moderne. Moscow: Vyschaya shkola, 2006. 335 p.

Іван Слесарєв
Науковий керівник – доцент Ситняк Р. М.
м. Дніпро

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СЕМАНТИКИ БАГАТОЗНАЧНИХ СЛІВ

З 1980-х років у психолінгвістиці набуває популярності дослідження моделей багатозначних слів. Мета – розкрити механізми, за допомогою яких людський розум обробляє багатозначні слова, активізуючи саме те лексичне значення, що потребує певна ситуація, та визначити співвіднесеність часу, який потрібен свідомості для обробки таких слів із певним ієрархічним розташуванням їхніх лексичних значень.

Важлива роль у цьому процесі відводиться контексту, який при читанні може урівнювати час обробки багатозначного слова, значення якого приблизно рівнозначні з часом обробки однозначного слова.

Психолінгвістичні дослідження лексичної семантики багатозначних слів (ambiguous words), кінця ХХ ст. американська дослідниця Р. К. Морріс (Robin K. Morris) розподіляє на два головних погляди: 1 – *моделі вичерпного доступу* – усі значення багатозначних слів активізуються незалежно від контексту, у якому вони трапляються; 2 – *моделі вибіркового доступу* – за відповідного контексту певне значення слова активізується набагато швидше.

Зважаючи на наявність цих моделей, Р. К. Морріс використовує термін *домінантність значення* (meaning dominance), щоб говорити про певний діапазон, у якому одне значення має більш шансів проявитися ніж інше. Слова з відносно однаковими інтерпретаціями лексичних значень вона називає *збалансованими словами* (balanced words), а ті, в яких одна інтерпретація більш вірогідна за інші – *упередженими словами* (biased words) [4, с. 382].

Багатозначність слів, можна назвати інструментом, який в «умілих руках» дозволяє відображати ідеї з більшою точністю або завуальовувати вирази, позбавляючись відповідальності через наявне кількісне трактування.

У вживанні й розумінні багатозначних слів на передній план виходить контекст та індивідуальний досвід користувача, сюди ж можна додати психологічну картину світу. Від урахування культурних, психологічних та інших подібностей світогляду та досвіду учасників комунікації залежить успішність цієї комунікації. В одних випадках неврахування таких факторів призводить до простого непорозуміння, яке не має значних негативних наслідків. В інших, професійних комунікаціях це може мати надзвичайно важливі наслідки.

Через стрімку глобалізацію сучасного світу від успішності вживання та розуміння багатозначних слів може залежати і життя людей, наприклад в авіації, хірургії, військових операціях.

У сучасній лінгвістиці приділяється увага дослідженню впливу вміння оперувати багатозначними словами людей, що мають певні розумові вади.

Метью Дж. Трекслер, досліджуючи семантичні процеси концентрує свою увагу на поясненні, чому людям із такими психічними відхиленнями як, наприклад, шизофренія, так важко підтримувати тему бесіди. На відміну від стабільної психології «здорової людини», у подібних випадках ми маємо справу із психологією, що характеризується нестабільністю асоціацій. «Психолінгвісти розробили *звіти з обробки* (processing accounts), отримані на основі звичайно функціонуючих індивідуумів, ... Ці звіти апелюють до поняття *семантична мережа* (semantic network), що є гіпотетичним ментальним механізмом, який представляє наші знання того, що ми маємо на увазі, та як різноманітні значення слова відносяться одне до одного» [4, с. 282].

Активізація того чи іншого лексичного значення слова залежить від соціального досвіду індивіда. Багатозначні слова стають багатозначними, наповнюються новими змістами через соціальну активність. Чим більше комунікації відбувається в житті людини, тим більш різноманітним буде підготовлене заздалегідь використання одного слова в різних ситуативних інтенціях.

Так само через подібність соціумів, наприклад, у представників певних сфер життя, професій чи вікових груп досягається найбільше розуміння в комунікації через побудову більш ймовірної активізації часто вживаного кола асоціацій та значень навіть без конкретного контексту, оскільки їхнє більш-менш схожим чином спрямоване життя і є таким контекстом, такою собі формою загального дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 388 с.
2. Левицький В.В. Семасіологія. Вінниця : НОВА КНИГА, 2006. 512 с.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
4. Morris Robin K Handbook of Psycholinguistics: 2nd Edition Copyright © 2006 by Elsevier Inc. 1184 с.
5. Traxler Matthew J. Psycholinguistics: language and cognition The Routledge handbook of linguistics / Edited by Keith Allan. Saxon Graphics Ltd, Derby, 2016, 592 p.

Анастасія Соколова
Науковий керівник – професор Габідулліна А.Р.
м. Дніпро

ДИСКУРСИВНА ТА ТЕКСТОВА МЕТАФОРА У ЛІНГВІСТИЦІ

Існує багато видів метафори. Дискурсивна метафора і текстова метафора є досить різними. Якщо мова йде про дискурс, головним є його динамічний характер мовного спілкування у відповідному часовому проміжку, якщо ж йдеться про текст, акцент робиться на статичний об'єкт. Текст є матеріальною основою дискурсу. Але дискурс – це текст, занурений у певну ситуацію спілкування.

Поняття дискурсу можна охарактеризувати як вид комунікативної події, що окрім тексту містить екстралінгвальні фактори його продукування та сприйняття [4, с. 53]. У словниках текст переважно трактується як відтворена письмово або в друкованому вигляді авторська праця, документ, пам'ятка тощо. Також це поняття тлумачиться як зміст певного словесного твору або літературний чи інший твір або його уривок для читання, аналізу тощо.

Метафора бере участь у текстоутворенні, реалізуючи мікротеми, у деяких випадках – основну тему. Це лінгвістичне явище тісно пов'язане з неметафоричним фрагментом тексту. Метафора також може сприяти утворенню віршованих текстів. Тексти, межі яких збігаються з межами тропу, мають назву «текст-троп», серед них виокремлюють тексти-метафори. У великих текстах таку метафору називають локальною. У текстах-метафорах предмет мовлення збігається з об'єктом текстоутворювальної метафори. Один із предметів мовлення є «оболонкою» (М. Блек). Дві тематичні лінії, що пов'язані з метафоричними компонентами і пронизують текст, тісно пов'язані: в одному смислового блоці таких текстів можуть реалізовуватись кілька паралельних смислів. Першим способом ускладненої репрезентації центрального предмета мовлення є «взаємоперетікання» один в одного сенсів, які пов'язані з тематичними лініями об'єкта і суб'єкта метафори. Іншим

способом є імплікація на рівні образно-сміслового фокусу текстоутворювальної метафори. Текстова метафора може бути мовною, всім відомою, яка є дуже продуктивним елементом розвитку і збагачення мови, або індивідуально-авторською, тобто, оказіональною.

У сучасних дослідженнях метафора розглядається як елемент мислення: окрім мовних засобів, вона може виражатися через візуальні дані (жести та міміку, музику) [6, с. 123]. Як зауважує Дж. Лакофф, «метафори як лінгвістичні висловлювання можливі саме тому, що вони є у концептуальній системі людини» [3, с.129]. Процес метафоризації робить науковий текст більш складним, це сприяє семантичній збагаченості тексту.

Метафора є механізмом когнітивно-дискурсивного моделювання дійсності, яке твориться під час переробки інформації, сприяє формуванню когнітивних концептів і їх стійких об'єднань. Модель когнітивно-дискурсивного моделювання має складну структуру та репрезентована метафоричними моделями, які представлені відповідними типами метафор. У структурі дискурсу розрізняють типи метафор, які беруть участь у когнітивно-дискурсивному моделюванні дійсності. Це *лінійні метафори*, які забезпечують переведення послідовної структури у позачасову просторово-непорядковану репрезентацію. Також – *холістичні метафори*, які активують когнітивні структури в різних часових площинах дискурсу, пов'язують дискурс вертикально, об'єднують фрагменти інформації про події, які відбуваються в різні періоди часу.

Концептуальні метафори залучають фонові знання суб'єкта. У когнітивній лінгвістиці концептуальна (когнітивна) метафора пов'язана з розумінням однієї ідеї (або сфери діяльності), чи концептуального домену, відносно іншого. Концептуальним доменом можна назвати будь-яку послідовність організації людського досвіду. Ця ідея вперше була досліджена Дж. Лакоффом і М. Джонсоном у праці «Метафори, якими ми живемо» (1980). У ній вони показали, як насичене повсякденне мовлення метафорами, які ми часто не помічаємо. Українські лінгвісти С. А. Жаботинська, С. О. Швачко, І. К. Кобякова присвятили багато уваги аналізу концептуальної метафори. Це лінгвістичне явище є наскрізною інваріантною структурою, яка охоплює багатовіковий досвід освоєння людиною світу [1].

Темпоральні метафори «пов'язують» події, що відбулися в різні періоди часу. Темпоральністю є функціонально-семантична категорія, що виражає сутність фізичного та філософського аспектів часу та відображає сприйняття й осмислення людського часу. Темпоральна лексика найкраще виражає свій потенціал у метафоричних конструкціях. Час – це символічна й семіотична категорія. Безперервність, незворотність, ритмічність – це постійні ознаки часу в художній творчості Ліни Костенко. Образне метафоричне уявлення допомагає реалізувати абстрактний концепт «час» у свідомості поетеси: *Мигтить життя в калейдоскопах вічності* [2, с. 257]; *Пролітають над нами віки, лихоліття і хмарки* [2, с. 242]; *Як завжди. Як недавно. Як давно* [2, с. 116]; *Хай буде вічно.*

Спомином пресвітлим [2, с. 75]. У поезії Ліни Костенко темпоральні метафори досить поширені. Час циклічний: день змінює ніч, один сезон приходить на зміну іншому. У поетичних творах час часто непослідовний. Джерело метафор часу в Ліни Костенко – відповідні цикли: *Із року в рік дожити до неділі* [2, с. 204]. Поетеса презентує читачеві індивідуальне, оригінальне бачення часу, а часолексика надає словам експресивності та яскравості. Джерело темпоральних метафор у поезії Ліни Костенко – це концепція часу, тобто модель взаємовідносин всесвіту і людини, життя якої передбачає певний час. [5, с. 212 – 213].

Базові метафори, які сприяють пізнанню та виникають з акту компресії чуттєвого досвіду, що сприяє формуванню мовного поняття. Базово-когнітивна метафора являє собою спосіб концептуалізації світу, який зумовлює існування мовних метафор [1].

Міфологічні метафори відповідають за метафоричну функцію мови. Міфологічна метафора передувала сучасній метафорі, яка розглядається на текстовому рівні як засіб художньої виразності, а з позиції когнітивного підходу – як механізм формування сенсу та результат роботи цього механізму. Сучасна метафора включає третій логічний елемент – основа для перенесення, у первісній метафорі він був відсутній. Поява міфологічної метафори пов'язана з міфологічним образом, пізнавальною категорією первісної свідомості. У його основі лежить проєкція уявлень людини на світ. Міфологічна метафора не має функції «перенесення», це звужений образ у різних видах і формах його існування. Функція перенесення, яка притаманна сучасній метафорі, виникла в результаті розвитку форм логічного мислення. Індивідуальні та загальномовні метафори також з'явилися внаслідок розвитку метафоричного когнітивного механізму. Як і міфологічна метафора, сучасна метафора – важливий інструмент у процесі освоєння реальності свідомістю людини та репрезентації у мові.

Отже, у цій роботі стисло охарактеризовано дискурсивну й текстову метафору. Явище метафори досить цікаве й багатогранне і, не дивлячись на те, що існує велика кількість робіт, присвячених аналізу цього лінгвістичного явища, воно й досі лишається невивченим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуцол С. Ю. Метафора як спосіб символічного вираження внутрішнього досвіду особистості. URL : <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/10998/1/19.pdf> (дата звернення: 15.04.2023).
2. Костенко Л. В. Річка Геракліта. К. : Либідь, 2011. 336 с.
3. Лакофф Дж., М. Джонсон Метафори, которими мы живем. Язык и моделирование социального взаимодействия. Б. : Благовещ. гум. фонд им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 1998. С. 129.
4. Пасенчук Н. В. Поняття дискурсу як комунікативної події та текстової категорії. *Science and Education a New Dimension*. Philology, 2017, V (33), Issue : 123, p.53.

5. Холявко І. В. Темпоральні метафори в поезії Ліни Костенко. URL : <https://naub.oa.edu.ua/2013/temporalni-metafory-v-poeziji-liny-kostenko/> (дата звернення: 16.04.2023).

6. Langacker R. W. Foundations in Cognitive Grammar. *Theoretical Prerequisites*. 1987, Vol. I. Stanford, Stanford University Press, 540 p.

Єлизавета Солоннікова
Науковий керівник – доцент Андрущенко В. О.
м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ БРИТАНЦІВ

Глибинні зв'язки між мовою і культурою є загально визнаними, але те, як саме моделі комунікативної поведінки співвідносяться із системою культури, становить великий інтерес для загальної теорії комунікації і для опису й аналізу комунікації в межах окремої мовної спільноти, зокрема британської.

Сучасне суспільство вирізняється постійним збільшенням, прискоренням, ущільненням і глобалізацією комунікацій. Найбільш характерними рисами міжкультурної комунікації є приналежність учасників комунікативного акту до різних культур і усвідомлення комунікантами культурних відмінностей один одного, оскільки міжкультурна комунікація є передусім міжперсональною комунікацією в спеціальному контексті [2, с. 142].

Однією з головних передумов успішної соціокультурної комунікації є лінгвістична спільність комунікантів, тобто наявність єдиної мови спілкування. Сьогодні для представників різних країн найбільш інтегративною виступає англійська мова, яка останніми роками отримала статус офіційної мови міжкультурного спілкування. Саме цим пояснюється підвищена увага до англійської мови на всіх рівнях світової освітньої системи. У мові знаходять своє віддзеркалення менталітет і поведінка соціуму, який розмовляє нею. Передається і розвивається культура через спілкування, за допомогою якого здійснюється формування суспільства і забезпечення взаєморозуміння між його учасниками.

Англійський національний характер не має нічого спільного з емоційністю, основні його якості – раціональність, стриманість, холодність. Англіяцям властиве глибоке почуття поваги до людини, особливо до її власності й особистого часу, тактовність, нелюбов до категоричних суджень. Ці риси відбиваються й у спілкуванні британців. Спілкування, з погляду носіїв цієї комунікативної культури, завжди має бути приємним його учасникам, які повинні стримано висловлювати свої судження, використовуючи такі звороти, як: англ. *it seems to me...* «мені здається...», англ. *I suppose that...* «гадаю, що...», англ. *perhaps I am not right, but...* «можливо, я не правий, але...» тощо. У процесі ділових перемовин британці, як правило, уникають усього, що може бути розцінене як особистісне. Разом з тим вони з повагою ставляться до того, що

стосується особистісного («privacy»). Це гарантує, що право особистості на спокій не буде порушене без спеціального дозволу [4, с. 99].

Британці, оберігаючи свою автентичність, зазвичай не є прихильниками встановлення контактів із незнайомими людьми – ані на вербальному, ані на візуальному рівні. У такій ситуації принагідними постають слова англ. *could* і *might* «міг, міг би» (ввічливіші за «can» і «may»), які часто вживаються тоді, коли необхідно запитати дозволу або висловити пропозицію; найтактовніше такі питання звучать у конструкціях із англ. *if* «якщо», оскільки наперед допускають потенційну можливість вибору: погодитися або відхилити запропоноване. Наприклад: англ. *Could we discuss this issue one more time?* «Чи могли б ми обговорити це питання знову?»; англ. *Could you repeat this for me one more time, please?* «Чи могли б Ви повторити це для мене ще раз, будь ласка?»; англ. *I wonder if we might have lunch now* «Мені цікаво, чи могли б ми пообідати зараз».

Англійські традиції свідчать про стриманість у словах, судженнях, компліментах як знак поваги до співрозмовника, який має право на іншу думку. Англіцям властива схильність уникати категоричних тверджень чи заперечень, ставитися до слів «так» і «ні», немов до якихось непристойних понять, які краще висловлювати алегорично.

Мову британці вважають найбільш безпомилковою ознакою приналежності до класу чи соціальної групи.

Ставлення до вимови людини як до показника її соціальної власності є важливою особливістю англійського суспільства. За тим, як співрозмовник розмовляє, британець може безпомилково визначити його соціальний статус, місце проживання, освіту, політичні вподобання та переконання.

Доцільно виділити домінанті риси британської культури комунікації [2, с. 143]:

- небагатослівність;
- достатній рівень самоконтролю;
- емоційна стриманість;
- високий рівень побутової ввічливості та дотримання етикету;
- важлива роль письмового спілкування;
- некатегоричність;
- антиконфліктна орієнтація;
- толерантність до мовчання;
- низький тембр голосу;
- високий рівень довіри до співрозмовника тощо.

Отже, основними стратегіями, до яких звертаються британці, є стратегії маневрування і натяку. Вони відображають характерні риси англійської комунікації, можливості вербального маневрування й ухилення від прямолінійності висловів.

Побудова типології культур, заснованої на систематизації чинників, що зумовлюють національно-специфічний стиль спілкування, визнається одним із

недостатньо вивчених, але актуальних і перспективних напрямів сучасних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпенко Л. В. Етикетна мовленнєва поведінка британців й українців у типових комунікативних ситуаціях (вербальний та невербальний аспекти): кваліфікаційна робота магістра з лінгвістики / Л. В. Карпенко; наук. кер. І. І. Соколець; Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2019. 82 с.
2. Матковська М. В. Категорії ціннісних орієнтацій британців у комунікації. *Германські мови*. Том 32 (71). № 2 Ч. 1. 2021. С. 141–145.
3. Матковська М. В. Семантико-прагматичні особливості комунікативної поведінки британців. *Закарпатські філологічні студії*. № 7. С. 98–103.
4. Gorer J. *Exploring English Character*. New York: Anchor, 1969. 217 p.
5. Kramsch C. *Cultural Stereotypes. Language and Culture*. Oxford: Oxford University Press, 1998. P. 67-69.

Тимур Суховецький
Науковий керівник – доцент Суховецька Л. В.
м. Дніпро

СТРУКТУРНІ МОДЕЛІ СКЛАДНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИКМЕТНИКІВ МІЛІТАРИСТСЬКОЇ СЕМАНТИКИ

Під словоскладанням розуміють поєднання двох або більше існуючих слів із метою утворення нового слова. Цей вид процесу завжди був високо продуктивним в англійській мові і сьогодні – близько 40 відсотків нових слів є складними [3].

Зазвичай складне слово починається як своєрідне кліше, два слова, які часто зустрічаються разом, як *air cargo* або *light colored*. Якщо асоціація зберігається, два слова часто перетворюються на складні, іноді зі значенням, яке є просто сумою частин (*light switch*), іноді з якимось переносним новим значенням (*moonshine* – самогон). Семантичні відношення частин можуть бути найрізноманітнішими: *window cleaner* миє вікна, а *vacuum cleaner* не миє вакуум, тобто мають семантичні моделі не збігаються, хоча структурно вони ідентичні [5].

Значимим для нашого дослідження є твердження про те, що процес складення в англійській мові здається необмеженим: починаючи зі слова, *sailboat*, ми можемо легко побудувати *sailboat rigging*, з якого ми, у свою чергу, можемо створити *sailboat rigging design*, *sailboat rigging design training* тощо [2]. Крім того, складні слова завжди мають головне слово, яким визнають крайній правий елемент в конструкції, так зване «right-hand head rule» [2].

Принципи необмеженості словоскладання та правило головного слова були покладені нами в основу визначення самого об'єкту дослідження, а також його семантичної приналежності. Визначення же синтаксичної категорії наших композитів ґрунтується на тому, що склад слова може не відобразити його синтаксичну категорію, на яку вказують морфеми, із яких воно утворено, наприклад, *up market* (як *an upmarket pub*) — це прикметник, а не іменник, хоча останнє слово сполуки — іменник [4].

Саме тому до фокусу нашої уваги потрапляють одиниці, на кшталт *homemade tanks*, *wide-scale invasion*, *US-made jets*, *long-range missiles*, *ground-based air defences*, де головні слова (*tanks*, *invasion*, *missile*, *air defences*) мають очевидну мілітаристську семантику, а ліва частина сполуки як *homemade*, *wide-scale*, *US-made*, *long-range*, *ground-based* характеризується нами як прикметники. Призначенням цих прикметників є уточнення, конкретизація різних ознак основних понять, що утворюють собою концептуальне поле «війна», зокрема: зброї та військової техніки (*drones*), етапів війни (*invasion*, *counteroffensive*, *victories*), локацій (*positions*, *cities*), учасників (*coalition*) або військових структур (*air defences*).

Розглянемо модель **Adj+N→Adj** Відповідні композити надають характеристику зброї, наприклад, *long-range drones*:

Ukrainian officials have also said they have begun testing long-range drones that can travel up to 1,000 km (621 miles), potentially putting Moscow in striking distance (Guardian, Jan. 19, 2023).

Масштаби вторгнення російської армії в Україну точно передає композит *wide-scale invasion*:

The Russian military has also said they could be used against smaller targets, such as military and commercial drones, which have become ubiquitous on the battlefield since Vladimir Putin launched his wide-scale invasion in February. (Guardian, Jan. 19, 2023).

Дослідження показало, що затребуваною моделлю у процесі вербальної репрезентації дискурсу про війну є модель **N+Participle II→Adj** (*American-supplied weapons*, *Russian-occupied cities*, *homemade tanks*, *ground-launched*, *bomb-tipped rocket*). Ця модель яскраво доводить факт призначення композитів бути економними засобами передачі значення у стислій, лаконічній формі [1, с. 125]. Застосовуючи метод трансформації, продемонструємо у який спосіб відбувається економія мовленнєвих зусиль за допомогою композитів на прикладах:

American-supplied weapons ← *weapons which are supplied by America*;

Russian-occupied cities ← *cities which are occupied by Russia*.

Як бачимо, у трансформованому варіанті ознака, що конкретизує іменник, передається релятивною клаузою із предикатом у пасивній формі. Англійська мова має словотвірні можливості скорочення такої довгої конструкції. Ущільнена форма втрачає три компоненти (релятивний займенник *which*, допоміжне дієслово *are* і прийменник *by*). Ще одна зміна, яка

відбувається при редуції конструкції, це перетворення власного іменника (виконавця дії) на прикметник *America* → *American*, *Russia* → *Russian*.

American-supplied weapons, from HIMARS rocket systems to Bradley fighting vehicles, to possibly target Mr. Putin's hard-fought control over a land bridge that functions as critical rout connecting Crimea to Russia via the Russian-occupied cities of Melitopol and Mariupol. (NYTimes, Jan. 18, 2023).

На рівні семантики модель композита-прикметника **N+ParticipleII**→**A** вербалізує дію та її виконавця у лаконічній, стислій формі. Саме в такий спосіб у наведених далі прикладах передається думка про те, що Америка постачає «Хімарси» (*American-provided HIMARS*), Сполучені Штати виробляють літаки F16 (*US-made F16s*), а Германія виробляє танки «Леопарди» (*German-manufactured Leopard 2A6*).

Ukraine also has American-provided HIMARS, long-range rocket systems. (Guardian, Jan. 19, 2023).

Volodymyr Zelenskiy and his ministers are also seeking to break a “taboo” on the provision of jets such as US-made F16s. (Guardian, Jan. 25, 2023).

The appeal for further tanks is expected to be partly satisfied, as Berlin's decision could unlock offers by Finland, Spain, the Netherlands, Portugal, Poland and Norway to provide Ukraine with their own German-manufactured Leopard 2A6 machines. (Guardian, Jan. 25, 2023).

У творенні складних слів можуть бути задіяні як самостійні частини мови, так і службові, такі, як прийменник. В англійській мові ця модель отримує такий вигляд **ParticipleII+Prep.** →**A** (*hoped-for victories, dug-in positions*):

Wars often do not end predictably, and a failure to achieve hoped-for victories often leads to a sudden change of government. (Guardian, Feb. 24, 2023).

...western battle tanks, which are likely to lead the assault against dug-in Russian positions. (Guardian, Apr.12, 2023).

Слід сказати, що **ParticipleII** є найчастотнішим компонентом, що входить до складу моделей складних прикметників. Наступною моделлю є його поєднання із прислівником **Adv.+ParticipleII**→**Adj**:

Ukraine's much-anticipated spring counteroffensive makes incremental or even no progress in the spring and summer, partly because the west has failed to supply it with enough weaponry. (Guardian, Feb. 24, 2023).

Наступною моделлю творення складного прикметника є **Numeral+N**→**Adj**. Наприклад, щоб показати кількісний склад коаліції, яка поділяє погляди щодо готовності підтримувати свого союзника, вживається термін *three-party coalition*:

Germany, with its dangerous dependence on Russian hydrocarbons, had a newly elected chancellor in Olaf Scholz, presiding over an untested three-party coalition. (Guardian, Feb. 12, 2023).

Ще одним результатом нашого дослідження є виокремлення **багатокомпонентної моделі** складних прикметників. Будь-який прикметник, структура якого охоплює більш ніж два компоненти, незалежно від їхньої приналежності до частини мови, відноситься до цієї моделі (*short-to-medium-*

range systems, medium-and long-term defense requirements, killed-to-wounded ratio, much-anticipated spring counteroffensive). Це спостереження абсолютно узгоджується із тезисом про те, що складні слова не обмежуються двома словами, що цей процес необмежений [2].

За виникненням додаткових складників у моделі стоїть ускладнення самого поняття, яке підлягає опису. Наприклад, щоб передати думку про наявність двох типів систем, призначених для ураження літаків та гелікоптерів на короткій відстані та середньої відстані, англійська мова надає нам інструмент для поєднання цих характеристик в один складний прикметник *short-to-medium-range*:

The short-to-medium-range systems are used to defend against aircraft, helicopters, and cruise missiles. (Guardian, Jan. 19, 2023).

Одним із цинічних, але дуже важливих параметрів ефективності ведення війни є підрахунок втрат, поворотних та неповоротних. Англійською, це співвідношення вбитих та поранених передається саме складною сполукою *killed-to-wounded ratio*:

Western officials say Russia has suffered 20,000 to 30,000 casualties in trying to take Bakhmut, while the killed-to-wounded ratio could be worse than one to three. (Guardian, March. 07, 2023).

Отже, фрагмент нашого дослідження виявив декілька моделей творення складних англійських прикметників, в структурі яких найчастотнішим компонентом є Participle II. Також нами було отримане фактологічне підґрунття для ствердження того, що англійськомовний словотвір має інструменти формування думки у стислій та лаконічний спосіб, на що треба звертати увагу здобувачів під час навчання їх англійській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення : монографія. Ужгород : Закарпаття. 1999. 240 с.
2. Akmajian A. et al., "Linguistics: An Introduction to Language and Communication". MIT Press, 2001.
3. Algeo J. (ed.). Fifty Years Among the New Words: A Dictionary of Neologisms, 1941–1991. Cambridge: Cambridge University Press. 1991.
4. Culpeper J., Kerswill P., Wodak R., McEnery T., Katamb F. English Language. Description, Variation and Context Second Edition 4.6.3 Compounding pp 92–97. Palgrave, 2018.
5. Kenneth G. Wilson, «The Columbia Guide to Standard American English». Columbia University Press, 1993.

ПЕРЕКЛАД РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Гендерний аспект займає одне з провідних місць у лінгвістичних дослідженнях, але в перекладознавстві він майже не вивчався. Питання, пов'язані з впливом гендерної належності перекладача на прагматику перекладу, збереженням стилю та прагматичних установок оригіналу, залишаються недостатньо розробленими. Питання гендеру досліджували як зарубіжні вчені (Р. Лакофф, Дж. Катфорд, Д. Таннен, К. Уест, Л. Літосселіті), так і українські вчені (С.С. Бабенко, Т.С. Бурейчак, М.О. Дмитрієва). Гендерний підхід у науці базується на концепції, що важливими є не біологічні відмінності між чоловіками та жінками, а культурне та соціальне значення, яке суспільство надає цим відмінностям. Фундаментом гендерних досліджень стало виявлення різниці в ролях, соціальних статусах та інших аспектах життя чоловіків та жінок. Об'єктивізація чоловічого та жіночого погляду на світ (гендерної картини світу) відбувається в писемній та усній мові, а також в художній літературі [2].

Згідно з Є. Коваленко, гендер – це не примітивна категорія статі, а комплекс базових асоціацій, які в синтезі з оригінальними асоціаціями стимулюють творчий процес. Тому при перекладі реклами особливо потрібно враховувати гендерні особливості, оскільки ігнорування гендерної проблематики в рекламі може призвести до серйозних помилок, навіть до відкидання тексту культурою певної мови та його неприйняття носіями. Гендерна спрямованість оригіналу повинна обов'язково зберігатися під час перекладу, оскільки засоби впливу на чоловіків та жінок вирізняються залежно від психологічних особливостей статей. Під час перекладу реклами, для врахування особливостей перекладу, може відбуватися перерозподіл семантичних компонентів всередині речення, тобто заміна частин мови або зміна структури речення. Отже, гендерна спрямованість вихідного тексту передається за допомогою варіантних відповідностей. Крім такого способу перекладу, вихідний текст також може піддаватися прагматичній адаптації зі збереженням певних лінгвістичних гендерних маркерів та загальної гендерної орієнтації тексту [1].

Проведення аналізу слоганів із гендерною спрямованістю дозволило виявити, що існують різниці у способах перекладу цієї категорії. Наприклад, у цьому дослідженні розглянемо категорію слоганів для жінок, які часто мають стилістичне забарвлення та ґрунтуються на метафорах, грі слів та епітетах, з метою привернення уваги цільової аудиторії. Автори зазвичай акцентують увагу на красі та привабливості.

В оригінальному слогані: «*Hair comes alive in our hands*» («Мистецтво пробуджувати красу волосся»), – ми можемо побачити наявність метафори, що

може ускладнити завдання перекладача. Проте, перекладач успішно впорався з цим завданням, застосувавши техніку ревізії (цілісне перетворення) і передавши повний зміст фрази без втрати експресивності вихідного тексту. Натомість, у перекладі було додано слово "мистецтво", що підкреслює, що компанія пропонує не просто косметичні засоби, але вміє створювати красу волосся.

«*No finer way to hold your hair*» – «Кращий засіб зберегти зачіску». Перекладач у цьому випадку здійснив адаптацію, змінивши заперечення на ствердження і переклавши фразу як «найкращий спосіб зберегти зачіску». Такий переклад можна вважати адекватним та відповідним оригінальному повідомленню.

Переклад рекламного слогана «*Maybe she's born with it. Maybe it's Maybelline*» – «Усі в захваті від тебе, А ти – від "Мейбеллін" здійснено шляхом використання ревізії, або цілісного перетворення, для створення нової фрази, яка майже не пов'язана з оригіналом, але звучить краще українською мовою. Варто відзначити, що в оригіналі використовується алітерація за допомогою повторення приголосної «м», а в перекладі цей засіб виразності втрачено. Це показує, що іноді неможливо зберегти всі елементи при перекладі, тому вибирають те, що найбільше підходить мові реципієнта. Це може призвести до деяких втрат при перекладі.

Переклад слогану «*Simply clever*», Skoda як «Просто та зрозуміло, Skoda» адаптує його для україномовного ринку, звертаючи увагу на доступність та легкість у використанні автомобіля. Споживачам повідомляється, що керування автомобілем цієї марки є простим та зрозумілим, зокрема для жінок. Оригінальний слоган «*Simply clever*», Skoda містить ідею простоти та геніальності, що в перекладі може бути втрачено. Однак, адаптація для українського ринку може бути важливішою, ніж точний переклад слогану.

Таким чином, ми вважаємо, що складність перекладу залежить від цільової аудиторії, якою в даному випадку є жінки, які привертають увагу до яскравих та витончених елементів у слоганах. Натомість, у випадку слоганів, що спрямовані на чоловіків, основна увага приділяється не зовнішньому оформленню, а фактичному змісту та відображенню характеристик рекламованого товару. Дійсно, для чоловіків простота та зрозумілість є важливими чинниками у рекламних повідомленнях. Тому, слогани, які призначені для цільової аудиторії чоловіків, зазвичай містять короткі та прості фрази з чіткими вказівками на переваги товару. Наприклад, слоган «*Just do it*» компанії Nike або «*The ultimate driving machine*» компанії BMW. У цих слоганах немає складних метафор або гри слів, а замість цього вони пропонують конкретну інформацію про те, що рекламується і які переваги це дає споживачеві. Слогани передають просту ідею, що зацікавлює чоловіків, а саме – розвиток і досягнення успіху.

«*It's a Skoda. Honest*» – «Це Skoda». Чесно. У наведеному слогані використано простий та прямий переклад, який точно відображає головну думку рекламного повідомлення. Оскільки автомобіль є найпоширенішим

аспектом реклами чоловічого стилю, у цьому випадку цільова аудиторія – чоловіки, відразу розуміють, що йдеться про автомобіль марки Skoda. Такий простий та зрозумілий слоган допомагає привернути увагу та запам'ятати бренд.

«*Driven by passion. FIAT*» можна перефразувати, щоб передати той самий зміст, але з іншими словами: «ФІАТ – автомобілі з вогнем у серці». Основна думка залишається такою ж, але в перекладі додано трохи емоційності та виразності, що може бути більш привабливим для цільової аудиторії.

Можна зробити висновок, що слогани, спрямовані на жінок, суттєво відрізняються від слоганів, спрямованих на чоловіків. Жінки вподобають нестандартне, привабливе, ніжне, тому такі слогани ґрунтуються на емоційному звучанні та використанні оціночної лексики, фразеології, питальних та окличних конструкцій. У свою чергу, чоловіки, при виборі товару, звертають увагу на його характеристики, тому слогани для них мають бути короткими та точними, відображати якість товару та можуть містити термінологію

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваленко Є. Рекламний дискурс: лінгвістичні аспекти вивчення. *Лінгвістичні студії*. 2009. Вип. 19. С. 314–319.
2. Newmark P. *More Paragraphs on Translation*. Clevedon: Multilingual Matters, 1998. 240 p.

Іван Тюрдьо
Науковий керівник – доцент Круть О. В.
м. Дніпро

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *ТВАРИНА* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Використання мовних одиниць на позначення тварин є захоплюючим і складним аспектом лінгвістичного дослідження, оскільки воно освітлює взаємодію між мовою, культурою та пізнанням. З давніх часів метафоричні вирази та ідіоми на позначення тварини використовувалися як засіб передачі ідей, емоцій і цінностей у спілкуванні між людьми.

О. О. Селіванова вважає, що концепт – це «інформаційна когнітивна структура свідомості, що організована і вбудована до колективної або індивідуальної концептосфери людини» [1, с. 297], та є важливим компонентом мови та культури. Лінгвокультурний підхід до аналізу концепту передбачає визначення специфіки національної концептосфери у взаємодії культури та свідомості людини.

Метою цієї роботи є комплексний аналіз вербалізації концепту *ТВАРИНА* засобами англійською мови. Досягнення цієї мети передбачає виокремлення мовних, культурних і соціальних аспектів вербалізації концепту *ТВАРИНА*,

засобів утворення дієслів на позначення тварин, значень цього концепту та їхніх конотацій у різних контекстах та жанрах.

Згідно з етимологічними словниками англійської мови *animal* походить від латинського *animale* (=«living being», «provided with soul», «being which breathes» (жива істота; має душу; істота, яка дихає)): пор. *animus* = *mind, spirit* (душа, дух) та *anima* = *life, spirit, soul* (життя, подих, подув, душа) [2; 5]. Таким чином, у значенні слова *animal* простежується зв'язок із внутрішньою формою, тварина вважається живою істотою (частиною живою матерії), має сукупність особливостей, що відрізняють її від неживої матерії. *Animal* – це жива істота (свині, риби, комахи, молюски, черви тощо). Отже, *людина* належить до *царства тварин*.

Ядро концепту *ТВАРИНА* утворюється такими компонентами значення: 1) «a multicellular living organism of the kingdom Animalia, differing from plants, characterized by developed muscles, voluntary movements, elaborate sensory and nervous systems, restricted growth, and fixed body structure, capable to reproduction, nonphotosynthetic metabolism, cannot manufacture their own food and thus are adapted for security and digesting food, and require for its existence oxygen and organic food», наприклад, «farmers need access to vet medicines to ensure the welfare of their animals,» he said [3]; 2) «quantity used as a standard, accepted unit of measurement for evaluating farmers' stock; head of stock» («голова» худоби (одиниця обліку тварини)), наприклад, so we penned the stock – all 500 animals – in a field away from the road [4].

Використання дієслів на позначення тварин в англійській мові простежується у найдавніших записах англійської мови. З часом їхні значення та вживання еволюціонували з метою відображення зміни культурного ставлення до тварин. В англосаксонській і середньоанглійській мовах концепт *ТВАРИНА* найчастіше застосовувався як описи поведінки або характеристик тварин. Наприклад, дієслово *bear* використовувалося для опису акту перенесення або підтримки чогось, посилаючись на силу та здатність ведмедя носити важкі предмети.

Метафора вважається одним із поширених способів утворення дієслів на позначення тварин. Значення характеристик тварин слугує метафоричним описом людської поведінки. Скажімо, дієслово *to eagle-eye* означає «спостерігати або спостерігати уважно», як це робить орел, використовуючи свій гострий зір. Дієслово *to wolf* застосовується для позначення «їсти швидко і жадібно, як вовк».

Метафоричні назви дієслів на позначення тварин є підставою для опису емоцій або психічних станів людини. Наприклад, дієслово *to chicken out* має значення «стати боягузливим або страшним, як курка, яку легко налякати». Дієслово *to monkey around* означає «поводитися безглуздо або грайливо, як мавпа».

Дієслова на позначення тварин передають різноманітні асоціації та конотації. Як-от, дієслово *to dog* («уважно стежити або наполегливо переслідувати, як мисливський пес») застосовується для опису людини, яка є

невблаганною або «впертою, як собака з кісткою». Використання таких дієслів у дискурсі англійської мови сприяє відображенню характеристик, поведінки людини, стосунків в аспекті порівняння з тваринним світом. Вербалізація тварин перетинається з репрезентацією влади, статі, раси та класу, оскільки дієслова на позначення тварин сприяють відтворенню певних стереотипів.

Таким чином, концепт *ТВАРИНА* є невід'ємною частиною словника англійської мови, що сприяє утворенню презентації міжособистісних стосунків між людьми, їхніх характеристик у порівнянні з тваринним світом. У дискурсі дієслова на позначення тварин набувають додаткові відтінки значення у залежності від контексту та культурного походження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О. О.. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля К, 2010. 844 с.
2. Ayto J. Word Origins. The Secret Historie of English Words from A to Z. London : A & C Black, 2005. 575 p.
3. The Farmers Guardian. URL: <http://www.farmersguardian.com/home/livestock/livestock-news> (дата звернення 15.04.2023)
4. The Farmers Weekly. URL: <http://www.fwi.co.uk/livestock> (Дата звернення 13.04.2023)
5. Online Etymology Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com> (Дата звернення 12.04.2023).

Катерина Федчун
Науковий керівник – доцент Ясинецька О. А.
м. Дніпро

ФОРМУВАННЯ АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Мова країни розповідає її історію. Саме тому, щоб повною мірою зрозуміти мову, потрібно бути уважними до історії її формування й розвитку. Щодо англійської мови, то варто враховувати й велику кількість варіантів цієї мови, а оскільки вона є мовою багатьох країн, то кожен із варіантів англійської розповідає якусь окрему історію. Сьогодні англійська визнана мовою міжнародного спілкування, є однією з найдосліджуваниших у світі та значно впливає на лексичний склад інших мов. У США англійська мова є рідною для 80% населення і має свої особливості у фонетиці, орфографії, граматиці й лексиці, що відмінні від британського варіанта мови. Варто відзначити, що американський варіант англійської мови виявився найбільш популярним серед всіх інших, що й зумовлює актуальність дослідження виникнення й розвитку саме американського варіанта англійської мови.

Зрозуміло, що формування американського варіанта англійської мови пов'язано з історичним розвитком США. Англійська мова Америки під впливом різних зовнішніх і внутрішніх чинників набула своєрідних рис на всіх мовних рівнях. Отже, щоб зрозуміти причини виникнення іншого, відмінного від британського, варіанта англійської мови, важливо розглянути історію США.

Перші англомовні переселенці почали колонізацію Америки понад 400 років тому. З того часу американська англійська розвивалася під впливом різних мов, культур і технологій [1]. На початку англійська мова в Америці зовсім не відрізнялася від тієї, що була в Британії, адже колоністи прибули саме звідти. Однак англійські колоністи переселялися до Америки з різних областей Великобританії, а мова людей із різних регіонів відрізнялася як вимовою слів, так і вживанням лексичних одиниць. До того ж, англійська мова різнилася і за соціальним статусом: у мовленні аристократів, буржуазії та селян можна було помітити великі відмінності. Тож під час переселення до Америки селян і буржуазії з різних частин Великобританії всі ці діалекти почали змішуватися. Історичний розвиток англійської мови на теренах сучасних США в XVII–XIX ст. зумовлений різними екстралінгвальними факторами, головним чином історичними, внутрішньополітичними та суспільними, які суттєво вплинули на напрями й темпи розвитку американського варіанта англійської мови [3, с. 17–19].

Причиною, що зробила англійську мову в Америці дійсно відмінною від британської, стали мігранти, адже англомовні колоністи тісно контактували з різними народами – носіями різних мов і культур, що й впливало на англійську. Велика кількість слів була запозичена з інших мов і додана до англійської ще в XVII ст. Найперше англійська мова увібрала в себе слова, запозичені з мов індіанських племен. Це було зумовлене необхідністю дати визначення новим речам, концепціям та якостям, адже мігрантів в Америці оточувала інша флора й фауна, по-іншому розвивалася історія, інші речі ставали пріоритетними. Переселення людей в інше, нове середовище створювало проблеми для спілкування, що вимагало негайного вирішення, і цим рішенням стала саме адаптація мови.

Розглянемо відмінні риси американського варіанта англійської мови, які легко можна помітити в повсякденному спілкуванні на трьох основних рівнях: фонетичному, лексичному і граматичному. Вимова є ознакою, яку люди відразу помічають, зустрічаючи носія іншого мовлення. Американська фонетика несе відбитки рис старої англійської звукової системи. Наприклад, звучне рокотливе [r] є однією з ознак вимови, характерної для XVII ст. Те саме й з лексичним складом: в американському варіанті вживаються слова давньої англійської мови. Очевидним прикладом служить АЕ *fall*, на відміну від ВЕ *autumn*. Сильного впливу англійська також зазнала через запозичення з інших мов, зокрема із французької, голландської, індіанської, іспанської та німецької. Щодо американської орфографії, то її легко пояснити за допомогою принципу Ноя Вебстера (1758–1843), який полягає в тому, що граматику формується на основі мови, а не мова на основі граматики; мову необхідно розвивати на основі

мовлення, а правопис має виходити з живої мови й не базуватися на штучно сформованих правилах граматики. Коли американські колонії стали незалежними, з'явилося багато реформаторів мови, які пропонували ввести низку змін до правопису. Серед цих реформаторів був Бенджамін Франклін (1706–1790), який 1768 року розробив схему нового алфавіту та правопис, що мав би спростити мову, наскільки це можливо. Бенджаміном Франкліном було запропоновано такі зміни: *waz* (замість *was*), *riten* (*written*), *wil* (*will*), *helth* (*health*) [2].

У результаті проведеного дослідження можемо констатувати, що на ранньому етапі розвитку (XVII–XIX ст.) американський варіант англійської мови формувався в умовах специфічного соціального та історичного контекстів, що, безумовно, вплинуло на становлення певних мовних особливостей [4, с. 63]. Сьогодні американський варіант англійської мови є дуже популярним як серед тих, хто вчить англійську мову, так і серед носіїв англійської мови. Звідси й поява американізмів у британському варіанті мови. За словами відомого британського журналіста Метью Енгеля, британці все частіше використовують *rookie* (амер.) замість *newcomer* (англ. новачок), *shopping cart* (амер.) замість *shopping trolley* (англ. візок для покупок), *elevator* (амер.) замість *lift* (англ. ліфт), *apartment* (амер.) замість *flat* (англ. квартира). Такому впливу американської англійської на британську є легке пояснення: ідеться про досягнення американців у технологічній, економічній та культурній галузях водночас із тим, що кількість тих, хто розмовляє американським варіантом англійської мови, складає 70%, а британським – 17% від загальної кількості носіїв мови, тобто американський варіант англійської мови є найуживанішим.

Отже, при вивченні іноземної мови знання історії формування американського варіанта англійської є нагальним питанням, особливо, адже це надає можливість зрозуміти культуру американців та різницю між варіантами англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарбек Дж. Чому американська англійська – лише варіант, а не окрема мова. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_cul/2015/07/150728_vert_cul_american_english_vr (дата звернення: 16.02.2023).
2. Миклаш Л. Т. Особливості американського варіанта англійської мови: історичне тло. *Науковий вісник НЛТУ України*. Львів, 2008. №18(6). С. 298–304.
3. Федорчук М. М. Американський варіант англійської мови: історія та сьогодення: навч. посіб. Львів: ПАІС, 2015. 173 с.
4. Федорчук М. М. Варіантологія: деякі соціолінгвістичні аспекти розвитку американського варіанта англійської мови у XVII–XIX ст. (на прикладі інновацій, новотворів та адаптацій). *Науковий вісник ХДУ, Сер.*

Софія Черкашина
Науковий керівник – ст. викладач Корольова О. Ю.
м. Дніпро

СЕМАНТИЧНИЙ НАГОЛОС ЯК СПОСІБ СЛОВОТВОРУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Наголоси в англійській мові, як і в українській, є важливим засобом об'єднання послідовності слів у єдине ціле та виділення одного складу мовного потоку не на тлі інших.

Словесний наголос в англійській мові – це виділення одного або більше складів у слові. Існують мови, у яких словесний наголос можна назвати «фіксованим». Прикладом у цьому випадку є французька мова зі своїм наголосом на останньому складі. Англійська мова, також як і українська, відрізняється вільним наголосом, а це значить, що в різних словах він може падати на різні склади. У тексті словесний наголос в англійській мові ніяк не відображається, але його можна знайти в транскрипціях слів, які представлені у словниках. Наголос в англійській мові ставиться перед ударним складом, а не на голосну ударного складу, як в українській мові: ['ædvətaɪz], [əd'vɜ:tɪsmənt]

Якщо виділяється певна група слів чи окремі елементи речення, на них робиться акцент, тобто фразовий наголос. Як правило, виділяються значущі частини мови: іменники, прикметники, дієслова, числівники. А ось службові частини мови – артиклі, сполучники, прийменники, залишаються без наголосу. Щоб підтримати ритмічність, слова, що акцентуються, вимовляються через певний проміжок часу, і, тим самим, утворюють ритмічну групу. Виглядає це так: “You must 'read the 'book”.

Логічний наголос використовується з метою звернути увагу того, хто слухає певні слова, які важливі за змістом, мають більше значення [3].

“Who knows the answer? – 'He does!”

Підсистема наголосу в мовах може бути проаналізована за рядом типологічних ознак.

За своєю природою наголос у зіставлюваних мовах є переважно силовим, чи динамічним (визначається силою видиху). Однак в англійському наголосі переважає висотний компонент, а в українському – квантитативний (кількісний).

За місцем наголосу в слові англійська та українська мови значно відрізняються одна від одної. Англійський наголос можна в типологічному плані розглядати як більш постійний і менш рухливий, оскільки переважна більшість англійських двоскладових і трискладових слів мають наголоси на початковому складі: 'quality, 'moderate, 'purify. Наголос, як правило, зберігається

на тому ж складі, якщо до кореневої морфемі додаються словотворчі афікси: 'wonder - 'wonderful.

Особливістю англійської системи акцентуації є те, що в ній існує чітко виражений другорядний наголос у складних словах (з кількістю складів більше чотирьох), у яких головний наголос падає на другий або третій склад від кінця слова: ,consti'tution, ,deco'ration. Другорядний наголос виникає зазвичай на другому або третьому складі від головного. Ця властивість другорядного наголосу пов'язана з ритмічним характером чергування ударних і ненаголошених складів в англійському слові та фразі. Англійський другорядний наголос відрізняється від українського, який є набагато слабшим і зустрічається досить зрідка, наприклад, у складних словах, утворених від двох або більше основ.

Розподіл наголосу залежить насамперед від фактично вимовних складів. Наприклад: literature – література; interesting – цікавий. Однак більшість найуживаніших англійських слів одно-трискладні і розподіл наголосу в них підпорядковується певним правилам. Наголос в англійських двоскладових словах падає зазвичай на початковий склад, якщо тільки він не є префіксом. У трискладових і складних словах ударним є третій склад, який відраховується від кінця слова, якщо слово двоскладне, то вдарений другий від кінця склад. Для правильного визначення наголосу потрібно будову слова та визначати суфікси і, насамперед, префікси. У словах, що закінчуються на суфікс типу -ion, наголос падає на склад безпосередньо, що передує суфіксу. До суфіксів цього типу належать: -ion, -ous, -al, -an, -ant, -ance, -ent, -ence [1].

Склад, що передає суфіксу -ic(-ical) завжди наголошений: re'public, peri'odical.

Наголос зберігає своє початкове місце у словах, утворених за допомогою суфіксів і закінчень: -ly, -ful, -less, -ness, -ism, -ing, -er, -or, -(e)d, -(e)s: 'certain – 'certainly, 'beauty – 'beautiful.

Функції наголосу в мовах також різні. В українській мові наголос служить засобом розмежування окремих лексичних одиниць: зАмок – замОк; словоформ однієї лексеми: зИми (мн. число) - зимИ (однина) [2].

На відміну від української, в англійській мові існує розрізнявальний або семантичний наголос, який є засобом розрізнення двох слів, що належать до різних частин мови. Його вважають одним із способів словотвору. В іменників наголос зазвичай припадає на перший, а в дієсловах – на другий склад: 'accent – to ac'cent, 'contrast – to con'trast.

В англійській мові існує багато омографів, запозичених із романських мов, або утворених на їх матеріалі, які мають розрізнявальний (подвійний) наголос. Як зазначає М. І. Мостовий, наявність такого наголосу пояснюється тим, що французькі прототипи мали наголос на другому складі. Власне англійські іменники, як правило, мають наголошений перший склад, що і стало причиною появи різнонаголошених омографів. Майже всі вони є одиницями, утвореними за допомогою префіксів: 'consort – to con'sort, 'implant – to im'plant, mis 'conduct – to miscon'duct [4].

Треба зауважити, що при зміні частини мови, дієслова, що утворились від іменників, мають подібні значення: 'conflict – ворожнеча, розбіжності, конфлікт; to con'flict – суперечити, битися; export – експорт, товари на експорт; to ex'port – експортувати.

Але є випадки, коли зміна наголосу викликає і зміну значення: content (n) – зміст, вміст; con'tent (adj) – задоволений; to con'tent (v) – задовольнятися.

We are con'tent to let the paintings tell this amazing story for us.

The brochure describes the 'contents of the museum.

Зміна наголосу може також супроводжуватись чергуванням голосних у корені, але це трапляється зрідка: 'premise ['premis] – to pre'mise ['premaɪz].

Проте, є слова, які при зміні частини мови, наголос не змінюють. При цьому вони можуть мати наголос або на першому, або на другому складі: 'exercise – to 'exercise; 'promise – to 'promise; con'sent – to con'sent.

Слід також додати, що слова германського походження і запозичення, у яких відсутній префікс, розрізняльовального наголосу не мають: ma'chine (n,v), 'labour (n,v) [4].

Отже, вивчення та виявлення найбільш суттєвих аспектів словотворчого процесу важливе не тільки в теоретичному плані, для визначення характеру процесів розвитку мови науки, але й у практичному плані, тому що результати таких досліджень можуть бути використані в практиці викладання іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєв О. Англійська: правила вимови та читання, граматики, розмовна мова. В.: Нова книга, 2005. 32 с.
2. Громова О.П., Піддубна Л.М. Практична фонетика англійської мови. Частина 1: Навч. посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2019. 57 с.
3. Громогласова В. 35 англійських слів, які змінюють своє значення залежно від наголосу. URL: <https://cambridge.ua/uk/blog/35-words-stress-change/>
4. Мостовий, М. І. Лексикологія англійської мови: підруч. для студ. ін-тів і ф-тів інозем. мов. Х.: Основа, 1993. 255 с.

Єгор Черкашов

Науковий керівник – доцент Ясинецька О. А.

м. Дніпро

ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ТА НОРМАТИВНІСТЬ У ДІЛОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Переклад є одним із найдавніших видів людської діяльності як складний та багатогранний процес. Зазвичай говорять про переклад з однієї мови на іншу,

але насправді під час перекладу відбувається посередництво між мовами, культурами, способами мислення. Проблема еквівалентності між оригіналом та перекладом займає провідне місце в перекладознавстві, оскільки така відповідність тексту першоджерела та тексту перекладу є мінімальною обов'язковою умовою перекладацького процесу [2; 3].

Щоб виявити та проілюструвати лінгвостилістичну еквівалентність ділового перекладача, необхідно дотримуватись логіки та стійкості цільових відповідників. Матеріалом дослідження стали приклади хибних перекладів. Предметом дослідження є можливості забезпечення еквівалентності на підставі редагування. Так, через відсутність тотожності у співвідношенні змісту оригіналу й перекладу перекладознавці використовують термін еквівалентність, що позначає спільність змісту, тобто смислову близькість першотексту й перекладу. Оскільки важлива можливість збігу між цими текстами є очевидною, то еквівалентність вважається основною ознакою та умовою забезпечення перекладів.

Еквівалентність означає відповідність між оригіналом та цільовим текстом, а адекватність означає відповідність перекладу конкретних комунікативних умов [1, с. 56]. Наприклад, *We hope that you will have a good turnover, and that we will be dealing with your company in the future.* – *Сподіваємося, що ви будете мати гарний обіг і що ми будемо плідно співпрацювати з вашою компанією і надалі.* Переклад надано на 4-му рівні еквівалентності, тобто зберігаються значення синтаксичної структури, спільність опису ситуації, мета вираження, спосіб описування ситуації (семантичний зміст), але тотожність відсутня на формальному (послівному) рівні.

Нетотожність, але еквівалентність лексико-граматичних структур є нормативною, означає застосування кліше та спостерігається також у таких прикладах: *We have enclosed a catalogue showing our most recent product lines.* – *Надсилаємо вам каталог нашої нещодавно розробленої продукції;* *Please note that our office is closed between noon and 1:00 p.m.* – *Звертаємо вашу увагу на те, що перерва в нашому офісі – з 12:00 до 13:00;* *The above products will be available at the end of the month.* – *Вищезазначені товари будуть в наявності наприкінці місяця;* *If you need more information, please contact us.* – *Будемо раді надати вам будь-яку додаткову інформацію.*

Таким чином, вимога щодо адекватності є оптимальною: переклад має відповідати конкретним комунікативним завданням та цілям. У діловому перекладі еквівалентність означає забезпечення компетентної комунікації, щоб досягти мети економічного характеру.

Перспективою визначаємо намір дослідити еквівалентність у різних жанрах, зіставити їх для виведення загальноприйнятих закономірностей у діловому дискурсі та встановити відповідні способи й прийоми перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова Книга, 2001. 448 с.
2. Interpreter vs. Translator: Key Differences and Responsibilities. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/finding-a-job/interpreter-vs-translator> (дата звернення: 12.02.2023).
3. Lawson V. Forty ways to skin a cat: users report on machine translation. Aslib Proceedings. 1994. Vol. 46 (3). Pp. 83–87.

Микита Шевченко
Науковий керівник – доцент Суховецька Л. В.
м. Дніпро

ПОНЯТТЯ АБЗАЦУ ТА АБЗАЦНОГО КОМПЛЕКСУ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

Визначаючи поняття «текст» можна виявити різноманітні засоби і методи дослідження цього феномена.

Один з таких методів свідчить, що текст – це об'єднана за своїм значенням послідовність знакових одиниць. Основними ознаками тексту є цілісність і зв'язність. Подібна систематичність знакових елементів вважається комунікативною одиницею вищого рівня, оскільки вона володіє якістю смислової завершеності як цілісний літературний твір, або закінчена семантична та структурна єдність. Причому єдність – це дещо відмінне від суми частин, єдність завжди має функціональну структуру, а частини єдності виконують свої ролі в цій структурі.

Цілісність і зв'язність – ці, за своєю суттю, основні, конструктивні ознаки тексту відображають його змістовну і структурну сутність. Але водночас дослідники розрізняють локальну зв'язність і глобальну зв'язність. Локальна зв'язність – це єдність лінійних послідовностей (висловлювань, надфразних цілих). Глобальна зв'язність – це те, що забезпечує єдність тексту як суттєвому цілому, його внутрішня цілісність [4].

Єдність лінійних послідовностей є максимально сполучною з такою категорією організації тексту як членимість. Теоретично категорію членимості обґрунтував І. Р. Гальперін. Він пропонує виділяти два типи членування тексту: об'ємно-прагматичне і контекстно-варіативне [3]. До об'ємно-прагматичного рівня належать: абзаци, частини та глави, томи, надфразні єдності. До контекстно-варіативного прийнято відносити: мову автора, розповідь, опис, діалог, цитати, пряму мову.

Розмірковуючи про два типи членування тексту (об'ємно-прагматичне і контекстно-варіативне), І. Р. Гальперін зауважив, що «вони переслідують одну і ту ж мету, але різними засобами. У їхній основі лежить членування об'єктивної

дійсності на сприймаючі нашою свідомістю, впорядковані, організовані відрізки» [3].

Словник української мови дає декілька визначень поняттю «абзац»: 1) відступ на початку ряду друкованого чи рукописного тексту. З цим же значенням вживають термін «новий рядок»; 2) частина зв'язного тексту з кількох (рідше – з одного) речень, що характеризується тематичною цілісністю і відносною закінченістю змісту [2].

В абзаці реалізується конкретна мікротема. Комплекс подібних мікротем (наприклад у абзацному комплексі) створює тему цілого тексту. Візуально, як вже було сказано раніше, абзац – це усне скупчення між двома відступами. Синонімами терміна «абзац» у наведеному значенні іноді вважаються поняття «надфразна єдність», «довгий період», «складне синтаксичне ціле», «великі синтаксичні сполуки» [1].

Абзац – одна з основних (за своїм значенням – комплексних) одиниць синтаксису тексту. Він є компонентом словесних масивів, що можуть належати до різних функціональних типів мови. У прийомах оформлення, структурі та обсязі абзацу відображають як загально-стильові прикмети тексту, так і риси суб'єктивної, авторської манери викладу [3].

Абзац оформлює початок нової думки та сигналізує про закінчення попередньої. У художній англійській прозі він може використовуватися для відділення однієї від іншої реплік діалогу або композиційно-сміслових відрізків прозового тексту. Варто підкреслити, що абзац є композиційно-стилістичною одиницею членування, на відміну від надфразної єдності, що є одиницею виключно семантично-стилістичного рівня.

У структурно-стилістичному плані абзаци являють собою ядро тексту. Всього можна виокремити три причини, які змушують автора ділити окремі речення в абзаци:

По-перше – нова мікротема, початок нової надфразної єдності, по-друге – її важливість у контексті всього тексту, по-третє – той факт, що неможливо в подальшому подати нові відомості, які містяться в реченні, через їхню логічну несумісність із попереднім реченням.

Хоча абзацне членування й переслідує одну загальну мету – виділити значущі частини тексту, вони можуть виділятися за різними причинами, та з різними конкретними цільовими установками.

Однією з ознак членимості І. Р. Гальперін виділяє її суб'єктивну природу [3]. В англійській художній прозі ділення абзацив, глав, частин залежить від задумки автора, його манери письма та функцій текстового фрагменту, який потрібно виділити. Саме тому один і той же текст може бути по різному розділений на абзаци.

Можна виділити різноманітні функції абзацу. Так, наприклад, в англійській художній прозі абзац може слугувати формальним засобом розмежування реплік у діалогічно-побудованому тексті.

У монологічному тексті абзаци виконують більш складні функції. Такі як: логіко-сміслова, експресивно-емоціональна та акцентно-видільна.

Логіко-сміслова функція найрідше використовується в художній літературі, так як в об'єктивний процес членування тексту вносяться суб'єктивні авторські зміни.

В акцентно-видільному принципі ми можемо спостерігати як частини єдиного синтаксичного цілого акцентуються за допомогою абзацу.

Однак, найбільш повно в художній літературі виражена функція експресивно-емоціонального членування. У таких випадках абзац розриває логіко-сміслову нитку розповіді й цілком має на меті вплив на емоції читача. Такий абзац не знаходиться під впливом самого тексту, він надзвичайно авторський, часто навіть порушує змістове членування, зміщує ритм, перериває рівний плін розповіді [1].

Можна сказати, що єдиних жорстких моделей побудови абзацу в художній прозі немає, і ми можемо спостерігати різноманітні принципи структури абзацу в різних письменників як невід'ємну частину індивідуального стилю автора.

Отже, як зазначено дослідниками, абзац, залишаючись синтаксичним явищем, водночас є явищем літературної композиції (і все це на базі графічної виділеності абзаца).

Більш ширшою ніж категорія абзацу є категорія абзацного комплексу. Ця категорія розглядається як функціонально-семантична та композиційна єдність двох чи більше синтагматично зв'язаних абзаців, які реалізують своє значення тільки в складі всього комплексу [1].

Таким чином, можна дійти висновку, що абзац належить до об'ємно прагматичного типу членування, у ньому реалізується конкретна мікротема та він існує для відділення конкретних значущих частин тексту. На текстовому рівні ми можемо розглядати абзац та абзацний комплекс як одиниці композиційного рівня, які є сполучними з структурно-семантичним типом членування. Насамперед, у лінгвістиці немає об'єктивних критеріїв розмежування абзаців, тобто поняття членування абзацу автор визнає для свого тексту сам. Але навіть у повністю суб'єктивному, авторському тексті абзац виконує певні семантичні функції, які не можуть бути виконані без цього ділення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробйова О. П. Структурно-семантичні особливості абзацних комплексів в сучасній англійській мові: до проблеми текстооформлюючих елементів: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1978. 28 с.
2. Словник української мови : в 11 т. Редкол.: І. К. Білодід та ін. Київ : Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, 1970. Т.1. 799 с.
3. Galperin I.R. English Stylistics. Editorial: URSS, 2010, 334 p.
4. Redeker G. Coherence and structure in text and discourse. Abduction, Belief and Context in Dialogue. Studies in Computational Pragmatics. Amsterdam : Benjamins, 2000. P. 233–263.

СПОСОБИ КЛАСИФІКАЦІЇ НІМЕЦЬКИХ СЛІВ-КОМПОЗИТІВ (НА МАТЕРІАЛІ ЕЛЕКТРОННОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ)

Швидкість передачі інформації зростає кожного дня, отже, мовлення людини повинно відповідати вимогам часу: воно має бути не тільки лаконічним і чітким, а й інформативно наповненим саме так, щоб реципієнт без труднощів розумів інформацію, допомагаючи ілюстратору уникнути повторення чи зайвого пояснення, виконувати свою основну інформативно-виражальну функцію. Багато мов мають слова-композиції, що завдяки великій кількості різноманітних частин мов, як рідних, так і запозичених, дають змогу утворювати слова з новим смисловим значенням.

Серед германських мов німецька посідає перше місце за процесами композитного словотворення, яке постає одним з основних способів поповнення словникового складу й виокремлює прості, похідні та складні слова, чий словотвірні моделі можна класифікувати. Отже, у цій мові композиція є найпоширенішим видом словотворення, а дві третини всього лексикону – складні (двох- або трьохкореневі) слова. У німецькій мові композитоутворення потрактовують як найпоширеніший, найпрогресивніший тип словотворення, здатний продукувати або адаптувати нові типи композиції з інших мов.

Аналізом цього питання займалися вітчизняні і закордонні науковці: В. Фляйшер, І. Барц, Я. Грім, В. А. Карплюк, М. Д. Степанова та ін. Актуальність нашого дослідження зумовлена стрімким розвитком та поширенням складних слів у публіцистичних текстах німецькомовних країн. У лінгвістичній літературі існує багато визначень терміну «складне слово», які відображають різні погляди на це явище. Наявні три типи основних характеристик складних слів.

1. Морфемна структура слова: наявність двох або більше основних морфем;
2. Семантична єдність компонентів складного слова;
3. Кореляція складного слова із словосполученням [1, с. 31].

Серед германістів поширене визначення, запропоноване М. Д. Степановою. На її думку, складні слова утворюються шляхом поєднання лексичних основ в одній спільній лексичній одиниці. Перша основа чи складова частина слова може походити від усіх частин мови, це можуть бути навіть не написані слова, але також цифри, символи, літери. Кількість основних морфем у німецьких субстантивних сполуках також теоретично вільна. Сполуки з двома вільними або зв'язаними основними морфемами досить поширені, три і чотири також не є винятковими випадками. Існують навіть сполуки з п'ятьма або

більше морфемами-основами, які в письмовій формі зазвичай чітко поєднуються за допомогою дефісів.

Досліджуючи композити із різних електронних джерел, як «Wort der Woche», скрипти кінофільмів, ми дійшли висновку, що одиниці аналізу є детермінативними та атрибутивними метафорами-композитами та групуються за певними критеріями.

1. Частини мови:

а) іменники (іменник + іменник): *der Altweibersommer* – «*sonniger, warmer Nachsommer* (бабине літо)»; *das Fingerspitzengefühl* – «*Feingefühl* (тонке чуття)»; *der Fleischwolf* – «*Gerät, das Fleisch mithilfe eines sich drehenden Flügelmessers zerkleinert und durch o. eine Lochscheibe presst, sodass eine weiche Masse entsteht* (м'ясорубка)»; *das Katzenauge* – «*Rückstrahler am Fahrrad oder Auto* (рефлектор (відбивач))»; *der Kindskopf* – «*jemand, der sich kindisch benimmt, der zu Albernheiten, Kindereien neigt* (велика дитина)»; *die Kaffeefahrt* – «*von Werbefirmen [gratis] veranstaltete Fahrt mit Nachmittagskaffee, bei der versucht wird, den Teilnehmenden bestimmte Waren zu verkaufen* (екскурсія з рекламною метою, що організується певними рекламними компаніями)»; *die Pudelmütze* – «*rund um den Kopf anliegende, über die Ohren zu ziehende gestrickte, gehäkelte Wollmütze* (шапка з помпонами)» [3; 5];

б) дієслова (прикметник + дієслово): *blau machen* – «*während eines bestimmten Zeitraumes ohne triftigen Grund nicht zur Arbeit/zur Schule gehen* (не ходити на роботу, прогулювати заняття в школі)»; *schwarzsehen* – «*1. pessimistisch sein; das Schlimmste befürchten. 2. fernsehen, ohne Gebühren dafür zu bezahlen* (1. бути песимістом. 2. дивитися телевізор, не оплачуючи рахунки)» [3; 5]; в) прикметники (прикметник + прикметник + суфікс): *blauäugig* – «*naiv, ahnungslos, weltfremd* (невинний, наївний)»; *großkotzig* – «*widerlich aufschneidend, protzig* (хвалькуватий, пихатий)» [3; 5].

2) Граматичний рід:

а) композити чоловічого роду (іменник + іменник): *der Backfisch* – «*weiblicher Teenager* (дівчинка-підліток, панянка)»; *der Bärenhunger* – «*sehr großer Hunger* (вовчий апетит); *der Bücherwurm* – «*jemand, der gern und viel liest* (книголюб, книжний черв'як)»; *der Jo-Jo-Effekt* – «*Gewichtsab-und-wiederzunahme bei Diäten* (ефект йо-йо, небажаний, швидкий набір ваги після дієти)»; *der Warmduscher* – «*Weichling*» (слабак)» [5];

б) композити середнього роду (іменник + іменник): *das Katerfrühstück* – «*kräftige kleine Mahlzeit meist mit saurem Hering und sauren Gurken [als Frühstück], die nach reichlichem Alkoholgenuss den Kater vertreiben soll* (їжа для усунення наслідків похмілля або поганого самопочуття після великої випивки)»; *das Kopfkino* – «*nur oder hauptsächlich in der Fantasie, in der eigenen Vorstellungskraft ablaufende Vorgänge, Geschehnisse* (думки щодо нещодавніх або майбутніх подій у власній голові)» [3; 5];

в) композити жіночого роду (іменник + іменник): *die Dauerwelle* – «*dauerhafte künstliche Wellung der Haare* (завивка)»; *die Sauregurkenzeit* – «*die Zeit des Hochsommers genannt, in der die meisten Leute Ferien machen* («мертвий

сезон», літнє затишшя»); *die Schnapsidee* – «*unsinniger, seltsamer Einfall; verrückte Idee* (божевільна ідея)»; *die Zukunftsmusik* – «*etwas, dessen Realisierung noch in einer fernen Zukunft liegt, was noch als utopisch angesehen werden* (справа далекого майбутнього)» [3; 5; 2].

Виокремлені субстантивні сполуки з німецької спеціалізованої преси також можна поділити на кілька груп за різними критеріями – за походженням, за періодом виникнення, за частиною мови першої основи. Незважаючи на те, що в мові наявні гібриди, іншомовні та рідні сполуки, перші утворюють найбільшу групу. Гібриди є старішими, але зустрічаються також і більш нові сполуки, які наявні в мові протягом тривалого часу або є абсолютно новими, запозичені складники яких походять із різних мов.

1. Латинської або грецької, наприклад: *Traditionsunternehmen, Staatshilfe, Defizitanstieg, Arbeitslosenquote*.

2. Англійської, наприклад: *Tankfüllung, Hightech-Kabel, Netz-Hype, Offshore-Windpark*.

3. Французької, наприклад: *Unternehmenschef*.

4. Іншого походження (зустрічаються рідше), наприклад з японської: *Suschirolle, Suschi-Bar* [4, с. 141].

Здійснюючи аналіз досліджуваних принципів класифікації слів-комполітів, ми виокремили морфемний вид як найпоширеніший і найлегший для сприйняття та розуміння утворення слова, разом з його кореляцією до денотувального об'єкта чи явища. Він є найбільш розгорнутим, що дозволяє виокремити кожен морфемну частину новоутвореного слова і у такий спосіб зрозуміти «приховане послання», яке містить в собі значення, сенс. Через те, що німецька мова є системно структурованою і керується загалом чіткими правилами, саме адекватна класифікація комполітів допомагає чітко зрозуміти не тільки структуру, а й походження тієї чи тієї мовної одиниці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є. Складні слова в українській мові: структура, семантика, концепція «золотої» пропорції: монографія. Вінниця : Універсум, 2000. 222 с.
2. Ковбасюк Л.А., Абрамова К.А., Метафори-комполіти в сучасній німецькій мові. *Молодий вчений*. 2017. № 1 (41). С. 277–280.
3. Duden. URL: www.duden.de (дата звернення: 19.04.2023).
4. I. Kontriková. New trends in word building, by composition in the German and Slovakian economic language. *Studii de știință și cultură*. 2016. Volumul XII, Nr. 1. P. 139–146.
5. Wort der Woche. *Deutsche Welle*. URL: <http://www.dw.com/de/deutschlernen/wort-der-woche/s-9031> (дата звернення: 19.04.2023).

КОНЦЕПТ *MARRIAGE* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ЗАСОБИ ВІДОБРАЖЕННЯ

На сучасному етапі розвитку сучасної лінгвістичної науки особливої уваги набуває аналіз концептів, їхнього місця та ролі в мовній парадигмі та в аспекті поєднання з іншими галузями знань. Дослідженню концептів присвячено роботи українських науковців (І. О. Голубовської, С. А. Жаботинської, А. М. Приходька, Т. В. Радзівської). З боку когнітивної семантики значення слів (Дж. Лакофф, С. А. Жаботинська, О. О. Селіванова,) представлено разом із когнітивними сутностями, що реалізуються у прототипах, фреймах, схемах, сценаріях тощо.

Мета поданої роботи полягає у встановленні концепту *MARRIAGE*, мовних засобів відображення цього концепту.

Згідно з етимологією *marriage* (п.) означає *marriage* (13 ст.), "action of entering into wedlock;" також "state or condition of being husband and wife, matrimony, wedlock;" також "a union of a man and woman for life by marriage, a particular matrimonial union;" from Old French *mariage* "marriage; dowry" (12 ст.), from Vulgar Latin *maritaticum (11 ст.), from Latin *maritatus*, past participle of *maritare* "to wed, marry, give in marriage" (see *marry* (v.)). Вульгарне латинське слово вважається також джерелом італійського *maritaggio*, іспанського *maridaje*, пор *mariachi*. Значення "the marriage vow, formal declaration or contract by which two join in wedlock;" також "a wedding, the celebration of a marriage; the marriage ceremony" згадується у 14-му столітті. Фігуративне використання (нетермінологічне) "intimate union, a joining as if by marriage" притаманне 14-му столітті [4].

Звернемося до дефініції цього концепту: *marriage* – 'a legally accepted relationship between two people in which they live together, or the official ceremony that results in this': *They had a long and happy marriage* [2].

Синонімічний ряд *marriage* представлено такими мовними одиницями: 1) *wedding* ('the ceremony formalizing this union'): *wedding, match, nuptials, wedlock, wedding ceremony, matrimony, espousal (old-fashioned), nuptial rites*; 2) *union* ('a close union or relationship'): *union, coupling, link, association, alliance, merger, confederation, amalgamation* [3]

Концепт *MARRIAGE* розглядається як багатокомпонентний концепт-когнітив; він є культурно-специфічним, який входить до соціального концептополя «особиста сфера людського життя» та до концептосфери «людина», понятійна сфера яких містить значний обсяг соціо-етнокультурної інформації, важливою для побудови національного образу англієця. Польова організація концепту *MARRIAGE* структурується так: ядро, ближня та дальня периферії, де міститься центральний денотативний зміст із семантичним ядром

і периферією та конотативне оточення, певні структури (образні, понятійні та ціннісні характеристики).

Мовна одиниця *marriage* є іменем цього концепту, його головним вербалізатором та основним способом прямої номінації в англійській мові. Зміст *marriage* передається фреймом, де *marriage* – це **що?** [*relationship/ union/ state/ ceremony*], **між скількома?** [*two*], **ким?** [*man/ husband/ partner*] і [*woman/ wife/ partner*]. Слоти **якими?** [*same*], **якого статусу?** [*legal/ formal*] є додатковими.

Асоціативне поле концепту *MARRIAGE* утворюється мовними одиницями, що містять соціально-культурну інформацію про концепт шлюбу, його розірвання і міжособистісними стосунками. Концепт *MARRIAGE* взаємодіє з іншими концептами *LOVE, HUSBAND, WIFE, WEDDING, WIDOW, DIVORCE* тощо.

За семантикою виокремлюються такі групи фразеологізмів, що характеризують: 1) перебування у шлюбі; 2) учасників шлюбу; 3) припинення шлюбу; 4) осіб, що порушують норми шлюбу; 5) відходження від шлюбних стосунків та 6) неодружених осіб.

За граматичною класифікацією представлено три моделі: дієслівні, номінативні та незалежні синтаксичні конструкції.

Аналіз синтагматичного аспекту репрезентаторів концепту *MARRIAGE* та його складників, а також пов'язаних концептів, виявив типові для мислення британців характеристики (наприклад, *MARRIAGE передбачає СПІЛЬНЕ ПРОЖИВАННЯ, ІЄРАРХІЮ, MARRIAGE – ЗАПОРУКА ОТРИМАННЯ СТАТУСУ В СУСПІЛЬСТВІ ДЛЯ ЖІНОК* тощо), так і нетипові (наприклад, у атрибутивних відношеннях (*unequal marriage, forced marriage, disproportioned marriage, intended alliance, reported alliance, unequal alliance* тощо), применникових сполученнях (*wife of the poor prisoner, bond of love*) та дієслівно-іменникових словосполученнях (*compose wife, take a wife, procure a wife, conclude a wife, recover love, destroy love* тощо).

Таким чином, аналіз концепту сприяв виявленню використання концепту *MARRIAGE* в англійській мові, виокремленню його польової організації та структури цього концепту, особливостей його змісту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крацило С.О. Профілізація концепту *MARRIAGE* в англійській мові: автореф. дис. ... канд.філол.наук: 10.02.04 – германські мови. Львів, 2016. 25 с.
2. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/marriage> (Дата звернення: 10.04.2023)
3. Collins English Thesaurus. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-thesaurus/marriage> (Дата звернення: 01.04.2023)

4. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/word/marriage>
(Дата звернення: 15.04.2023)

Гордій Шкуропат
Науковий керівник – доцент Ясинецька О. А.
м. Дніпро

МЕТОДИ НАБУТТЯ Й ПОКРАЩЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Традиційно однією з актуальних і широко обговорюваних проблем у перекладознавстві є оцінка якості перекладу. Ця тема розглядається не тільки лінгвістами-перекладознавцями, але й професійними фахівцями, які працюють у сфері надання перекладацьких послуг. На сьогодні є багато об'єктивно й суб'єктивно побудованих теорій, підходів, суджень про те, які параметри зумовлюють якість перекладу. Філологи й перекладознавці розглядають категорії адекватності, еквівалентності та норми перекладу [1; 2], тобто концентруються на теоретичній базі, але також співвідносять поняття з практичними вимогами до перекладу й запитамі замовника, що означає спрямованість на практичну складову.

Збільшення масштабів перекладацької діяльності пов'язане зі всебічним розвитком і комбінуванням багатьох сфер, адже міжнародні відносини дають численні можливості створювати нові напрями міжнародної співпраці. Однак для успішного заняття професійним перекладом одного знання мов недостатньо. Тож було розроблено методологічні основи перекладу, які доволі ефективно практикуються у вищих навчальних закладах і формують компетентних фахівців.

Суттєвою складовою компетентності перекладача є вміння усвідомлювати доречність використання перекладацьких прийомів, а тому необхідно розумітися на ситуаціях їх застосування. Розглянемо перекладацькі трансформації та їхні відповідні приклади.

Додавання: *Education is an important step.* – *Здобуття освіти є важливим кроком*; *They proposed a meeting.* – *Вони запропонували провести зустріч.*

Антонімічний переклад: *Take your time.* – *Не поспішайте*; *He was almost sure of the answer.* – *Він майже не сумнівався у відповіді*; *Do you care?* – *А вам не байдуже?*

Компенсація: *She really had problems with grammar, writing, “he do” and “they does”.* – *У неї дійсно були проблеми з граматикою, бо писала «хочить» та «хотять»*; *The word ‘money’ after ‘gain’ meant some progress in his lexicon.* – *Слово «прибуток» після «гроші» означало певний прогрес у його лексиконі.*

Конкретизація, уточнення: *“Have you had a meal?”* – *«Ви вже поспідали?»*; *My cousin is an interpreter with legal education.* – *Моя двоюрідна сестра – усний перекладач із юридичною освітою.*

Граматична заміна: *He is a good runner.* – Він гарно бігає; *I have no time to spare today.* – Сьогодні я не маю вільного часу; *The contracting parties were swift to respond.* – Сторони договору відреагували швидко.

Диференціація, розрізнення: *Her instant response was about instant coffee.* – Її миттєва відповідь була про розчинну каву; *It was a heavy day with heavy problems, heavy clouds, and a heavy fog, so the heavy silence forced him into a heavy sleep.* – Видався важкий день з великими проблемами, густими хмарами та сильним туманом, тому гнітюча тиша змусила його поринути в міцний сон.

Генералізація, узагальнення: *The watch was running fast.* – Годинник поспішав; *They have already had their dinner.* – Вони вже поїли; *She is in her room.* – Вона в себе.

Об'єднання: *He was invited to come in.* – Його запросили увійти; *She enjoys online content, especially watching video episodes.* – Їй подобається онлайн-контент, особливо перегляд відеофрагментів; *They could not explain those things that that could not understand.* – Вони не могли пояснити незрозумілі для них речі.

Калькування: *There must be a fire extinguisher at home.* – Вдома повинен бути вогнегасник; *He was in her black list.* – Він був у її «чорному списку»; *Let us speak in simple sentences.* – Давайте говорити простими реченнями.

Вилучення: *He put his hands into his pockets.* – Він поклад руки в кишені; *It will help you to get focused.* – Це допоможе зосередитись.

Поділ, членування: *He had stayed in London for two months before leaving in October.* – Він прожив у Лондоні два місяці. Виїхав у жовтні; *The missing book was soon found.* – Книжка, що зникла, невдовзі знайшлась.

Перестановка: *She is so careless.* – Вона така безтурботна; *They decided to hold the meeting online.* – Вони домовились провести онлайн-зустріч; *Developing countries need help.* – Країни, що розвиваються, потребують допомоги.

Семантична модуляція: *It was nice to see him there.* – Добре, що він прийшов; *The project was a success.* – Проєкт мав успіх; *The child answered the doorbell.* – Дитина відчинила двері.

Заміна: *He always wished us happy Christmas time.* – Він завжди бажав нам веселих новорічних свят; *The International Criminal Court must punish the war criminals.* – Гаазький трибунал повинен покарати військових злочинців.

Транскрипція: *The New York Times website offers even quizzes and life hacks.* – На сайті «Нью-Йорк таймс» є навіть квізи й лайфхаки; *General Dynamics received a strange file.* – «Дженерал Дайнемікс» отримала дивний файл.

Транслітерація: *The Internet and its web servers help establish online communication.* – Інтернет та його веб-сервери допомагають налагодити онлайн-зв'язок. *The Verkhovna Rada adopted the bill.* – Верховна Рада прийняла законопроект.

Розуміння перекладацьких прийомів є особливо актуальним, коли йдеться про міжмовні кліше, усталені відповідники; наприклад: словосполучення *developing countries* завжди перекладається із застосуванням перестановки, граматичної заміни (неособова форма дієслова змінюється на особову),

додавання (займенника *що*) та поділу фрази з появою підрядного речення: *країни, що розвиваються*.

Професійна компетентність є необхідною для перекладацької діяльності. Вона буває також технічною й морально-естетичною. Перекладач має бути обізнаним в обох мовах, які застосовуються в процесі перекладу, і вміти швидко зіставляти їхні засоби для точної передачі змісту.

Для перекладача важливим також є вміння оперувати системами автоматизованого перекладу та здійснювати оцінку й редагування перекладу, враховуючи лексико-семантичні, морфолого-синтаксичні, стилістичні, орфографічні, пунктуаційні й функціонально-прагматичні аспекти, а також явища міжмовної інтерференції [3]. Наприклад: *У них було багато-багато вражень. – They had many, many impressions. А не: They had many-many impressions; However, she bought pears, plums, apples, apricots, etc. – Однак вона купила груші, сливи, яблука, абрикоси тощо. А не: Однак, вона купила груші, сливи, яблука, абрикоси, тощо; They spoke of duty and morality and loyalty and creed. – Вони говорили про обов'язок і мораль, і вірність, і переконання. А не: Вони говорили про обов'язок і мораль і вірність і переконання; Вона працювала в цій групі аніматором. – She worked as a **facilitator** for the group. А не: She worked as an animator for the group.*

Щодо морально-естетичних якостей, то перекладацька діяльність базується на довірі. Користувачі послугами перекладу не мають змоги перевірити якість виконаної роботи, а тому повністю покладаються на знання спеціаліста. Працездатність і сумлінне ставлення до справи – це обов'язкові складові професійної поведінки перекладача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузенко Г. М. Навчальний посібник з курсу «Теорія та практика перекладу» / «The World of Interpreting and Translating». Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 232 с.
2. Основи перекладу. Граматичні та лексичні аспекти / за ред. Шпака В. К. Київ: Знання, 2005. 412 с.
3. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську): навч. посіб. / В. І. Карабан, О. В. Борисова, Б. М. Колодій, К. А. Кузьміна; за ред. В. І. Карабана. Вінниця: Нова Книга, 2003. 205 с.

СИНОНІМІЧНІ РОЗБІЖНОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Синонімія відображає в мові властивості об'єктивного світу. Лінгвістична природа синонімії визначається різним ступенем семантичної близькості мовних одиниць і пояснюється асиметрією знака і значення, що є об'єктом численних досліджень сучасних учених [1].

У нашій роботі ми спробуємо визначити специфіку французької синонімії.

Синоніми – це слова «близькі або тотожні за своїм значенням, що позначають одне й те саме поняття, але відрізняються одне від одного або відтінками значення, або стилістичним забарвленням, або обома цими ознаками» [1].

За ступенем синонімічності синоніми поділяються на «повні, або абстрактні та часткові, або відносні. Відповідно до функцій, які вони виконують, синоніми поділяються на семантичні, що відтіняють різні сторони позначуваного об'єкта, що вказують на різний ступінь прояву ознаки, дії, а також на іншу смислову своєрідність слів, і стилістичні, що дають різну оціночну характеристику позначуваного об'єкта. Семантико-стилістичні синоніми поєднують обидві ці функції» [1].

Таким чином, для синонімів характерними є семантична близькість або тотожність, а також взаємозамінність у певних контекстних умовах.

Ознакою синонімії є також можливість визначення одного слова через інше. Взаємозамінні синоніми розрізняються частотою свого вживання, наприклад, у розмовній мові сполучник "quand" у 20 разів перевищує частотність свого синоніма "lorsque"; із синонімічного ряду "briser", "casser", "rompre" практично у розмовній мові вживають лише *casser*, у літературно-письмовому мовленні у порядку убуття частотності йдуть "briser", "rompre", "casser". Ознака взаємозамінності та частотності супроводжується відмінностями функціонально-стилістичного порядку. Синоніми "médecin" і "docteur" характеризуються протилежними показниками частоти вживання в письмовому та розмовному мовленні, у плані ж парадигматики це абсолютні синоніми.

Розрізняють абсолютні та часткові синоніми. Абсолютні синоніми повністю збігаються за своїм значенням, наприклад: "cependant" – "pourtant" – "toutefois" – "néanmoins"; "épouvantable" – "effroyable" – "terrible" – "terrifiant" – "horrible".

Абсолютні синоніми досить часто зустрічаються у спеціальній термінології, наприклад, у лінгвістичній: "voyelles labialisées – voyelles arrondies", "lexique – vocabulaire", "toponymie – toponomastique", "phonème sonore – phonème voisé" [3].

Абсолютна синонімія є також характерною особливістю просторіччя та арго. Наприклад: femme – compagne, - bobone, - dame, - moitié, - bonne femme, - jilie, - mousmé, - poule, - louloute, - meuf, - greluche, - poulette, - gonzesse, - moukère, - mouquère, - nana, - nénette, - péréee, - poupée, - souris [3].

Між абсолютними синонімами встановлюється відмінність у частоті вживання і з часом одні з них відмирають, а інші диференціюють свої значення.

Часткові синоніми характеризуються збігом основних семантичних компонентів, але розрізняються відтінками предметно-логічного, функціонально-стилістичного, емоційно-експресивного характеру. Часткові синоніми поділяються на синоніми ідеографічні та синоніми стилістичні.

Ідеографічні синоніми позначають різні відтінки одного поняття або близьких понять. Основна частина їхнього семного складу збігається, що знаходить вираження в наявності слова – доміанти, водночас виокремлюються й диференціальні семи. Наприклад, словом – доміантою "habitation" об'єднуються такі різні різновиди житла: "demeure", "domicile", "logement", "maison", "residence" тощо. у словникових визначеннях вказуються розпізнавальні ознаки членів синонімічного ряду [3].

У сучасній французькій мові існує 10 фразеологічних синонімів зі значенням "ставити", не рахуючи арготичних виразів. Наприклад: déposer, glisser, introduire, laisser, loger, placer, porter, poser, appliquer, étaler (арго: coller, enfourner, ficher, flamquer, fourrer, foutre) [3].

Як відомо, синоніми характеризуються, з одного боку, спільністю значення, з іншого – відмінностями всередині цієї семантичної спільності, що дає змогу синонімам взаємозаміно висловлюватися в мовленні, наголошуючи при цьому деякі другорядні риси об'єкта. Особливістю французьких синонімів є більш швидке стирання цих розпізнавальних ознак між синонімами.

Таким чином, у роботі було виявлено основні специфічні риси французької синонімії, до яких належать: семантична близькість; яскраво виражена фразеологічна синонімія, а також більш швидке стирання розпізнавальних ознак між синонімами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Smouchtchynska I. *Lexicologie française* / К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015.
2. *Французько-український словник. Українсько-французький словник* / під заг. ред. В. Бусела. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2012. 1104.
3. *Mini dictionnaire français*. Paris : Larousse, 2004. 624 с.

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КІНОПЕРЕКЛАДУ

Художній кінематограф є важливою впливовою складовою засобів масової комунікації. Враховуючи масштаб поширеності іноземного продукту на українському ринку, якісний переклад є головним чинником популярності іншомовних кінокартин серед вітчизняної аудиторії. На сьогодні кінопереклад перебуває на стадії удосконалення свого розвитку, а сучасне перекладознавство лише поступово переходить із площини дослідження суто художньої літератури до розробки рекомендацій щодо кіноінтерпретації художніх творів. Це зумовлює актуальність вивчення питання кіноперекладу.

Оскільки переклад охоплює принаймні дві мови, то важливого значення набуває проблема відбиття лінгвостилістичних та комунікативно-прагматичних особливостей. Відмінності між культурними досвідами та мовними картинами світу можуть створювати непорозуміння в комунікації. Саме тому вирішальну роль відіграє вибір належної перекладацької стратегії.

Перекладачеві необхідно ретельно вивчити кінофільм, усвідомити, що хотів донести до глядачів режисер, а потім розпочинати переклад для субтитрів або дубляжу. Перекладачам необхідно мати багатобічний життєвий досвід та знання таких проблем художнього перекладу, як: взаємний зв'язок контексту автора та контексту перекладача, проблема точності й доречності, збереження національного колориту певного народу, проблема передачі історичної своєрідності твору, проблема дотримання індивідуальної самотності оригіналу, проблема передачі часової дистанції та проблема відтворення характерних рис певного напрямку.

Перед перекладачем постає важливе завдання – перекласти текст кінофільму таким чином, щоб не змінити оригінальності написання твору автором та водночас адаптувати текст до сприйняття українським глядачем. Зауважимо, що жоден переклад не може бути цілковито точним, оскільки сама мовна система літератури чи кінострічки в цільовому варіанті за своїми об'єктивними даними не може повністю точно відтворити зміст оригіналу в усіх нюансах, а неодмінно призводить до втрати певного об'єму лінгвокультурної інформації та потребує компенсації. Наприклад: *“It's not a hypothesis, you have a dead girl and a United States Senator. This is exactly why squints belong in the lab, you guys don't know anything about the real world.”* – «Це не гіпотеза, у вас є тільки мертва дівчина і сенатор. Саме тому ботанам місце в лабораторії. Ви нічого не тямите в реальному житті» (серіал *Bones* / «Кістки»).

Скажімо, при перекладі субтитрів перекладач може зазнати проблеми розбіжностей у смисловому навантаженні кінотексту та його стилістичному

виражені в словах і зворотах: «Запальний чувак!» – “*A fiery dude alright!*” («Сторожова застава» / *The Stronghold*). Неможливо змінити один компонент, не вплинувши на загальну структуру твору, а тому зміна певного компонента спричиняє зміну всієї системи: “*Mrs. Carruthers, welcome!*” “*Thank you.*” – «Пані Каррутерс, вітаю!» «Навзаєм».

Переклад текстів під екранізацію потребує вибору певної стратегії для вирішення проблем, які постають перед перекладачем. Збереження жанрово-стилістичних особливостей тексту, його культурної специфічності, ідеологічної позиції та зрозумілості тексту для іншомовного читача потребують існування плану дій, у рамках якого перекладач зберігає послідовність при вирішенні окремих проблем [1, с. 130]. Зокрема, сполучна комунікація також відіграє важливу роль в англomовному кінематичному дискурсі. За допомогою сполучників він поєднує одиниці речення і тим самим підкреслює важливість кожного. Крім того, сполучники надають реченню певного ритму. Наприклад: “*Still alive.*” “*It’s still early.*” “*And you’re still fat.*” – «Ще жива». «Ще не вечір». «Товстунам слово не давали». – «Ще жива». «Ще не вечір». «А ти злий зять» (*The Croods* / «Сімейка Крудсів»). З’єднувачі бувають різного типу і мають різне семантичне навантаження. Наприклад, поєднання в одному реченні чи репліці одного героя протиставних та єднальних сполучників дозволяє отримати цілісне уявлення про ситуацію з урахуванням різних аргументів щодо певного явища [3, с. 74].

Вигуки та знаки питання слугують каталізатором виразності кінотексту, ніби людина повинна постійно керувати і спрямовувати своє життя в правильному напрямі. Аналіз запитань у функціональному аспекті спонукає до логічного висновку, що вони можуть реалізовувати різноманітні змістові відтінки думок, які залежно від ситуації мовлення можуть передавати семантику питальності або емоційно-експресивне повідомлення, виражати спонукання чи оцінку. Наприклад: “*What is sharply dressed little birdy talking about?*” – «Що ця модно вдягнена птічка каже мені?» (*Madagascar* / «Мадагаскар»). Широкий діапазон значень свідчить про багатofункціональність питальної структури.

Важливим засобом творення образу персонажа у фільмі є надання його мовленню індивідуальних рис. Діалог фільму імітує розмовну мову на фонетичному, лексичному та синтаксичному рівнях, трансформуючи її відповідно до задуму режисерів. Досить часто це досягається за допомогою використання жаргону, сленгу, діалектизмів, просторічних слів та інших стилістично маркованих мовних одиниць. Наприклад: “*Finally, a squint with an open mind.*” – «Нарешті, хтось із широкими поглядами» (серіал *Bones* / «Кістки»). Перед перекладачем у цьому випадку постає складне завдання: як адекватно перекласти, наприклад, діалектні або жаргонні явища англійської мови [2, с. 56]. У перекладі ця проблема розв’язується за допомогою різних засобів.

Прагматична адаптація кінотексту завжди полягає в передачі комунікативної мети оригіналу та спрямована на культуру реципієнта.

Особливості кінотексту, що полягають у наявності вербального і позамовного складників, також впливають на комунікативно-прагматичні особливості мовленнєвих актів оригіналу і мають бути враховані в процесі кіноперекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: [монографія]. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
3. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

Актуальні проблеми літературознавства.
Діалог культур у класичній та сучасній літературі

Юлія Бланковська
Науковий керівник – доцент Горлова О. В.
м. Дніпро

ІНФЕРНАЛЬНИЙ ПРОСТІР У ТВОРАХ Е.Т.А. ГОФМАНА

Готична традиція, яка є каталізатором ідеологічної деструкції романтизму, значно вплинула на трансформацію романтичного канону у творчості англійських і німецьких письменників 10-20-х рр. (Гофмана, Байрона, М. Шеллі, Метьюріна та ін.). Готика проявляла себе, як правило, у стилі та композиції романтичних творів, у прихильності романтиків готичному типу простору та мислення, висхідного до романтичної прабатьківщини європейського Середньовіччя, і водночас гіпертрофувала ореол винятковості, актуалізований загальною ідеологічною програмою раннього європейського романтизму (починаючи з Блейка, Колріджа, Новаліса, Вакенродера та ін.) [3].

Гіпертрофія винятковості привела частину романтиків другого покоління до ідеології демонізму, що споконвічно пов'язана з жанровою формою готичного роману, точніше, з особливим демонічним типом героя, який став у 20-30-ті роки героєм часу.

Так у європейському романтизмі 10-20-х років з'являються дві протилежні (і водночас пов'язані) тенденції:

1) образно-стильова гіпертрофія та «демонічне» переосмислення ідеології;

2) деконструкція (подолання) романтичного канону (пародії, травестії, сатири) та пошук нових стратегій та форм художнього вираження.

Гофману, мабуть, єдиному з романтиків, вдалося синтезувати обидві вищезазнані тенденції у вигляді ностальгічного гротеску – особливої оповідальної форми, що поєднала демонізм, іронію, сатиру і ностальгію в єдине ціле, що впливає на читача парадоксальним образом. Не руйнуючи зовнішніх ідеологічних основ романтизму, Гофман ставить під сумнів їхнє справжнє існування, залишаючи за ними лише право перебувати в ідеальному («золотому») минулому, але будь-які спроби це минуле повернути (згадати/реанімувати) закінчуються для багатьох гофманівських персонажів небуттям.

Романтичний світ – споконвічне протистояння реальності та ідеалу. Романтики перетворили світ на притулок потойбічних сил, що вдираються в життя людини часом без мети та сенсу. По особливому інфернальне впливає на романтичних персонажів, трансформуючи їх за своїми законами.

Світ у Гофмана спочатку викривлений і демонічний, тому романтична ідилія неможлива, і тому у спробі повернення в ідилічне минуле завжди виникає ЗЛО, що намагається підпорядкувати собі героя.

У творчості Гофмана є дуже багато «інфернальних місць». Принцип нероздільного існування та взаємопроникнення реального й фантастичного, надприродного був основним початком у світогляді цього письменника.

Для початку розглянемо категорії часу. Тут слід наголосити на ролі «минулого», з яким неодмінно пов'язана таємниця. Наявність цього таємничого минулого наче розширює тимчасові та просторові межі дії, а тому, за словами Л. А. Романчук, «романтичні герої завжди знаходяться поза часом, згадуючи про минуле невиразно, натяками, як про щось таємне та фатальне. Проблема часу у романтиків переноситься у якийсь метафізичний аспект, де минуле знаходить якість віддаленого, не пов'язаного з сьогоденням простору, що випав зі світу, що володіє самодостатньою й містичною значущістю, на зразок таємничих і незбагнених світів» [3].

Нерідко в романтичному просторі спостерігається прискорення ходу реального часу, що, своєю чергою, пов'язане з пожвавленням демонічного світу (потойбіччя): простір ніби розповзається по швах, утворюючи щілини, з яких у структурований світ просочуються темні сили. Це призводить або до неминучої загибелі героя (такий результат Натанаеля «Пісочний чоловік», роду барона Р. «Майората», Елліс Фребьом «Фалунські рудники»), або до стану умовної смерті («Ігнац Деннер»).

Чужорідний простір у Гофмана міг проявити себе скрізь, у будь-який час (характерний у цьому плані епізод перетворення дверного молотка при торканні його Ансельмом в обличчя шкідливої старої чаклунки в казці «Золотий горнець»). Будь-яка людина, предмет може бути «посланцем» того світу і втягнути героя в небезпечну йому ситуацію (у цьому вбачається демонічна гра). Уся реальність таїть у собі постійну загрозу. Нечиста сила з'являється на тлі реального берлінського життя.

У художньому світі Гофмана можна виділити географічний простір (зокрема, простір географічних назв і ландшафтний простір), дію, що локалізується в різних містах (хоча у ряді випадків міста названо за першою літерою, але найчастіше в них вгадуються конкретні німецькі міста) і навіть країнах. У романі «Еліксир сатани» важливим структурним елементом, що організує весь простір роману, є протиставлення монастиря як місця духовної чистоти і решти світу, над яким «тяжіє прокляття» – іншими словами – сфера Бога і сфера диявола. Отже, виникає опозиція «духовне – диявольське» (інфернальне).

На наш погляд, одним із головних елементів ландшафту, що організують простір роману згідно зі згаданою опозицією, є ГОРИ.

Вони стають своєрідним кордоном між двома полюсами життя. Так, пройшовши через гори, герой потрапляє з одного простору (божественного) до іншого (інфернального). Сам монастир знаходиться «глибоко в долині на горі». Медард, покинувши святу обитель, спускається «з гори, що поросла лісом».

Щоб потрапити на місце свого призначення, він повинен був «повернути з великої дороги на круту стежку, що перетинає гори» [2]. Шлях йому перегороджує безодня, та сама, про яку в окрузі ходило багато легенд. Це місце стає точкою кардинальної зміни в долі Медарда – тут він «перероджується» (перероджуючись, він ще й подвоюється) із послухника на злочинного та кривавого ченця.

Земний простір побудований як гротескне тіло: воно складається з висот та провалів. Глуха площа землі постійно розбивається прагненням вгору чи вниз – у земні глибини пекла. У цих глибинах припускають існування іншого світу» [1].

Рудники постають перед Еллісом Фребемом («Фалунські копальні») в образі пекельної лощини, при погляді на яку» кров стигла в жилах, такий жахливий був вигляд цієї похмурої дикої руйнації... Жодне деревце, жодна травинка не ростуть на цьому безплідному ґрунті. Дурний сірий дим постійно мчить з глибини, як пекельна кухня, отруюючи всяку рослинність» [2]. А «робітники в чорних сукнях з обличчями, закопченими порохом димом» здалися йому схожими на «демонів, що пробивають дорогу до світла, завершили жахливе враження» [2]. Рудники впливають на Елліса так само. Занурюючись у шахту, він, подібно до Медарда, що зіштовхує в прірву Вікторина, перероджується з романтичного моряка в корисливу людину, яка прагне незліченного багатства. Він сам стає одним із демонів, яких бачить у рудокопах, і назавжди залишається «мешканцем» цього пекельного, неживого простору.

Ворожий, чужий простір у Гофмана наділяється спустошеністю, безжиттєвістю. Це всілякі будови (будинки, замки), це природні ландшафти (ліс, гори), це цілі міста (Берлін, Дрезден, Фалун) і навіть увесь світ, що характеризуються епітетами «відсутності»: порожній, пустельний, суворий, голий, темний, похмурий, гнітючий, зловісний (leer, ode, hart, bloss, dunkel, diister, unheilschwer).

Таким чином, у Гофмана світ у звичному для нас розумінні розширює свої межі за рахунок того, що в простір цього світу входить простір світу «іншого». Відсутність точної локалізації визначає повсюдний характер «чужого» простору. А тому на сторінках гофманівських творів чітко звучить думка про присутність ЗЛА у світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Творчество Ф. Рабле и народная смеховая культура средневековья и Ренессанса. URL : <https://www.booklya.ua/ua/book/tvorchestvo-fransua-rable-i-narodnaya-kultura-srednevekovya-i-renessansa-96641/>
2. Гофман Э. Т. А. Эликсир сатаны. Ночные рассказы. URL: <https://readli.net/eliksiryi-satanyi/>

3. Романчук Л. А. Функциональная роль «сакрального пространства» в романтическом искусстве (Годвин и Гоголь). Библия и культура. Вип. 3. Черновцы: Рута, 2002. 85 с.

Роман Борисов
Науковий керівник – професор Комаров С. А.
м. Дніпро

ЖАНР РОМАНСУ У ТВОРЧОСТІ Ф. ГАРСІА ЛОРКИ

Поєднання «циганський романс» для нашого слуху звичне, для іспанського парадоксально, і сама назва «Циганський романсеро» звучить дивно. Іспанський романс може бути циганським. Сам жанр виник у Кастилії в Середні віки та рознесений бродячими оповідачами по усій відвойованій у мусульман країні. Вже до XV століття романс переступив станові кордони і став однаково привабливим для всіх, від короля до жебрака. Ясна, незабруднена і доступна імпровізатору форма перемогла в усній, а потім книжковій поезії. Саме романс своєю скупюю виразністю, самовладанням і навіть своєю суворою монотонністю з віку в вік розбуркували найпотаємніші струни іспанської душі [3, с. 21].

Фелеріко Гарсія Лорка (1898-1936), продовжуючи традиції класичної іспанської літератури, створив епопею Андалузії, що поєднує в собі оповідальність та ліризм, і назвав її «Циганський романсеро» (*Romanceo gitano*, 1928). Вона складається з вісімнадцяти поем, що містять загалом понад тисячу рядків. Лорка виношував цей твір протягом п'яти років; він розповів про цей задум ще навесні 1923 року в листі, відправленому з Гранади другу і наставнику М. Ф. Альмагро: «Я хотів би створити твір високий і спокійний: я напишу “романси” з ставками, горами та зірками; це має бути створення таємниче і чисте, якою буває квітка: вона вся – у своєму запаху. Я введу у свою поезію тіні арабських дівчаток, що грають на сільських вулицях, і в гаях моєї лірики хочу вловити слухом ідеальні образи старовинних народних пісень... твір народний і андалузський» [5, с. 102] Лорка вжив тут слово «андалузське», а не «циганське». Якщо ми уважно прочитаємо ці поеми, то побачимо, що в них живуть лише цигани. Поетові Лорці, людині щедрої душі, потрібна була помітна назва, яка «спокутувала» б несправедливість історії по відношенню до цього вільного народу: він захоплювався ним, живучи в міщанській Гранаді, адже там, на іншому березі річки, в печерках Сакромонте, жив цілий народ, що прийшов здалеку, зі своєю музикою, піснями, убранням та звичаями. Цигани в його поемах є і мальовничою декорацією, і головними дійовими особами, і жертвами, що викликають співчуття, і славетними героями. Федеріко-поет ототожнював себе з цим світом [5].

У романсах Ф. Гарсія Лорки немає ані подвигів, ані історичних осіб, ані подій, що перекроюють карту Іспанії. Світ, створений у «Циганському

романсеро», далекий від героїки та пафосу. Він похмурий, тривожний, сповнений таємниць, прекрасний і тендітний. Але це світ, цілісний світ зі своєю логікою – логікою казки, своїми законами – законами трагедії, своїми поняттями про щастя, честь і волю. І своїми героями це цигани. Лорка пояснює: «Моя книга, хоч і названа «циганською», насправді поема про Андалузію. Я назвав її «циганською» тому, що цигани – найблагородніше і найглибше на моїй батьківщині, це її аристократія, охоронці вогню, крові та мови. Цигани – маска Андалузії, табу, яким позначено її глибину» [3, с. 18].

«Циганський романсеро» циганський лише на початку, якоюсь своєю гранню. За суттю своєю це андалузський вираз усього андалузського. Це андалузська пісня, в якій цигани – лише приспів. «Я збираю все, що є поетичного в Андалузії, і наклеюю яскраву етикетку. Романси, здавалося б, про різних героїв насправді мають лише одну дійову особу – це Гранада» [4, с. 11], – коментував свою книгу Ф. Гарсія Лорка.

Поетика творчості Лорки виростала на ґрунті андалузської народної пісенності, мотивам якої поет зміг надати витонченої поетичної форми. У його мові можна спостерігати риси, характерні для іспанського фольклору. Це активне використання кольорових, рослинних та предметних символів, звернення до традицій та повір'їв, що існують у народі, елементи пантеїзму. Ф. Лорка свідомо уникав прямого наслідування: «Поети, що пишуть пісні для народу, каламутять чисті соки його серця; і як помітний у їхніх віршах неживий ритм – породження людини, яка вивчила граматику! У народу треба брати тільки глибинні його почуття і якусь колоритну трель, але ніколи не намагайтеся прискіпливо імітувати незрозумілі модуляції народних пісень: ви тільки зіпсуєте все творіння» [5, с. 112].

Є низка рис, притаманних іспанської народної музики «канте хондо», які й у «Романсеро» Ф. Гарсія Лорки. Так, у книзі всі події відбуваються вночі: «Канте хондо ... завжди пісня нічна. У ньому немає ранку, ні вечора, ні гір, ні долин. Нічого, крім ночі, безмірної зоряної ночі. Решта зайве. Наш канте хондо позбавлений пейзажу – пісня зосереджена у собі; її звучання у темряві лякає, вона кидає свої золоті стріли прямо в серці. У темряві канте хондо здається казковим синім лучником, чий сагайдак ніколи не вичерпується [5, с. 95].

Інша характерна риса збірки – гілозоїзм (уявлення про те, що вся матерія, всі тіла космосу мають душу). Сам автор називає це пантеїзмом: «Всі вірші канте хондо пройняті чудовим пантеїзмом; у них питають поради у вітру, землі, моря, місяця і в таких простих речей, як розмарин, фіалка та оберемок соломи. Усі предмети зовнішнього світу набувають яскраво особисті риси, одушевляються настільки, що починають брати активну участь у ліричному дії» [5, с. 121].

Ще одна особливість – тема плачу: «Інша улюблена тема канте хондо – плач; він звучить у безлічі народних іспанських пісень ... У циганській сигірії, де поезія сліз досягає досконалості, плачуть і вірші, і мелодія» [6, с. 122]. Тема плачу розвивається у «Сомнамбулічному романсі»: «І побрались вони вгору, / на високий верхній ганок, / позначали сліди кров'ю, / призначали ще й

сльозами» [1, с. 166]; у «Романсі про чорну тугу»: «Ти скажи, яка ж то туга, / яка мука невгамовна, / що з очей тобі сльозить / гіркота терпка лимонна?» [1, с. 173].

У «Циганському романсеро» Лорка переносить героїв циганських міфів і балад свого часу, але при цьому повністю зберігає таємницю, багатозначність, символічність народних сюжетів. Таким чином, творчість поета – це не наслідування іспанських і циганських народних пісень і балад, не поетичне перекладення фольклорних історій і навіть не розповідь про них. Поезія Лорки – це суть міфу, його серце, гола стихія, де немає нічого зайвого – жодної бутафорії, прикрас, смислових жертв на користь форми. Це – стихія з сил, що рушать світом – любові та смерті, добрі та злі, темряви та світла. Лорка був поетом, який зумів підняти іспанську поезію на новий рівень, він змішав міф з реальністю і сам став міфом, сучасним міфом про іспанського Орфея, який зумів спуститися в підземне царство та був роздертий там силами темряви, але зміг зробити свої пісні світлом [4].

Інша характеристика збірки «Романсеро» – включеність до складної системи міфів іспанського фольклору, Стародавньої Греції та європейської традиції. «Романсеро» писався в момент дослідження Лоркою творчості Л. Гонгори, що пояснює схожість деяких прийомів. Ф. Лорка писав про класика іспанського бароко: «Він пише натяками, повертаючи міфи профілем, інколи ж виділяючи лише одну рису, зазвичай приховану серед інших образів. У міфології Вакх тричі зазнає пристрастей та смерті. Спочатку він приймає образ цапа з крученими рогами. З любові та співчуття до свого танцюриста Сізу, що перетворився після смерті на плющ, Вакх перетворюється на виноградну лозу. І, нарешті, він вмирає і перетворюється на фігове дерево. Ось як Вакх тричі народжувався наново. Гонгора натякає на ці метаморфози в одній з "Поем самотності" делікатної та прихованої форми, що це зрозуміло тільки тим, хто присвячений у секрет цієї історії» [5, с. 144].

Сам Ф. Гарсія Лорка в «Романсеро» часто використовує образи-натяки: русалкові волосся Сомнамбули, зелений вітер-сатир, імператорський пурпур Антоніо та ін. Переосмислюючи сюжети давніх міфів, поет на їх основі створює власні. У листі до Хорхе Гільєна від 2 травня 1926 р. Лорка зізнається: «Я прочитав би тобі любовний романс про невірну дружину або «Пресьосу та вітер» – це циганський міф, придуманий мною. У цьому циклі романів я прагнув до гармонії циганської міфології з відвертою пошлістю теперішнього життя; вийшло щось чудернацьке, і мені здається, в цьому є якась нова краса. Я хочу, аби люди, які запустили в мене зерна цих образів, відчували в них рідне, відчували їх частиною свого власного світу. Тоді романс буде складений і міцний, немов каміння» [5].

Світ «Циганського романсеро» – це світ лютих, суперечливих почуттів, точніше, пристрастей, які чи не буквально спалюють їх носіїв. Усі переживання, всі пристрасті доведені до граничної точки кипіння – з високої точки дія починається, а чи не закінчується нею. Але цей опалювальний, а часом і той, що спалює героїв Ф. Гарсія Лорки, вогонь пристрастей є вогнем

життя. Так, емоції його героїв неприборкані, непередбачувані і не опосередковані розумом, і свої стосунки вони найчастіше схильні з'ясовувати за допомогою навахи (великого ножа іспанського походження). Але тут ніколи не буває двоєдушності, лицемірства, боягузтва та підлості. Саме ця самотність, первісна чистота світу, ніби омитого солоною кров'ю і прожареного полум'ям вогнених пристрастей, і призводить до нього поета, який блукає у пошуках ідеалу. Він не знаходить тут повної відповідності своєму ідеалу і не ідеалізує світ, в якому панують пристрасті вогненні й темні одночасно. Але його цілісність, його своєрідна вірність собі не можуть не захопити поета, прихильного ідеалам вірності і цілісності, й у цьому поет протиставляє його світові цивілізації, ворожій людині, яка приглушує в ній голос природи.

Саме звернення Ф. Гарсія Лорки до жанру романсу підкреслює поєднання поезії та музики. Дослідники спостерігають сам факт синтезу в мистецтві Іспанії та його віддзеркалення в творчості цього поета. Музичність проявляється у цьому, що у поезію автора проникають закономірності специфічно музичних форм. Їхньою основою стають рондоподібні композиції, які несуть відбиток фольклорної куплетної форми з приспівом. Рефренні образи Ф. Гарсія Лорки охоплюють величезний діапазон, у межах якого можна виявити простий рефрен-приспів, рефрен, що посилює емоційну напругу, поєднання двох контрастних рефренів («Флюгер», «Потемки моєї душі», «Мадригал», «Нічна мелодія», «Лука», «Севілья», «Похоронний дзвін», «Сон» та ін.).

Так, у вірші «Севілья», антитеза виявляється через зіставлення дох міст: «Севілья ранит, / Кордова хоронит. / ...Севілья ранит, / Вечна эта рана» [2, с. 50]. Тут поет вводить міфологічні та літературні образи. Після виокремленої частини рефрену – «Кордова хоронит» йде: «Она смешала, пьяная от далей, / в узорной чаше каждого фонтана / мед Диониса, / горечь Дон Хуана» [2, с. 50]. Ось з якими варіаціями, наприклад, виявляється рефрен у вірші «Похоронний дзвін»: «На желтых / башнях / колокола гудят. / Над желтым / ветром / гулы их летят. / ...На желтых башнях / колокола молчат» [2, с. 60].

У складніших формах рефрен або результатом, до якого органічно призводить розвиток кожної нової думки, або вихідною тезою, яка відкриває різні стадії розвитку образу. Принцип розвитку таких форм близький до музичних принципів розбіжності від тотожності та зведення до подібності («Ноктюрн порожнечі», «Дівчинка, що потонула в колодязі» із циклу «Поет у Нью-Йорку»). Перетворення рефрену на другий, самостійно існуючий, план вірша призводить до так званих поліфонічних структур в поезії, які будуються на поєднанні двох відносно самостійних смислових пластів (наприклад, «Плач за Ігнасіо Санчесом Мехіасом»).

Отже, Ф. Гарсія Лорка у книзі «Циганський романсеро» виступив реформатором як власне жанру іспанського романсу, так і ліричних жанро-художніх форм національної поезії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарсія Лорка Ф. Лірика. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1969. 320 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lorka/Liryka_zbirka.pdf
2. Гарсія Лорка Ф. Луна и смерть: стихотворения. СПб. : Азбука, 2019. 384 с.
3. Малиновская Н. Цыганское романсеро. *Гарсия Лорка Ф. Цыганское романсеро*. М. : ОАО Издательство «Радуга», 2007. С. 5-23.
4. Москаленко М. Теоретична спадщина Федеріко Гарсія Лорки. *Гарсія Лорка Ф. Думки про мистецтво*. Київ: Видавництво «Мистецтво», 1975. С. 3-16.
5. Лорка Ф. Думки про мистецтво. Київ: Видавництво «Мистецтво», 1975. 191 с.

Наталія Вороничева
Науковий керівник – доцент Карпіна О. С.
м. Дніпро

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ГЕРОЇНІ ПОВІСТІ Г. ДЖЕЙМСА «ПОВОРОТ ГВИНТА»

Готична повість класика англо-американської літератури Генрі Джеймса «Поворот гвинта» (*The Turn of the Screw*, 1898) відноситься до пізнього періоду творчості автора. Інтерес дослідників і читачів до цього твору полягає у формі оповіді. Г. Джеймс був одним з перших письменників, що свідомо експериментував з літературною формою, він прагнув по-новому побачити і зобразити життя, використовуючи нові прийоми оповіді. Невипадково його вважають предтечою та/або представником модернізму,

Власне історія про привиди у повісті «Поворот гвинта» оповідається від імені безіменної гувернантки. Автор усунений з розповіді, читач стежить за розвитком сюжету і дізнається «правду» виключно через сприйняття дійових осіб, особливо через гувернантку. Г. Джеймс проявляє виняткову майстерність в побудові живих «сцен» за допомогою діалогу, які є не просто бесідою дійових осіб, але розкривають щось таємне або нагнітають тривогу. Слід зазначити, що автор переносить акцент з дій на її реакції на події, оскільки все спостерігається очима гувернантки. Г. Джеймс підводить завісу таємниці над її думками і переживаннями. Працюючи над формою тексту, автор впритул наблизився до техніки «потіку свідомості». Читач стає співучасником її розслідувань і має лише ті факти при собі, якими володіє сама героїня. Парадокс полягає в тому, що цих фактів недостатньо для вирішення і винесення певного висновку. Визначити ступінь суб'єктивності гувернантки можна лише в тому випадку, якщо її уявлення підтверджуються або спростовуються. Самовираження героїні дає матеріал читачеві для гіпотез і висновків, оскільки кожне слово береться під сумнів. Знайомлячись з текстом, ми можемо лише будувати припущення, що ж відбулося з мешканцями садиби Блай. Інтерпретація «Повороту гвинта» багато

в чому залежить від того, чи стане читач на точку зору розповідачки або ж піддасть скептичному сумніву достовірність її «свідчень». Основне завдання – з'ясувати, чи бачила гувернантка примар або це був лише плід її уяви, самообман, ілюзія, галюцинації.

Маленька перелякана дівчина поза рідним будинком вперше в житті, далеко від рідних людей, що володіє живою уявою, виявляється наодинці з своїми переживаннями, і виконуючи доручення наймача, стежити і виховувати дітей. Можливо, на цьому ґрунті сформувався психічний розлад. Дівчина дуже молода, має крихку і психіку, що дуже піддається негативним та взагалі емоційним впливам. Цей факт, можливо, зіграв значну роль в сприйнятті що всього оточує в садибі. Можливо, гувернантка дуже вразлива і сприймає все дуже близько та серйозно. За обставинами зміни місця проживання і отримання відповідального завдання відбувається невеликий емоційний розлад, що за собою спричинило галюцинації [1].

Зустріч «страшно взволнованной» гувернантки з її майбутнім наймачем, якимсь лондонським джентльменом відбулася на Гарлей-стріт. Саме тут традиційно розташовуються приймальні приватних консультуючих лікарів. З цієї зустрічі, для якої Г. Джеймс швидше за все не випадково підшукав таке значуще місце, почався ланцюг травматичних епізодів, що виявилися критичними для психіки героїні. З приїздом до садиби гувернантка розуміє, що не все так просто, і пан, який її найняв, не дарма поставив перед нею умову: «That she should never trouble him – but never, never: neither appeal nor complain nor write about anything; only meet all questions herself, receive all moneys from his solicitor, take the whole thing over and let him alone». Після обіцянки гувернанткою виконання всіх умов «for a moment, disburdened, delighted, he held her hand, thanking her for the sacrifice» [2]. Можливо, йому щось було відоме, від чого він хотів швидше позбавитися. Колишня гувернантка померла, але ніхто точних деталей не знав, і знову загадка стоїть перед героїнею: потрібно дізнатися, що ж відбулося.

Зустріч з місіс Гроуз теж залишає певну загадковість. Гувернантці багато подій здаються дивними – такі, як таємнича смерть попередниці, виключення хлопчика з школи, де відсутні пояснення з якої причини Майлса просять не повертатися зовсім. Гувернантці здається дивною, наприклад надмірна радість економки. З одного боку, можна припустити, економка рада перекласти всю відповідальність за те, що відбувається з дітьми, на іншу людину. Ця інша людина – гувернантка, але з іншого боку, просто молода дівчина не розраховувала на такий привітний прийом. Відносини між гувернанткою і місіс Гроуз складаються дружніми, вони підтримують один одного, радяться, діляться переживаннями. Але місіс Гроуз небагато таємнича, часом буває не такою відкритою і щирою, як чекає наша героїня. Деколи складається враження, що ця поважна жінка знає про темні справи, які були на совісті померлих, допускає, що вони могли мати поганий вплив на дітей. Автор не випадково вводить в повість ще одну жінку, яка піклується про дітей. У читача

з'являється можливість самостійно провести паралель між двома героїнями, порівняти поведінку, ставлення до дітей, до подій, які відбуваються в садибі.

Дівчина захоплено читає книгу «Амелія» Генрі Філдінга, де героїню, єдину захисницю двох маленьких дітей, наполегливо переслідують двоє спокусників. Теж саме відбувається і з нашою героїнею. Це, можливо, виникає на ґрунті переживань, зміни місця мешкання і відповідальної роботи. Можливо, роман міг дати поштовх для розвитку фантазії дівчини.

Гувернантка вже в садибі, і знову хвилювання – перша ніч була безсонною, як і подальші: «I slept little that night – I was too much excited; and this astonished me, too, I recollect, remained with me, adding to my sense of the liberality with which I was treated» [2]. Наступна неспокійна ніч була через таємничого листа з школи. Можна припустити, що ці безсонні ночі теж зробили вплив на емоційний стан гувернантки. Можливо, у неї з'явилася здатність бачити примари, потойбічну силу.

Зустріч гувернантки з Пітером Квінтом у маренні примушує нас повірити в те, що вона бачила привид. Вона чітко його описує і економка впізнає в ньому покійного камердинера. Поведінка дівчини міняється. «It was not so much yet that I was more nervous than I could bear to be as that I was remarkably afraid of becoming so; for the truth I had now to turn over was, simply and clearly, the truth that I could arrive at no account whatever of the visitor with whom I had been so inexplicably and yet, as it seemed to me, so intimately concerned» [2]. Дівчина стала чутливішою, стала більше звертати уваги на поведінку дітей, на спілкування з ними і з своєю подругою, на поведінку слуг.

Розмірковуючи про появу привидів, гувернантка починає підозрювати причетність дітей. Вона припускає, що вони не такі, як видаються. Тому основною метою гувернантки стає викриття хитромудрих трюків дітей, і доказ, що діти дійсно зустрічаються з своїми колишніми наставниками. Вона прагне відвернути їх від спокусливих побачень з примарами і врятувати.

Існують безліч точок зору на те, чи бачила гувернантка примар. Критики-фрейдисти кажуть, що автор створив віртуозний психопатологічний образ гувернантки [3]. У зв'язку з цим так звані привиди можуть трактуватися лише як плід її уяви, як проекція, зовнішній вираз неврозу, що виникає в результаті витиснених бажань. Але одразу ж виникає питання, чому гувернантка так чітко і ясно описує Квінта і міс Джессел вже при першій зустрічі.

Найбільш складним епізодом для тлумачення залишається остання зустріч з привидами хлопчика і гувернантки. Повість збудована так, що до цих пір читачі і критики ламають списи, що ж там сталося – чи то гувернантка дійсно бачила примари, яких ніхто, окрім неї і дітей, які це приховували, не бачив, чи то вона з'їхала з глузду від сексуального незадоволення і безплідної любові до власника маєтку. Як представляється, це дійсно історія про привидів, і повільне читання останніх рядків повісті це підтверджує. Ось вирішальна розмова між Майлсом і гувернанткою, і тут треба врахувати, що ні слова не було сказано між ними ні про міс Джессел, ні про Пітере Квінта: «“Is she *here*?” Miles panted as he caught with his sealed eyes the direction of my words. Then as his

strange “she” staggered me and, with a gasp, I echoed it, “Miss Jessel, Miss Jessel!” he with a sudden fury gave me back. ...“It’s *he*?” I was so determined to have all my proof that I flashed into ice to challenge him. “Whom do you mean by ‘he’?” “Peter Quint – you devil!” His face gave again, round the room, its convulsed supplication. “Where?”» [2].

Майлс не може знати, ХТО повинен бути там, за вікном, тому що ім’я міс Джессел в його присутності гувернантка не згадувала. Вона говорила про міс Джессел з Флорою, але ми точно знаємо, що Майлс не міг поговорити на цю тему з Флорой – її вже відвезли з маєтку, а перед цим за нею весь час наглядала домогосподарка. Але Майлс називає і міс Джессел, і Пітера Квінта. Та і сама хвороба Флори більше нагадує класичну одержимість, ніж нервові захворювання. Далі слідує трагічна розв’язка, смерть Майлса, але гувернантка не робить нічого такого, вона лише бажає його захистити і міцно обіймає.

Історія, викладена Г. Джеймсом, побудована так, що вона дійсно допускає подвійні тлумачення, і задум автора в цьому відношенні також міг бути подвійним. Якщо перед нами історія божевільня гувернантки – хоча цікаве те, що історія викладена за її нотатками, а вона сама не опинилася в божевільні, а продовжувала працювати гувернанткою в аристократичних сімействах, – то автор досліджує вплив суб’єктивного сприйняття миру на реальність за межами цього сприйняття. Гувернантка «звихнулася» чи то від нещасної любові, чи то від придушення своїх сексуальних імпульсів, проте її суб’єктивне сприйняття світу виявляється об’єктивною силою, що впливає на цей світ, – хлопчик гине, і якщо гувернантка збожеволіла, сама вона сприймає свою суб’єктивність як об’єктивне віддзеркалення світу.

Якщо ж, гувернантка не збожеволіла і дійсно бачить примари, то, з одного боку, перед нами – звичайна історія про привиди, а з іншої – ключове питання про «верифікацію» (спосіб підтвердження яких-небудь теоретичних положень) наших уявлень про світ. Людина у Г. Джеймса може покладатися тільки на саму себе, на своє суб’єктивне сприйняття. Але, в межах попередньої гуманістичної традиції, він не просто зрівнює приватне, особисте, в правах із загальним. Він у душі романтизму робить внутрішній світ людини творчою силою, примушуючи, так або інакше, суб’єктивний погляд перетворюватися на об’єктивний вчинок [3]. Людина як і раніше, виявляється, повинна жити з оглядом на наслідки не тільки своїх вчинків, але і своїх думок, тому що навіть його думки перетворюються на реальні дії.

Таким чином, ми дійшли висновків, що «Поворот гвинта» наповнений двозначністю. Використавши готичні елементи, повість стала історією про привидів, що полюють на мешканців будинку, або історією про жінку, яку переслідують галюцинації, яка бачить речі і людей, що не існують. Її страх за дітей відображений в переживаннях і відлякує привидів. Г. Джеймс написав «страшну», навіть моторошну, повість завдяки використанню готичних елементів, які зробили твір складніше. З кожним епізодом оповідь набуває подвійного значення, примушуючи читача самотійно вирішувати питання про істину і все глибше занурюючи його в атмосферу насильства, моральної

деградації, жорстокості і зла, що володарює над буднями зовні цілком благополучного сімейства і що вбиває життя в її ранньому етапі – дитинстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блэкмур Р. П. Генри Джеймс. *Литературная история США*. Т. 3. М.: Прогресс, 1979. С. 413-422.
2. James H. The Turn of the Screw. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/209/pg209-images.html>
3. McElderry B. R. Henry James. New York: Twayne, 1965. 192 p.

Марія Галка
Науковий керівник – доцент І. О. Скляр
м. Дніпро

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У проєкті Договору про запровадження Конституції для Європи, ухваленого консенсусом Європейського Конвенту 2003 р. йдеться про те, що в основі європейської цивілізації лежать принципи гуманізму, а саме: рівність людей, свобода, шанування розуму, розквіт добра заради всіх мешканців тощо). У Договорі про Європейський Союз із правками, внесеними Лісабонським договором (2007 р.), зазначено, що в його основі лежить: «натхнення від культурної, релігійної та гуманістичної спадщини Європи, на основі якого сформувалися універсальні цінності – недоторканні і невідчужувані права людської особистості, свобода, демократія, рівність і правова держава» [цит. за: 1].

Говорячи про європейські цінності, А. Бульвінський зазначає, що в Європі ніколи не було єдиної традиційної культури, однієї церкви, пануючої мови, спільного історичного досвіду. Проте грецька філософія, римське право, релігія, дух спільності, привнесений епохою Відродження, складають спільну духовну спадщину Європи, вони зумовили спільні форми поведінки європейців усупереч усім відмінностям, що існують між окремими європейськими країнами [цит. за: 1].

Отже, європейський світ ґрунтується на демократичних цінностях, фундаментом яких є повага людської гідності, свобода, демократія, рівність, повага прав людини, орієнтація на захист інтересів особистості, культурний, освітній, соціальний прогрес.

Леся Українка була творчою особистістю, яка захоплювалась європейською культурою та мала широкі знання про літературу, філософію, історію та політику: «Леся жила в період розвитку української філософської думки та перебувала під значним впливом західноєвропейської культури» [3]. Вона усвідомлювала: щоб стати письменником високого рівня, слід мати неабиякі знання зі світової історії, культури, літератури. У листі до

М. І. Павлика від 23 січня 1895 р. писала: *«Біда наших українських писателів у тому, що вони більш пишуть, ніж читають, а як і читають, то все більш своє, не хотілось би з них приклад брати»* [6].

Життя і творчість Лесі Українки яскраво демонструє розквіт людської індивідуальності, її унікальності, гідності та свободи, що і є втіленням гуманістичного ідеалу.

Особистість Лесі Українки та особистість персонажів у її творах – духовно багата, внутрішній світ якої розкривається через взаємовідносини із природою, суспільством, усім оточуючим, через усвідомлення власного ества.

Європейські цінності впливали на формування світогляду, творчості письменниці. Велика заслуга в тому – відомого громадського діяча, ученого, дядька Лесі Українки – Михайла Драгоманова. Вона завдячувала йому за роль у плеканні її поглядів на науку, громадське життя, релігію, літературну критику тощо. Під впливом М. Драгоманова Леся Українка студіювала європейські мови – французьку, німецьку, італійську та ін. *«Тепер я слухаю Вашої ради і спасаюсь від українсько-російського невежества»: вивчила недавно італійську граматику і тепер для вправи читаю книжки, хочу скоріше навчитись добре тямити по-італійськи, аби перекласти «Dialoghi» Leopardi, маю се на завданок від товариства. Гейне мій завтра поїде вже до друку, я тому дуже рада! Сім випуском вийдуть: «Lyrisches Intermezzo», «Heimkehr» та «Harzreise», – читаємо в листі Лесі Українки до М. Драгоманова від 18 грудня 1890 р.* [5].

У листі до брата Михайла Леся Українка перелічує письменників світової літератури та їхні твори, які варті перекладу для українського читача: *<...> Сервантес повинен бути у нас, а то що ж то за європейська бібліотека буде без «Дон-Кіхота»! <...> без сих авторів наша література буде аж надто неповна* (Бомарше, Петрарку, Шеньє, Бальзака, Леконт де Ліля, Вальтер Скотта, Вольтера, Руссо...) [4].

У своїх творах Леся Українка висловлювала свої погляди на багато проблем, що стосувались не тільки українського народу, а й усієї людської спільноти та вбачала у європейських цінностях можливість розвитку та прогресу суспільства. Письменниця була визнаною українською поетесою, драматургом, прозаїком та громадською діячкою, яка активно пропагувала європейські цінності в українському суспільстві.

Однією з головних цінностей, яка постала в основі творчості Лесі Українки, є свобода. Вона бачила свободу як невід'ємну частину людського життя і відстоювала її у своїх творах («Камінний господар», «Бояриня», «Кассандра»). Вона вірила, що кожна людина має право на свободу вибору, на свободу думок та віри, на свободу реалізації. Ця цінність не тільки знайшла своє відображення у творчості Лесі Українки, але й стала основою для її активної громадської діяльності.

Ще однією важливою європейською цінністю, яка знайшла відображення у творчості Лесі Українки, був гуманізм («Одержима», «Оргія»). Вона вірила в людську доброту та відданість ідеалам, які просували людство вперед, та була

переконана, що люди повинні ділитися своїми знаннями та досвідом, і тільки тоді людство зможе досягти нових висот.

Рівність також була однією з цінностей, які відіграли важливу роль у творчості Лесі Українки. Вона вірила, що кожна людина має право на однакові можливості та статус у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бульвінський А. Г. Спорідненість ціннісних основ української державної ідеї XVI-XVII ст. та засадничих цінностей ЄС // Сучасні європейські культурно-історичні цінності в контексті викликів глобалізації: монографія. К.: Фенікс, 2014. С.104–119.
2. Договір про запровадження Конституції для Європи (проект). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_647#Text (дата звернення : 16.04.2023).
3. Загородня А. Філософська антропологія у творчості лесі українки. URL: https://lib.iitta.gov.ua/730428/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%97%20%D0%90.%D0%90._INTERNATIONAL-SCIENTIFIC-INNOVATIONS-IN-HUMAN-LIFE-11-13.05.22-376-381.pdf (дата звернення: 08.04.2023).
4. Листи Лесі Українки до брата Михайла. 1889 р. URL: <https://www.1-ukrainka.name/uk/Corresp/188x/18891208.html> (дата звернення: 18.04.2023).
5. Листи Лесі Українки. 1890. URL: <https://www.1-ukrainka.name/uk/Corresp/1890/18901218.html> (дата звернення: 18.04.2023).
6. Листи Лесі Українки. 1895. URL: <https://www.1-ukrainka.name/uk/Corresp/1895/18950123mip.html> (дата звернення: 18.04.2023).
7. Литвин В. У пошуках європейського духу. Європеїзм як інтелектуальний і світоглядний дороговказ українських діячів імперської доби. URL: <http://www.golos.com.ua/article/342214> (дата звернення: 18.04.20

Катерина Кошкіна
Науковий керівник – професор Комаров С. А.
м. Дніпро

ТРИАДА «ЛЮДИНА – ПРИРОДА – ЦИВІЛІЗАЦІЯ» В ОПОВІДАННЯХ Д. Г. ЛОУРЕНСА «SUN» І «THE SHADOW IN THE ROSE GARDEN»

Особливості творчої позиції англійського письменника Девіда Герберта Лоуренса (1885-1930), що відрізняли його від сучасних модерністів, пов'язані з тим, що його не захоплювали експерименти в мистецтві, він мріяв про зміну і

оздоровлення життя, був одержимий ідеєю порятунку людини. Він є творцем оригінальної філософської концепції, в центрі якою знаходяться питання статі, стосунків чоловіка та жінки та конфлікт природи і цивілізації. Митець вбачав бачив головне зло в цьому світі у перетворенні людини на частину соціальної машини, на додаток державної структури. Він відзначав в сучасній культурі зловісний відбиток дегуманізації. Ставши гранично інтелектуалізованою, культура, на думку філософа, вбиває безпосередність почуття. Д. Г. Лоуренс апелював до інтуїції, природних начал, вважаючи, що вони допоможуть людині «бути живою, бути цільною» [1, с. 127]. Свої погляди письменник втілював у творах різних жанрів: романах, повістях та оповіданнях, ліриці, п'єсах, есе та книгах подорожей. Об'єктом пропонованої розвідки стали два зразка його малої прози.

Боротьба між природою та цивілізацією з великою майстерністю показана в оповіданні Д. Г. Лоуренса «Sun» (1925). Героїня Джульєтта і її син були перевезені з Гудзона до Італії, ближче до сонця і природи, за порадою доктора, для оздоровлення. Розуміння між Джульєттою і її чоловіком Морісом було відсутнє. Тоді як вона насолоджувалася морем й променями сонця, він знаходився в Канаді, де вони й проживали. Негативне ставлення автора до міста як втілення цивілізації, що губить життя, ми можемо простежити в цих рядках: «The ferry-boats, like great dishes piled with rows of lights, were still slanting across the Hudson. That black mouth must be the Lackawanna Station» [3]. Автор порівнює місто з «чорною пащею», бажаючи висловити цим відразу до бездушного місця. Впродовж всього твору письменник захоплюється природою, морем, сонцем і показує вплив середовища на Джульєтту, в якому вона знаходиться: «She could feel the sun penetrating even into her bones; nay, further, even into her emotions and her thoughts. The dark tensions of her emotion began to give way, the cold dark clots of her thoughts began to dissolve. She was beginning to feel warm right through. Turning over, she let her shoulders dissolve in the sun, her loins, the backs of her thighs, even her heels. And she lay half stunned with wonder at the thing that was happening to her. Her weary, chilled heart was melting, and in melting, evaporating» [3]. Сонце проникає всередину жінки, відчищає її від чорноти міста, від його бруду. З'єднання героїні з сонцем допомагає їй стати іншою, зануритися в інший світ, світ прекрасного, світ природи. Джульєтта була захоплена променями сонця, вона відчувала зміни в собі і в своїй дитині: «"He shall not grow up like his father," she said to herself. "Like a worm that the sun has never seen"» [3]. Порівнюючи Моріса з «черв'яком», з нижчою, мерзеннішою істотою, автор передає свої негативне ставлення читачеві. Письменник виражає неприязнь не до самого героя, а до цивілізації, в якій він живе.

Людина – частина всесвіту, той природний початок, який ріднить його зі всім тим, що живе, розвивається, рухається, а для того, щоб це життя продовжувалося, повинно існувати природне середовище. Кожна квітка, травичка, птах, ящірка, чисте небо і хмари, що плывуть по ньому, прохолода лісів і прозорість річок – все це дорогоцінне, і будь-яке порушення гармонії в

природі вбиває життя, людину у всьому багатстві закладених в ньому можливостей. Екологія духу і плоті, досягнення їх гармонії, що народжує дійсну красу і любов, – ось що важливо Лоуренсу [1]. Саме це ставлення до природи автор доносить до читача в своїх оповіданнях. Джульєтта захоплена сонцем, вона розуміє, що воно пробуджує в ній енергію, яка приведе її до нового життя. Вона не хотіла знов повертатися в це місто, до «the vast cold apparatus of civilisation, so difficult to evade» [3].

В оповіданні «Sun», ми можемо відзначити зв'язок з філософською онцепцією письменника, яка стосується свідомого та несвідомого та корелює із вченням З. Фрейда. Насолоджуючись промінням сонця, героїня занурюється в сферу несвідомого, забуваючи про все, відчуваючи лише задоволення: «It was not just taking sunbaths. It was much more than that. Something deep inside her unfolded and relaxed, and she was given. By some mysterious power inside her, deeper than her known consciousness and will, she was put into connection with the sun, and the stream flowed of itself, from her womb. She herself, her conscious self, was secondary, a secondary person, almost an onlooker. The true Juliet was this dark flow from her deep body to the sun» [3]. Відштовхуючись від цих рядків, ми бачимо, що Д. Г. Лоуренс поєднує природу з «несвідомим», яке містить в собі джерело свідомості й життя взагалі. Тільки за допомогою природи людина може пізнати справжнє життя, розкрити себе. Автор був моралістом, він щиро вірив: сучасній людині загрожує небезпека втратити здатність відчувати життя в її безпосередньому прояві. Пристрасно співпереживаючи своїм героям в їх усвідомленні фізичної сутності природи, він описував, що відбувалось з ними в незмінно гострій та чуйній манері [2].

Своє сприйняття цивілізації Д. Г. Лоуренс передає, також, через героя оповідання, Моріса. Чоловік Джульєтти вирішує відвідати свою сім'ю. Його появу автор описує таким чином: «Maurice was standing grey-faced, in his grey felt hat and his dark grey suit, at a loss among the vine terraces. He looked pathetically out of place, in that resplendent sunshine and the grace of the old Greek world; like a blot of ink on the pale, sun-glowing slope» [3]. Письменник неодноразово використовує словосполучення «a blot of ink» для опису героя, знову вказуючи цим на місце мешкання Моріса і його ворожість. За допомогою вислову «the grace of the old Greek world» автор розкриває красу Італії, «світ Давньої Греції» – це світ духовних цінностей, культури, мистецтва і філософії, він сповнений краси та чудес. Читач може уявити собі Моріса як закриту в собі людину, яка далека від природи: «He had the gold-grey eyes of an animal that has been caught young, and reared completely in captivity» [3]. Д. Г. Лоуренс підбирає декілька характеристик до поняття «цивілізація», а саме: «captivity», he smelled of the world, and all its fetters and its mongrel cowering» [3]. Цивілізації, яка оковує людину, обмежує її, письменник протиставляє свободу відчуттів і пристрастей. У місті діють свої закони, існує влада, перед якою людина безсила. Людина не належить сама собі, її оточує суспільство, перед яким вона принижується. Людина не вільна, нею керують, вона залежна від інших людей, від чужої думки. Д. Г. Лоуренс намагається допомогти людині знайти себе в

світі, відкрити свою внутрішню сутність, акцентуючи увагу на те, що в цьому їй може допомогти лише природа.

Не менш важливий аспект взаємодії людини і природи розглядається в оповіданні «The Shadow in the Rose Garden» (1914). Головна героїня твору та її чоловік Фелікс навідують село, де вона провела своє дитинство. З цим селом її багато що пов'язує, а особливо один юнак, якого вона любила, а також прекрасний сад, в якому вона проводила весь свій вільний час. Дівчина не знаходить розуміння з чоловіком, вони зовсім чужі один одному. Персонажі живуть в місті Брідлінгтоні, де дружина Фелікса не може знайти себе, вона порівнює це місце з «a strange sea-side place» [4]. Дружині Фелікса близька природа, вона є частиною її, саме в саду вона набуває гармонії сама з собою і з оточуючим середовищем.

Перебуваючи в своєму рідному селі, героїню постійно тягне в сад. Саме тут вона знаходить свій душевний спокій, розуміння і зливається з природним світом: «So, slowly, like a white, pathetic butterfly, she drifted down the path, coming at last to a tiny terrace all full of roses. They seemed to fill the place, a sunny, gay throng. She was shy of them, they were so many and so bright. They seemed to be conversing and laughing. She felt herself in a strange crowd. It exhilarated her, carried her out of herself. She flushed with excitement. The air was pure scent» [4]. Героїня відчуває себе вільною, вона звільняється від ланцюгів цивілізації. Автор порівнює дівчину з трояндою, показуючи те, що вона є частиною цього саду, частиною всього світу природи. Для Д. Г. Лоуренса життя – це нескінченність тих відносин, які складаються в процесі спілкування людей один з одним, в процесі спілкування людини з природою – із землею та сонцем, з квітами й деревами, з місяцем і небом. Уміння відчувати, сприймати, відповідати на поклик того, що оточує, відчувати дихання і тремтіння всесвіту – це й означає жити. «Це і є наше життя і наша вічність: невловимі, довершені стосунки між мною та всесвітом, який мене оточує» [2, с. 88], – писав автор в одному із своїх есе.

Підводячи підсумки, зазначимо, що Д. Г. Лоуренс у своїй малій прозі, не тільки у більш відомих романах (наприклад, «Сини та коханці» («Sons and Lovers», 1913), «Веселка» («The Rainbow», 1915), «Закохані жінки» («Women in Love», 1920), «Коханець леді Чаттерлі» («Lady Chatterley's Lover», 1928)), оповіданнях «Sun» та «The Shadow in the Rose Garden», зокрема, представив своєрідний погляд на місце людини у світі, її сприйняття природи та цивілізації. Вплив останньої письменник засуджує, підкреслюючи початкову близькість людини до природи та закликаючи до повернення у її лоно. Якою не утопічною представляється ця ідея людині XX і XXI століть, вона, безумовно, заслуговує на увагу. Вплив філософії Д. Г. Лоуренса на західноєвропейську та американську літературу останніх ста років важко переоцінити.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глінка Н. Міфопоетика у творчості Д. Г. Лоуренса. *Наукові записки НаУКМА*. 1998. Т. 4: Філологія. С. 126-129. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149253174.pdf>
2. Стирнік Н. С. Новелістика Д. Г. Лоренса: мотивно-тематичний комплекс і жанрові стратегії: дис. ...канд. філол. наук: 10.01.04. Дніпро, 2021. 228 с.
3. Lawrence D. H. Sun. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/67915/pg67915-images.html>
4. Lawrence D. H. The Shadow in the Rose Garden. URL: <http://gutenberg.net.au/ebooks03/0301501h.html#C07>

Олеся Лінченко
Науковий керівник – професор Комаров С. А.
м. Дніпро

ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІЙНИХ ПРОРОЦТВ ПРО ІСУСА ХРИСТА У РОМАНІ Н. КАЗАНДЗАКІСА «ОСТАННЯ СПОКУСА»

Як відомо, Новий Завіт оповідає, насамперед, про Ісуса Христа. Та при цьому новозавітні автори постійно стверджують, що в Христі здійснились ветхозавітні пророцтва. Насамперед, треба визнати, що у Старому Завіті ми не знаходимо таких сторін, які виглядали б виключно точними доказами правоти Нового Завіту. Пророк Ісайя чи цар Давид ніколи не казали про те, у якому році та у якому місті народиться Ісус, який зробить багато чудес, буде розп'ятий в Єрусалимі та на третій день воскресне. Та Чи було б добре, якби вони так казали – велике питання, адже у людей не лишилось б свободи вибору та віри. Саме тому далеко не всі бачать у Старому Завіті пророцтво про Христа, одні з них приймають слова пророка, а інші відхиляють їх.

Пророцтва про Ісуса Христа у Старому Завіті – це не окремі рядки чи слова, а скоріше ідеї, якими наповнено Святе Писання. Наприклад, уявлення про спокутну жерву, кров якої змиває гріх з людини. Інша цікава ідея Старого Завіту – розуміння Бога як єдиного дійсного царя Ізраїлю, який колись стане правити своїм народом та підкорить собі при цьому весь світ. Урочистий вигук: «Господь воцарився!» лунає і у псалмах, і у книгах пророцтв, і відноситься він саме до цього часу. Однак Господь у Старому Завіті невидимий і недосяжний для людини, тому як він може «зійти на царський престол, вміститися в палаці» [2].

Книги і Старого, і Нового Завітів зображують Христа. Людині, яка ретельно досліджує першу, дохристиянську, частину Біблії, послідовно відкривається образ Месії, що гряде. Саме слово «Месія» у Старому Завіті має те ж значення, що і «Христос» в Новому Завіті. Таким чином, Ісус Христос і є Месія, про якого пророчить Старий Завіт. Написаний за тисячі років до народження сина Божого, у ньому передбачувалися головні події Євангелій:

народження, життя, смерть, і воскресіння, а також майбутнє царство Ісуса Христа. З'явившись людям, «Спаситель» посилається на пророцтва, щоб запевнити, що Він є істинний Бог. Прочитавши вірші пророцтв Старого Завіту, Він казав: «Ныне исполнилось писание сие, слышанные вами» [Лк. 4:21].

Від самого народження Ісуса оточували чудесні знамення і пророцтва: «И ты, Вифлеем-Ефрафа, мал ли ты между тысячами Иудиными? из тебя произойдет Мне Тот, Который должен быть Владыкою в Израиле, и Которого происхождение из начала, от дней вечных» [Мих. 5:2]. Так пророк Міхей пророкує, що земною батьківщиною грядучого Месії має стати місто Вифлеєм. І дійсно, Ісус Христос з'явиться в світ саме в цьому місті, про що свідкують євангелісти: «Когда же Иисус родился в Вифлееме Иудейском» [Матф. 2:1].

Звертаючи увагу на родословну Месії, у Старому Завіті можна побачити пророцтва про приналежність Ісуса «к корням Иессеевым»: «ибо младенец родился нам; Сын дан нам; владычество на раменах Его, и нарекут имя Ему: Чудный, Бог крепкий, Отец вечности, Князь мира. Умножению владычества Его и мира нет предела на престоле Давида и в царстве его, чтобы Ему утвердить его и укрепить его чудом и правдою отныне и до века. Ревность Господа Саваофа соделает это» [Исайя 9:6-7]; «И произойдет отрасль от корня Иессеева, и ветвь произрастет от корня его» [Исайя 11:1]. Ці тексти сповіщають нам про родословну Месії, який мав народитися від нащадків Авраама і Давіда. І дійсно, Христос мав в своєму родоводі і Авраама, і Давіда, про що кажуть Матфей (1:1-16) та Лука (3:23-38).

Ісус Христос з'являється на світ в місті Вифлеєм в сім'ї теслі Йосифа, нащадка царя Давіда, та його жінки Марії. Це відповідало вітхозавітним пророцтвам про народження царя-Месії. Поява святої дитини було передбачено ангелом Господнім його матері (Марії) та її чоловікові (Йосифу). Загальновідомо, що ця дитина народжується чудесним способом – не в результаті плотського союзу Марії з Йосифом, а завдяки зходженню на неї святого Духа. Про непорочне запліднення Христа згадувалося і у Старому Завіті: «Итак Сам Господь даст вам знамение: се, Дева во чреве примет, и родит Сына, и нарекут имя Ему: Еммануил» [Исайя 7:14]. Доказом цим словам є писання Нового Завіту: «Иосиф, сын Давидов! Не бойся принять Марию, жену твою; ибо родившееся в Ней есть от Духа Святого» [Матв. 1:20].

В романі видатного грецького письменника ХХ століття Нікоса Казандзакіса (1883-1957) «Остання спокуса» (1955) пропонується особлива інтерпретація непорочного зачаття Сина Божого: «В день свадьбы, прежде чем Иосиф успел коснуться своей жены, его ударила молния. И теперь он парализован. Но Мария якобы вдохнула аромат белой лилии и зачала сына» [1, с. 26]. Пророцтва здійснювались. В романі ми бачимо втілення писання Старого Завіту в реальність. Н. Казандзакіс не викривляє історію, а по-своєму розкриває нам її розкриває, робить для нас життя Христа більш зрозумілим.

Розкриваючи подальший шлях Ісуса, грецький автор вказує на те, що Син Божий був знехтуваний людьми. Спочатку він був теслею та робив хрести для розп'яття, люди зневажали його і плювали йому вслід. Але і після того, як

Христос прийняв рішення примиритися з волею Господа, народ також не бажав його приймати, і він, як і раніше, стикався з ненавистю та злобою. У старозавітних писаннях також згадується про це: «Он был презрен и умален пред людьми» [Ісайї 53:3]. Про достовірність цих фактів ми дізнаємось із Нового Завіту, де сказано, що Ісус «Пришел к Своим, и Свои Его не приняли» [Іоанна 1:11]. Далі слідує сотні віршів, які відображають земне служіння Ісуса Христа, його діяння і життєвий шлях, чому присвячено багато книг старозавітних пророків, особливо Ісайї.

В романі «Остання спокуса» згадуються притчі зі святих писань. Зокрема, про сіяча, який сіяв насіння у поорану землю, у бур'янисту траву та у каміння. «Сеятель вышел в поле, и когда сеял, одно зерно упало на дорогу, и птицы склевали его. Другое упало на каменное место и вскоре засохло без влаги. Еще одно упало в тернии. Разрослись тернии и задушили его. Ну а то, что упало в добрую почву, проросло, пустило стебель, налилось колосом и накормило людей. Такова притча. Имеющий уши услышит» [1, с. 178-179]. У цій притчі Ісус ототожнює себе з сіячем, носієм закону Божого. Н. Казандзакіс розкриває цю притчу більш ясно та доступно для читача ХХ століття. Також, в тексті роману грецького письменника є посилання на притчу про жінку, яку закидали камінням, а Христос спас їй життя: «Магдалина прижалась к ногам Иисуса... Она уже не боялась смерти». Натомість народу хотів закидати її камінням, але Ісус мовив: «Кто из вас может сказать, что он без греха, пусть первым бросит в нее камень» [1, с. 171]. У романі автор розповідає нам історію Магдалини, вже відомої нам героїні, він доводить нам те, що на її місці міг опинитися будь-хто з нас. В одній з глав прозаїк порівнює Ісуса з Адамом: «...будто вышел он из Иордана и оказался в цветущем фруктовом саду. И плоть его была еще влажной глиной» [1, с. 271]. І одночасно автор називає Іуду потомком Каїна. Ці яскраві протиріччя наведені для того, щоб показати, наскільки чистим був образ Ісуса та навпаки, образ Іуди вже з самого початку поставав перед нами негативним.

Роман Н. Казандзакіса – це своєрідне «ре-Євангеліє», в якому згадується більшість фактів, пророцтв та описів із Біблії. Викривляючи деякі події з життя Христа, автор наближає Боголюдину до нас, ототожнює його з нами та дозволяє нам самим «прожити» й відчути все те, з чим зіткнувся син Божий.

Факт зради в романі «Остання спокуса» згладжується. Ісус, одержимий страхами та передчуттями, сам просить Іуду, щоб той його не просто зрадив, а – допоміг зійти на гору, на Хрест. Страх перед тим, що Ісус злякається і зможе в останню мить відступити, був сильніше за нього. Цим письменник більш показово переконує свого читача, що Ісус – «син Людський». Але факт залишається фактом, та Христос був зрадженим Іудою, про що передвіщалося у Старому Завіті: «Даже человек мирный со мною, на которого Я полагался, который ел хлеб Мой, поднял на Меня пяту» [Псалом 40:10]. Але в Новому Завіті теж згадується про це: «Иисус отвечал: тот кому Я, обмакнув кусок хлеба, подам, предаст Меня. И, обмакнув кусок, подал Иуде Симону Искарйоту» [Іоанна 13:26]. І те, що передвіщалося у Старому Завіті, справдилося – Іуда отримав платню за зраду тридцять срібників : «Если угодно

вам, то подайте Мне плату Мою... и они отвесят в уплату Мне тридцать Серебеников» [Захарії 11:12]. Про смерть на Хресті, яка очікувала на Месію, теж було вказано у старозавітних писаннях: «Пронзили руки Мои и ноги Мои» [Псалом 21:17].

У романі «Остання спокуса» Христос відчував своє призначення. Крок за кроком, день за днем Він поступово йшов до Голгофи, до свого Хреста. Він ніс свій хрест, як вказувалося в Новому Завіті: «И неся крест Свой, Он вышел на место, называемое Лобное, по-еврейски Голгофа: там распяли Его и с Ним двух других по ту и по другую сторону, а побреди Иисуса» [Іоанна 19:17-18]. «Посему Я дам Ему часть между великими, и с сильными будет делить добычу, за то, что предал душу Свою на смерть, и к злодеям причтен был, тогда как Он понес на Себе грех многих и за преступников сделался Ходатаем» [Ісайї 53:12]. Дійсно, Ісус Христос був прилічений до злодіїв та розп'ятий між двох розбійників, що вказано в Євангелії від Матвія 27:38 та Євангелії від Марка 15:27-28. В останньому ми читаємо про те, що, розп'явши Христа, люди ділили його одяг. Це можна порівняти з словами зі Старого Завіту: «Делят ризы Мои между собою, и об одежде Моей бросают жребий». Одяг Христа в романі теж був зірваний з нього та поділений.

З наближенням смерті у Ісуса зникав страх перед розп'яттям, адже він знав, що Господь любить його, що він воскресне та вже не буде терзань, мучень та всього «бруду», який оточував його на землі. Він знав, що чекає на нього чекає спасіння та вічне життя. «Он прежде сказал о воскресении Христа, что не оставлена душа Его в аде, и плоть Его не видела тления» [Діяння 2:31]. Пророцтва здійснювались та священні писання зі Старого Завіту ставали реальністю: «Ибо ты не оставишь души Моей в аде, и не дашь святому Твоему увидеть тления» [Псалом 15:10].

Звертаючи увагу на вірогідність більшої кількості фактів, вказаних у романі, ми не маємо права сказати, що Н. Казандзакіс змінив життєвий шлях Христа, його діяння та пророцтва. Можна стверджувати, що автор, зробивши визначний внесок у розвиток жанру «літературного Євангелія» та «роману-апокрифу», представив читачеві свою версію життя Христа, більш близьку та зрозумілу для людини ХХ-ХХІ століть.

ЛІТЕРАТУРА

1. Казандзакис Н. Последнее искушение. СПб.: Азбука-классика, 2006. 477 с.
2. Amerding Carl E., Ward Gasque W. Handbook of Biblical Prophecy. Wipf & Stock Publishers, 2001. 288 p.

ПОВСЯКДЕННІСТЬ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СЕРЕДОВИЩА У РОМАНІ Т. ГАРДІ «В КРАЮ ЛІСІВ»

Протягом багатьох років явище «повсякденності» мало лише описовий характер та не досліджувалося ані вітчизняними, ані зарубіжними науковцями. У ХХІ столітті поняття «повсякденності» активно аналізується у багатьох сферах наукових знань: соціологія, філософія, література, феноменологія тощо. Термін «повсякденності» отримав як негативні прояви, так і безліч позитивних характеристик. Серед негативних його рис науковці виокремлювали рутинність, повсякденність, звичність, нудьгу, одноманітність, а позитивними його складовими становили невичерпні джерела, що слугують для осмислення та пізнання людської сутності в історичній та реальній дійсності [2].

Характеризуючи твори англійського реаліста кінця ХІХ століття Томаса Гарді (1840-1928), не можна залишити термін «повсякденності» осторонь. Саме це поняття, що наразі слугує предметом ретельного вивчення, є одним із проявів відображення середовища у творі «В краю лісів» («The Woodlanders», 1887). Через те, що для натуралістів, у тому числі й для Т. Гарді, феномен «середовища» відігравав одну з головних ролей, дослідження явища «повсякденності» у творі «В краю лісів» дозволить встановити чіткіші причинно-наслідкові зв'язки та ясніше побачити вплив середовища на характер, що і намагався довести у своїх творах англійський митець.

Не викликає ніяких сумнівів у складності самого поняття повсякденності. У художньому творі його можна розглядати не тільки як вияв побуту людей тієї епохи, що зображується у тексті, а й охоплюючи різні сфери людського життя. Проблему дослідження явища «повсякденності» у творчості Т. Гарді слід починати досліджувати з передумов виникнення даного образу на тлі творчого шляху письменника. Перш за все, слід проаналізувати вплив біографічних факторів на створення концепції «повсякденності» у творі «В краю лісів». Автор зображує повсякденність маленького патріархального селища Хінток, що знаходиться в Весексі, вигаданому вікторіанським письменником місці, але з визначної для англійської історії назвою. Будучи вихідцем з невеликого селища у графстві Дорсетшир, Т. Гарді взяв за тенденцію висвітлення життя простих селян, їх укладу життя та селянської місцевості.

Через те, що митець розумів усі тягби, скрути, злидні простого селянського та робітничого класу вікторіанської Англії, то він не цурався виносити все це на папір. З психологічної точки зору Т. Гарді вважав провінційне життя за необхідну умову, що призводить письменника до психологічної стабільності та є джерелом творчої нескінченної наснаги.

Також, не можна не позначити вплив соціально-економічних факторів на формування образу «повсякденності» у Т. Гарді. Роман «В краю лісів» був

написаний під час заключного етапу вікторіанської епохи. Автор не боявся підіймати заборонені теми тогочасного суспільства з його моральними принципами: висвітлення негативних рис вищих верств, подвійні стандарти щодо сексуальної поведінки чоловіків та жінок, проблема розлучення з боку жінки тощо.

Окрім вищесказаного, Т. Гарді зображував крах звичного патріархального укладу життя англійських йоменів. Герой роману «В краю лісів» Джайлс Вінтерборн був останнім йоменом, життєві обставини якого були змінені завдяки новим буржуазним порядкам і правилам. Через смерть свого орендодавця, Джайлс втрачає змогу наслідувати як свій власний дім, так і численні робочі споруди, якими володів чоловік [1]. Таким чином, Вінтерборн становиться безхатьком і втрачає руку і серце коханої. Неспроможність знайти собі місце під сонцем у новому буржуазному суспільстві не залишає головному героєві нічого, окрім вибору смерті.

Поширення та бурхливий розвиток природничих наук, переосмислення значущості ролі церкви у житті англійського соціуму також зробили свій вплив на формування феномену «повсякденності» у творчості Т. Гарді. Письменник був прихильником наукового підходу до написання творів, тому і у своїх працях він проводив експерименти над героями своїх романів. Так, автор переносив героїв у незнайомі, протилежні за своєю природою середовища, спостерігаючи за причино-наслідковими діями персонажів, змінами їх характерів, думок, зовнішності і т. і. На прикладі Грейс Мелбері читач бачить, що нове лондонське середовище спричинило появу зовсім іншої Грейс, з інтелігентними манерами, філософськими думками, обдуманими діями, манірними нарядами, правильним мовленням тощо [1].

Також, важливим буде зауважити, що часопростір повсякденності має певні особливості. Дослідниками було відмічено, що художній час у творах Т. Гарді через призму повсякденності поділяється на три рівні: історичний час, колективний та особистий (час окремого героя твору). А художній простір слід характеризувати з боку замкненого (інтер'єр) та незамкненого (екстер'єр) факторів [3]. Явище «повсякденності» має не тільки певні визначні риси, багату історію передумов свого генезису, але і являє собою багатофункціональний механізм більшості творів Т. Гарді, включаючи роман «В краю лісів». Серед численних функцій повсякденності виділяють такі. По-перше, художнє осмислення повсякденності виявляється пов'язаним з постановою важливих питань сучасного життя і взагалі – людського буття: про моральну сутність історичного прогресу, про колізії віри і забобони, про співвідношення приватного і спільного, законного і протизаконного, відповідного традиціям і їм суперечливе, – що забезпечує смислову багатомірність художнього тексту [3].

По-друге, відношення до повсякденності стає важливим фактором для характеристики героїв Т. Гарді, визначає їх життєві цінності та орієнтири, встановлює їх місце і роль в образній системі твору, стає мотиватором їх вчинків та прагнень. Так, на сторінках роману «В краю лісів» можна зустріти

персонажів, чиї імена або прізвища збігаються з найменуванням тієї професії або роду занять, яким вони займаються у повсякденному житті. Наприклад, перукар Перкомб, який купив волосся у Марті Саут [1]. Прізвище Перкомб можна перекласти з англійської як «гребінець», що ототожнює його образ з його видом діяльності у повсякденності.

Або візьмемо володарку селища Малий Хінток, мешканку вищого суспільства Лондона та завзяту мандрівницю, місіс Чармонд. Прізвище цієї героїні можна перекласти з німецької як «чарівний рот». І не дарма Т. Гарді обрав таке прізвище: вона хоч і не була відома завдяки своїй красі, але прихильників мала дуже багато – завдяки своєму вмінню очаровувати, казати приємні лагідні речі [1].

В образі одної другорядної героїні, письменник-натураліст зобразив менталітет і культуру провінційних жителів цілої південної частини Англії. Марти Саут, чиє прізвище (South) можна перекласти з англійської як «південь», втілює в собі простоту, щирість, доброту, наївність, працьовитість сільських жителів старої патріархальної південної Англії, членом якої був і сам письменник.

По-третє, на речовому рівні деталі повсякденного одягу, предмети побуту, атрибути ремесел і професій стають засобами відтворення місцевого колориту, приймають участь у характеристиці персонажів. На сюжетно-фабульному рівні явище повсякденності служить фоном і разом з тим – причиною сюжетного руху. Нерідко подія у повсякденному житті виступає у Т. Гарді в якості ключового моменту в розвитку сюжету, у ролі своєрідної «точки відліку». Так, неспроможність доктора Фітцпірса вести скромне життя у маленькому і незатишному, але чистому, будинку батьків своєї дружини, нездатність доктора до встановлення дружніх відносин і сусідського способу життя з простими провінційними мешканцями штовхає одного з головних героїв на зраду, втечу з дому, мандри по світу з коханкою, брехню дружині [1] тощо.

Таким чином, художнє осмислення повсякденності у творах Вессекського циклу Т. Гарді, романі «В краю лісів», зокрема, характеризується цілісністю, динамічністю, багатомірністю та багатофункціональністю, що забезпечують яскраву образність і смислове навантаження на декількох рівнях художнього тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарди Т. В краю лесов. *Гарди Т. Избранные произведения: в 3 т.* М.: Худож. литература, 1988. Т. 3. С. 21–346.
2. Goffman E. *The Presentation of Self in Everyday Life* University of Edinburgh, 1956. 163 p. URL: https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf
3. Hughes K. *The Writer's Guide to Everyday Life in Regency and Victorian England from 1811-1901.* F+W Media, Inc., 1998. 260 p. URL:

Антон Сімаков
Науковий керівник – доцент Карпіна О. С.
м. Дніпро

ПРОБЛЕМА СІМ'Ї В РОМАНІ А. КАМЮ «ПЕРША ЛЮДИНА»

Автобіографічний роман «Перша людина» (Le premier homme, опубл. 1994 р.) займає важливе місце у творчій спадщині Альбера Камю. Це не просто незакінчений рукопис, це історія людини, письменника, філософа. Твір не схожий на всі попередні роботи автора, пов'язані з темою екзистенціалізму та абсурдності життя. У цьому романі письменник зображує самого себе таким, яким він був у часи своєї юності. Це його історія, його сповідь. Читаючи роман, ми дізнаємось про людей, які були найдорожчими для автора та зіграли важливі ролі у його долі, – його родина, друзі. Протягом усього твору головний герой намагається знайти відповідь на питання стосовно його дитинства, походження. Він прагне дізнатись, якою людиною був його батько. А. Камю ніби по крихтах збирає спогади, враження інших людей, що хоч якось знали батька. Стоячи перед його могилою, він порахував, скільки років було тому. І раптом Жак зрозумів, що зараз власне йому сорок років, а «человек, который лежит под этой плитой и приходится ему отцом, был моложе его» [2, с. 14]. І одразу ж Кормері захопило почуття ніжності та жалю, та це було не почуття, що викликає в сина спогади про померлого батька, а гостре співчуття, «которое зрелый человек испытывает к безвинно убитому ребенку». Цей факт був досить дивним для людини, щось було не так, не було порядку, лише хаос.

Герой роману Жак Кормері замислюється над тим, яким було його життя – бездумне, мужнє, завжди спрямоване до якоїсь мети, про яку він не здогадувався. Він жив, навіть не намагаючись з'ясувати, ким був той, хто дав йому це саме життя, а потім «отправился умирать куда-то за море, в неведомую ему землю» [2, с. 25].

Жак згадує себе в 29 років. Він був напруженим, вольовим, чуттєвим, цинічним. І взагалі був людиною, котра жодного разу не подумала про свого батька як про живого. Він вважав його просто незнайомцем, що колись жив на землі, «и лишь знал со слов матери, что отец пал смертью храбрых и что он, Жак, на него похож» [2, с. 27]. Ніхто не знав батька, крім матері, яка вже забула його. І саме син повинен був дізнаватися щось, розпитувати, але «тому, кто не имеет ничего и жаждет получить весь земной шар, недостаточно собственных сил, чтобы воспитать себя и покорить или понять мир» [2, с. 33]. Та ще не все втрачено, ще можна зайнятись пошуками, спробувати дізнатись, хто був його

батько, людина, яка для нього зараз була ближче всіх на світі. Саме з цього моменту ми стаємо свідками історії життя Жака Кормері.

Роман «Перша людина» є автобіографічним, а отже, ми можемо припустити, що в образі головного героя перед нами постає сам автор твору в роки свого дитинства та молодості. Саме тому роман має всі риси, притаманні ранній творчості письменника. Твір досить схожий на перші роботи А. Камю своїм настроєм, проблематикою. Молодого Камю хвилювали проблеми щодо місця людини в природі. У них повнота буття, радість та світло, кохання, захопленість оточуючою природою, сонцем, небом, морем, жінкою і взагалі всім прекрасним стають основним предметом зображення та роздумів автора [1]. Так само в цьому романі автор постає людиною з незгасаючою жагою життя та пізнання нового, сповненою оптимізмом. Герой роману тільки вже дорослою людиною замислюється над тим, яке місце в тій безіменній історії він посідає, і розуміє абсурдність життя та існування на цій землі. Та в цілому твір має досить оптимістичну тональність, оскільки автор зображує найщасливіший період свого життя – дитинство.

Знайомство з сім'єю героя починається з опису його подорожі до Алжиру на кораблі. Жак дрімав, але його серце було сповнене щасливою тугою від однієї думки, що дуже скоро він знову побачить Алжир та бідний дім десь на околицях. Так було завжди, коли він від'їжджав з Парижа до Африки. Складається враження, що життя в Парижі для нього досить важке, наче ув'язнення, при перших передмістях на серце лягала туга. Повернення до Алжиру було втечею до тих щасливих спогадів дитинства. Жак пригадує всіх своїх друзів і своє життя в цьому особливому світі, який мав свої особливі, неповторні радощі, зрозумілі тільки йому та найближчим його людям. Ми дізнаємось про силу його дружніх стосунків, навіть у скрутні та злидні. Найкращими були літні дні, коли «под тем или иным предлогом с помощью какого-нибудь великолепного вранья им удавалось отвертеться от сиесты» [2, с. 55]. Тоді вони могли пішки піти через усе місто, бо грошей не було. Автор досить чітко надає опис міста, що ще раз підкреслює те, як він захоплювався чудовою природою своєї батьківщини: «Они неслись в восточную часть парка, к высоким каучуковым деревьям, у которых невозможно было отличить опущенные ветви от тянувшихся к земле воздушных корней, и, минуя их мчались дальше, к истинной цели своего путешествия – большим кокосовым пальмам, увенчанным плотными гроздьями маленьких оранжевых плодов» [2, с. 56]. А потім наприкінці дня повертався додому, де його чекала стомлена мати, бабуся, дядько.

Прошло багато часу з тих пір. Після довгої розлуки Жак повернувся додому. Він побачив мати «несмотря на свои 72 года, – с виду ей можно было дать лет на 10 меньше благодаря необычайно стройной, худощавой фигуре и все еще заметной физической крепости» [2, с. 55]. Йому здавалось, що ніщо не може зламати її ніжної стійкості. Жак кожний день свого життя бачив, як мати, досить рано залишившись без чоловіка, тяжко працює, щоб прогодувати родину. Однак автор каже, що незважаючи на скрутне становище, мати завжди

«была кокетлива на свой лад» Жак ніколи не помічав, щоб його мати носила щось некрасиве. У спогадах Жака мати була дуже ввічливою, замкненою в своїй практично цілковитій глухоті та складнощах спілкування, але дуже красива. Він ніколи не чув, щоб мати колись жалілась. Вона проживала свій час смиренно, віддаючи все заради інших, ніби вбачаючи в цьому своє покликання.

Жак намагався дізнатись щось про батька, але труднощі спілкування та вже прожитий час не дали змогу отримати відповіді на всі питання. Спогади матері були уривчастими, та їх було досить, щоб склалось бодай якесь уявлення про людину, яка звалась його батьком. Якщо ми звернемо увагу на те, як мати відповідала на питання сина, можемо помітити з якою сухістю вона говорить про чоловіка, який загинув. «А потом началась война. Он погиб. Мне прислали осколок снаряда» [2, с. 36], – вона вже давно змирилась зі смертю чоловіка, так само, як і з життям у скруті, приреченим на самопожертву.

Особливу роль у романі відіграє образ батька героя. Йому було 29 років, коли він служив в армії під час першої світової війни. Мсьє Левек, директор школи, розповідав, що погано знав батька Кормері, оскільки той був не охочий до розмов: «Выносливый, молчаливый, но с легким характером и справедливым» [2, с. 63]. Він був вольовою людиною, що вміла тримати себе й вважав, що людина має стримувати свої бажання та емоції. Жак розумів, що саме від старого вчителя він дізнався найбільше про свого батька: «Человек суровый, с горечью в душе, который всю жизнь работал, убивал по приказу, принимал все, чего нельзя было избежать, но где-то глубоко внутри не поступался своей сутью» [2, с. 64]. Він був бідною людиною, оскільки бідняки не обирають собі життя, але можуть зберегти себе. В уяві Жака постає образ батька, одруженого, який уже мав двох дітей, досяг деякого положення в житті, але враз мобілізованого.

Відповідаючи на питання сина про батька, мати відповідала «так», але, можливо, насправді все було не так, нічого не можна було дізнатись напевно, пробиваючись в її затуманену пам'ять. І взагалі, розмірковує автор, пам'ять у бідняків не така багата, як у людей заможних, у них менше віх у просторі, оскільки вони рідко залишають місця, де живуть, менше віх у часі, оскільки життя в них проходить сіро, одноманітно. Але звичайно ж існує пам'ять серця «которая остается самой надежной, но сердце изнашивается от труда и горя и под бременем усталости становится забывчивым» [2, с. 75]. Втрачений час не зникає безслідно тільки у багатих. У бідних він лише залишає розмиті сліди на шляху до смерті. Окрім того, щоб витримати життєві негаразди, краще менше згадувати, як робила мати Жака. Автор пов'язує сімейну і соціальну теми, співвідношення багатства та бідності. Можемо зробити висновок, що для письменника головним був не матеріальний статок, а духовне багатство людини. Саме бідні люди не мали нічого, окрім тієї навколишньої краси, яка й була їхнім скарбом.

У родині Кормері була людина, яку вважали її головою, оскільки вона займалась усім, що стосувалось сім'ї та виховання дітей – бабуся Жака. На відміну від матері Жака, бабуся мала більш реалістичне уявлення про життя.

Дитинство Жака пройшло фактично під її владою. Навіть через деякий час вона була все ще такою ж сильною та непохитною: ані бідність, ані тяжке життя не зламали її характер. До того часу з усіх дітей у неї залишилось тільки троє: Катрін Кормері, що займалась тим, що прибирала у чужих домах; молодший, глухонімий, котрий виріс та став бондарем; старший Жозеф, холостяк, який працював на залізниці. Усі троє отримували мізерну платню, на яку повинна була прожити вся родина із 5 осіб. Бабуся розпоряджалася усіма коштами в родині, і перше, що згадував Жак про свою бабуся – її скупість, хоча скнарою вона не була, «ібо берегла деньги, как можно беречь воздух, которым дышишь» [2, с. 79]. Незважаючи на те, що бабуся займалась вихованням Жака, ніхто й ніколи не пояснював йому, що добре, що погано. Усе виховання полягало в тому, що деякі речі були заборонені і за їх порушення на нього чекало покарання. Усе інше дозволялось. Тільки вчителі в школі, коли залишався час після уроків, іноді казали дітям про моральні закони. Та для Жака єдиною мораллю було повсякденне життя його родини, «где явно никому не приходило в голову, что кроме тяжкого труда, существуют какие-то иные способы добывать ...деньги» [2, с. 52].

Іще однією людиною, яка мала неабиякий вплив на життя Жака був дядько Етьєн. Він був глухий, та незважаючи на фізичні вади, не дурний та навіть по-своєму хитрий: «инстинктивная природная сообразительность помогала ему ориентироваться в жизни и общаться с людьми, хотя они были погружены для него в непроницаемое безмолвие» [2, с. 91]. Він завжди любив Жака по-своєму, захоплювався його успіхами в школі. Одного разу, скориставшись нагодою, Жак спитав його, чи розумним чоловіком був його батько та отримав відповідь: «Твой отец был упрямый. Все делал по-своему. Мать – «да», всегда «да» [2, с. 91]. Сила Етьєна, його внутрішня міць, яку він не міг висловити словами, пробивалася в житті тіла та почуттів. Серце Жака стискалося від солодкого відчаю, коли він згадував свого дядька та ті щасливі хвилини, проведені разом на полюванні чи то в майстерні.

Родина для Жака завжди була якоюсь особливою спільнотою, групою людей, пов'язаних між собою не просто кров'ю, а й спільним горем, відчаєм. Незважаючи ні на що, вони продовжували жити буденними проблемами. Вони були замкнені у собі, кожний у своїй особистій трагедії. Жаку ніколи не дізнатись від них, якою людиною був його батько.

Слід зазначити, що серед низки образів, які назавжди залишилися в пам'яті Жака Кормері, був ще один – образ кварталу, де він цілий день царював в «невинности и упоении», який ставав таємничим та тривожним, коли на місто спускалися сутінки. На вулиці з'являлись якісь тіні, а точніше – одна безіменна тінь: «И появление возвещал глухой топот, неявный гул голосов, и она возникала вдруг в кровавом свете аптечного фонаря, и мальчик, внезапно охваченный страхом, бросался бежать к старому, невзрачному дому, чтобы быть поближе к своим» [2, с. 135]. Для головного героя завжди був важливим той світ, який оточував його. Це було не просто середовище, це був настрій, фон на

якому він ріс та пізнавав життя. І навіть потім, ставши дорослою людиною, завжди згадував про свій дім.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горідько Ю. Вивчення творчості А. Камю. *Зарубіжна література*. 2005. № 3. С. 5–16.
2. Камю А. Первый человек. СПб.: «Азбука-классика», 2007. 285 с.

Тумур Sukhovetskyi
Research supervisor – professor Komarov S. A.
Dnipro

SYMBOLIC MEANING OF A NECKLACE IN GUY DE MAUPASSANT'S STORY «THE NECKLACE»

Symbol is a notion that has been studied by researchers in the field of linguistics, stylistics, mythology and in literature with its genre diversity. O. O. Potebnya, for instance, regarded it both as a stylistic category and as a product of historical and cultural evolution of humanity, related to language, world outlook and world cognition [1, p. 8].

Symbolism is a literary device understanding of which is of crucial importance for mastering both poetry and prose. Symbols employed by the author in the text broaden the meaning of the story, empower the value of its sense. Analyzing symbolic meanings a reader comprehends the story at a deeper level, understands the author's intentions better. Symbols serve as a clue for a reader to see the conflict of the plot, realize the causes and consequences of the events described. As P. Ricoeur puts it “symbols give rise to thought” [5]. Moreover, the symbolic meanings of words are found as one of the most important sources for the reconstruction of the early spiritual culture [3, p. 98].

Symbolism refers to the use of representational imagery: the writer employs an image with a deeper, non-literal meaning, for the purpose of conveying complex ideas. In literature, symbolism is the use of a concrete image to represent an abstract idea. This literary device can refer to a word, an object, or a setting the author uses in the text to focus readers' attention on the message. A symbol in literature is a thing which has both a literal and figurative meaning and the figurative meaning of it is much deeper than its literal one. Symbol is regarded as any structure of signification in which a direct, primary, literal meaning designates another additional meaning which is indirect, secondary, and figurative and which can be apprehended only through the first [5].

The notion of symbolism is closely related to other devices such as allegory and metaphor. However, they are different. While the main mission of allegory is to convey a certain message, symbolism involves a number of possible meanings and

interpretations. A symbol may operate on its own, as well as build up an opportunity to play with ideas, whereas the abstract language prevents us from doing it. Contrary to allegory a symbol tends to possess double or even multiple meanings, conventional and abstract nature.

A symbol may be a stepping stone for an extended metaphor [4]. But a symbol is not a metaphor. A symbol is built around a relevant image to convey a relevant idea, whereas a metaphor compares two seemingly unrelated things. Comparing symbol to a metaphor professor O. O. Selivanova indicates that a symbol cannot take the position of a predicate, it is not attributive, it doesn't belong to the semantic sphere. It's likely to be part of background knowledge, representing cultural competence rather than lingual. The symbol expresses the general idea of a certain event, embodies the whole situation and has a deictic property [2, p. 536]. Unlike metaphors and similes, symbolism employs a symbolic image repeatedly through the text. Thus it becomes a central image and idea of the text.

Symbolism operates slightly differently in poetry and in prose. The reasons for this lie behind the differences in the choice of words and length in poetry versus prose. A symbol tends to recur in prose, in such a way that it becomes a motif or builds towards a broader theme. Each reiteration of the symbol in the text complicates the idea that the image represents. Poetry is usually shorter, that is why it tends to employ symbols more economically. Symbols in poetry are harder to interpret, since the poem does not provide much context for the reader, and requires the reader to make more interpretations and inferences.

Symbolism is widely open to interpretation, since every reader's experience of every literary work is unique. Symbolic meaning is different for each individual reader. Each person forms his own special relationship to a concrete object, each person emphasizes various elements to different degrees and those differences make certain features of the text to become more or less prominent.

The slippery part of understanding symbolism in literature is knowing which images are symbols, and why. "While every symbol is a sign, "not every sign is a symbol" [5]. The factors that determine our interpretation of symbols, what we understand in our reading are a mix of previous readings, educational background, class, gender, faith, race, social involvement, and philosophical views. Trying to figure out what a symbol might mean, a reader usually puts his own questions, relies on his own experience and preexisting or background knowledge. All this brings an individual history to our reading.

At the outset, a symbol is any structure of signification because every symbol is a sign or a particular linguistic expression that conveys or communicates a meaning [5]. However, while every symbol is a sign, "not every sign is a symbol" [5]. Whereas mere signs hold only manifest meanings, symbols on the contrary carry much deeper, latent meanings behind the patent ones.

So, opacity is typical of all symbols because their latent meaning is not directly manifested and hence, not immediately discernible. In any event, "this opacity constitutes the depth of the symbol" [5] and indicates that every symbol is "an enigma" in the sense that they are something like a puzzle which challenges the

interpreting intelligence to penetrate into its depth “slowly and with difficulty” [5]. Moreover, a symbol’s indirect, secondary, and figurative meaning can be apprehended only through the first because its primary meaning is what serves as the gateway towards its secondary meaning [5]. That means that symbols are those signs possessing double or even multiple meanings but whose latent meanings are accessible only by means of the patent ones.

The main symbolic function in the story “The Necklace” by Guy de Maupassant is carried out by the central object in the plot, which is a necklace. The image of the necklace turns up in the text in three versions: “a superb diamond necklace”, “a lost necklace” and “a fake necklace”. Each version stands for its own symbolism.

So, “a superb diamond necklace” is a symbol of luxury, wealth and belonging to a high-class community. This conclusion can be drawn from Matilda’s speech. For her turning up at the minister’s place with no jewelry is “*humiliating*”, looking “*like a pauper*”, looking “*shabby in the company of rich people*” [6].

The idea of “a lost necklace” implies loss of a chance for happiness and for future. Having lost that necklace the Loiseles had to face “*a frightful disaster*”. When the couple made a decision to borrow money to replace the necklace, both of them were well aware of what was ahead of them: “*black misery*”, “*physical deprivation*”, “*moral tortures*” [6].

The image of “a lost necklace” is also associated with loss of beauty – the only power that made Matilda equal to any grandest duchesse. The author provides a detailed description of her appearance after ten years of horrible life of need: “*dressed in cheap house dresses*”, “*uneven skirts*”, “*her hair unkempt*”, “*rough, red hands*” [6]. All these details highlight the contrast between what she had been and what she became.

As for the “fake necklace” it symbolizes false values of humanity, both material and spiritual. If a diamond necklace turned out to be unreal, then all those other things of which Matilda had been dreaming so much (oriental tapestries, bronze lamps, expensive silks, knickknacks of inestimable values) might have also been unreal, not so expensive, not truly oriental and not so inestimable.

As for spiritual values of Matilda, first of all, it’s her vanity, which lay behind most of her actions – daydreams, refusal to go to the ball without jewelry, fear to be seen in an old shawl, fear to tell the truth about her loss. Her values are actually ones of a very selfish and envious woman. The lavish description of her daydreams indicate that her mind and her heart were obsessed with the feeling of envy, which constantly tortured her. She wanted even to break up with her only friend from the upper class, because on returning from her she “*would weep for the entire day with sorrow, regret, despair, and misery*” [6]. Her selfishness is brought out by the phrase “*She burned with the desire to please, to be envied, to be attractive and sought after*” [6]. She never loved people and only expected love from them. She firmly believed in the power of money, which she never had and could not be happy with what she had – true love of her husband, middle-class position, amazing beauty and inborn finesse. As a result she was severely punished by destiny for her selfish desires, envy and

vanity. What will Matilda feel when she realizes that her triumph of beauty at the ball was performed in a fake diamond necklace is of no importance, because her life is already ruined, beauty is gone and ten years of normal life are wasted, went down the drain.

Thus in the story the image of “a diamond necklace” is a means to develop a wide-spread conflict between wishes and possibilities. It represents a kind of an icon of Matilda’s life values, a token of belonging to “beau monde”, something you should aspire to in your life. But the awesome icon turns out to be a fake. On discovering this Matilda’s stereotype of an ideal life breaks down to pieces in the blink of an eye.

So, it’s a good cautionary tale for everyone who believes that being wealthy and affluent is the only possible way to become happy. One day it may dawn on you that the price you have paid for realizing a dream of being a member of jet set is too high and not worthy of it at all.

LITERATURE

1. Потебня А. А. Из записок по теории словесности. Харьков: Паровая типография и литография М. Зильберберг и сыновья, 1905. 652 с. URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Potebnia_Oleksandr/Iz_lektsyy_po_teorii_slovesnost_i_Poezia_i_Proza_ros.pdf?
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
3. Школяренко В. І. Роль символів-соматизмів у формуванні фразеологічної картини світу середньовісньонімецького періоду. *Наукові записки*. Вип. 202. Серія: Філологічні науки. Кропивницький: Видавництво «КОД», 2022. С. 93–98.
4. Glatch S. Symbolism in Literature: What a Symbol Is, and How to Use It in Your Writing. URL: <https://writers.com/what-is-symbolism-in-literature>
5. Itao Alexis Deodato S. Paul Ricoeur’s Hermeneutics of Symbols: A Critical Dialectic of Suspicion and Faith. 2010. Pp.1–17. URL: http://www.kritike.org/journal/issue_8/itao_december2010.pdf
6. Maupassant G. The Necklace. URL: https://faculty.ksu.edu.sa/sites/default/files/the_diamond_necklace.pdf

Мілена Ткаченко
Науковий керівник – викладач Шевченко Ю. В.
м. Дніпро

ТРАДИЦІЙНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ОДЯГ: ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ Й ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА

Український жіночий народний костюм є втіленням краси, культури і традицій. Національний одяг несе на собі відбиток нашої історії. Рисами

вітчизняного вбрання є колоритність, варіативність, декоративність та мальовничість.

Мета нашої роботи полягає в тому, щоб систематизувати інформацію щодо традиційного українського жіночого одягу як багатогранного культурного явища.

Досягнення мети є можливим за умови розв'язання таких **завдань**: розкрити поняття «одяг» та розглянути особливості жіночого українського вбрання; узагальнити відомості щодо територіальних особливостей українського одягу й прокоментувати вживання назв національних елементів одягу в художній літературі.

Підґрунтям цієї роботи слугували дослідження таких народознавців, як К. І. Матейко, Я. П. Прилипка, Г. Г. Стельмащук та О. Я. Фединої.

Почнемо з того, що «одяг» – це всі, призначенні для одягання вироби, які можна класифікувати за типологічними та родовими ознаками – головні убори, плечовий одяг, поясний одяг, взуття, прикраси [8, с. 973].

Зауважимо, що традиційне українське вбрання відрізнялося залежно від регіону проживання українців, соціального стану, сезонно-кліматичних умов, статево-вікових ознак. Також одяг класифікували як святковий і буденний, чоловічий та жіночий. Кожна з цих груп так само різнилася за віковими особливостями, наприклад, жіночий одяг поділявся на дівочий, одяг для молодниць та літніх жінок [7, с. 15].

Найрозповсюдженіший елемент українського вбрання – сорочка. Наприкінці ХІХ – початку ХХ століття сорочка була єдиним видом народного натільного одягу.

Загалом жіночий одяг мав такі складові: верхній нагрудний одяг – прикривав верхню частину фігури, впливав на загальний силует. У дівчини він був приталений, аби виділити її струнку постать. Верхній нагрудний одяг, як й інші елементи вбрання, вирізнявся своєю різноманітністю й мав такі назви: «кептар» – це хутряна безрукавка, носили яку українці з Карпат; «керсетка» – безрукавка з фабричної тканини; «лейбик» («бруслик») – суконна безрукавка, носили на Поліссі; «юпка» (куртка, кохта). Особливістю кептарів було багатство й пишність оздоблення, що складається із сап'янових аплікацій, нашивок із кольорових волічок, шнурків та металу. Найбільша кількість прикрас розміщена на плечах, передніх полах та швах [4, с. 74].

Стегновий одяг поділявся на незшитий та зшитий. До незшитого належать запаска, плахта, горботка (прямокутний шматок вовняної тканини, яким обгортають стан). До зшитого належить спідниця й всі її види: літник, димка, фартух [4, с. 59-60].

Складовими ансамблю жіночого вбрання буковинських гуцулок були: довга біла полотняна сорочка, уставки («плечки») якої вишивали різноколірними вовняними нитками; червона вовняна обгортка, тканина у повздовжні смуги – «горботка» («опинка»); «мальований» кожушок та одягнений «на опашки» сіряк. Зазвичай обидва кінці обгортки закладали на талії й підперізували крайкою» [5].

На думку К. І. Матейко, стиль гуцулів вирізнявся декором. Йому притаманні такі риси: підпорядкованість чіткій симетрії; контраст кольорів (білого та червоного відтінків); грайливість форм одягу; багатство шийно-нагрудних прикрас у дівчат. Поєднання всіх цих ознак зумовлюють зовнішній вигляд жителів буковинського села. В образі жіночого костюма звучать художні традиції одягу княгинь давньоукраїнського періоду [8, с. 976].

На Поділлі український костюм вирізнявся величністю форм верхнього одягу та темною колористикою жіночих запасок. Сорочка – довга, біла з багато вишитими вставками («плечиками»). Вона складала основу жіночого костюма та мала прикметну ознаку – довгі вертикальні лінії. Поясним одягом була запаска темного кольору, яку підперізували крайкою. Взуттям слугували шкіряні чоботи. А верхнім одягом був накинений «на опашки» сердак, завдовжки нижче колін «сіряк». Його ще обшивали шнуром червоного кольору. Доповнювали весь образ численні зразки скляного намиста («пацьорки») [8, с. 976].

Зауважимо, що такі видатні письменники, як І. П. Котляревський, Т. Г. Шевченко, І. Я. Франко, І. С. Нечуй-Левицький та Г. Ф. Квітка-Основ'яненко приділяли особливу увагу опису українського народного одягу з метою більш реалістичного відтворення національної культури та менталітету.

І. П. Котляревський у бурлескно-травестійній поемі «Енеїда» писав: «Взяла караблик бархатовий, спідницю і карсет шовковий і начепила ланцюжок; червоні чоботи обула, та і запаски не забула, а в руки з вибійки платок...Йому Дидона підослала,...штани і пару чобіток; сорочку і каптан з китайки, і чорний шовковий платок» [3]. За цим уривком, що містить перелік різноманітних елементів одягу та дорогих тканин того часу, можемо сказати більше про соціальний стан людини, адже носили їх заміжні багаті жінки, зокрема представниці княжого роду. Крім того, бачимо тут інформацію щодо вибійки, особливої тканини з візерунком, яка наносилася вручну за допомогою різьбленої чи набірної дерев'яної дошки [1]. Зауважимо, що вона швидко набула популярності серед слов'янських жінок та упродовж певного часу вважалася модним атрибутом. До того ж кожен регіон України вирізнявся своїми видами зазначеної тканини з унікальними візерунками. Але, на жаль, на початку ХХ століття з появою великого вибору доступної фабричної тканини техніка вибійки поступово зникла з побуту [2].

І. С. Нечуй-Левицький у соціально-побутовій повісті «Кайдашева сім'я» писав: «Коли стали шити сорочки Маруся всім пошила їх з товстого полотна, а собі з тонкого. Мотря й собі хотіла з тонкого. Кайдашиха відповіла, що їй грубе полотно ріже тіло, крім того, вона ж до панів ходить, їй не можна в простому» [6]. Ця цитата підтверджує думку про те, що якість тканини свідчила про соціальний стан майбутньої власниці вбрання: бідні селяни носили сорочки з грубого полотна, а багатші – з тонкого.

Отже, твори поетів та прозаїків можуть збагатити наші уявлення про історію традиційного костюма, манеру і способи його носіння, загальний силует, форму та пропорції одягу, його орнамент, колорит тощо.

Проаналізувавши загальні та територіальні особливості жіночого українського костюму, можемо дійти висновку, що національне вбрання вказувало на соціальний стан людини, її місце проживання. Костюм української жінки вирізнявся своєю оригінальністю та неперевершеністю, був унікальним явищем національної культури, про що свідчить творчість митців різних часів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вибійка. *Академічний тлумачний словник української мови*. URL: <http://sum.in.ua/s/vybijka> (дата звернення 03.04.2023).
2. Історія української народної вибійки по полотну. *Spadok.org.ua*. URL: <http://surl.li/gbqgx> (дата звернення: 04.04.2023).
3. Котляревський І. П. «Енеїда». *Бібліотека української літератури*. URL: <http://surl.li/dfml> (дата звернення 21.02.2023).
4. Матейко К. Український народний одяг: етнографічний словник / Відп. Ред. Р. Кирчів. НАН України. Інститут народознавства. Київ: Наукова думка, 1996. 196 с.
5. Мода Гуцульщини на Буковині. *Одягові традиції Гуцульщини*. URL: <http://surl.li/fxjqh> (дата звернення: 21.02.2023).
6. Нечуй-Левицький І. С. «Кайдашева сім'я». Глава 4. *Букнет*. URL: <http://surl.li/gjqfo> (дата звернення: 21.02.2023).
7. Соколенко О. І. Традиційний костюм подолян як джерело вивчення культури повсякдення: кваліфікаційна (бакалаврська) робота. *Спеціальність 032 «Історія та археологія», спеціалізація «Історія та археологія», ДонНУ імені Василя Стуса*. URL: <http://surl.li/fxjqb> (дата звернення: 21.02.2023).
8. Федина О. Український народний одяг у дослідженнях Катерини Матейко. *Народознавчі зошити*. 2011. № 6. С. 972–981.

Ірина Хричикова
Науковий керівник – доцент Скляр І. О.
м. Дніпро

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

Гендерні дослідження відзначаються своєю міждисциплінарністю. Так, спостерігаємо появу ґрунтовних праць («Вступ до гендерних досліджень» (2001), «Гендерний підхід: історія, культура, суспільство» (2003), «Гендерний розвиток у суспільстві» (2005) тощо. Гендерні літературознавчі студії почали розвиватися в Україні з 1990-х рр. Пошук нових стратегій аналізу був зумовлений гендерним підходом до вивчення історії літератури загалом.

Дослідження гендерних стереотипів в українській літературі стає все більш популярним. Вони вважаються взаємопов'язаним набором вірувань,

очікувань та норм, які стосуються статевої приналежності й виконання певних гендерних ролей. Зокрема, яскраво вираженими є стереотипи стосовно жіночої статі. Українські науковці визначають формулювання «гендерний стереотип» як один із видів соціальних стереотипів, що є стандартизованими та доволі стійкими, емоційно насиченими та ціннісно визначеними образами, що саме базуються на визначених суспільством уявлень про «маскулінне» (чоловіче) та «фемінне» (жіноче). Вони формуються віками, укріплюються навіть на підсвідомому інтелектуальному рівні нації [4]. Значення гендерного стереотипу окреслила О. Іванова, взявши за основу дослідження американських учених: «гендерні стереотипи є сильнішими за расові» та спираючись на наукові розробки західних учених, зокрема С. Бьом та Дж. Плека, наголошує, що «не існує «суто» чоловічої чи жіночої особистості... стереотипи не є чимось природним, вони створюються суспільством, «жіночий рух і феміністська ідеологія значно похитнули більшість гендерних стереотипів» [3, с. 338].

Об'єктом дослідження гендерного літературознавства вважають гендерно марковані елементи поетики твору (елементи поетики художнього тексту, зумовлені гендерною свідомістю автора, ліричного Я, механізми реалізації маскулінної / фемінінної художньої свідомості в художньому тексті).

Гендерні стереотипи знайшли своє відображення в літературних творах багатьох відомих письменників різних епох. Література як явище мистецтва є важливим джерелом розуміння аспектів життя, зокрема й ролі жінки в суспільстві. Її образ у літературі може бути різним і залежати від епохи, автора та контексту твору. У сучасній літературі він став більш різноманітним і складним. Жінки у творах можуть бути зображені як успішні професіонали, діяльні активістки, матері, доньки, сестри, подруги, і в літературі можуть бути відображенням соціальних та культурних змін, що відбуваються в суспільстві, відображенням різноманітних ролей і проблем, з якими вони зіткнулися.

Біблійний образ жінки обмежується стереотипними ролями матері, дружини, сестри. Ці образи не відображають повноцінного життєвого досвіду жінок і не визнають їхніх індивідуальних прав, та є й такі моменти, коли ці стереотипи порушуються. Чи змогла б жінка реалізуватися без заміжжя й материнства? Приклад Марії, сестри Мойсея, демонструє, що так. Хоча її історія належить радше до винятків, аніж норми, однак є знаковою для ролі жіноцтва в історії давнього Ізраїлю. Пророк Міхей, коли апелює до історії звільнення народу з Єгипту, каже: «Я вивів тебе з Єгипетського краю і викупив тебе з дому неволі. Послав я був перед тобою Мойсея, Аарона та Маріям» [1]. У цьому тексті Маріям згадується поряд зі своїми братами, серед тих, кого Господь послав з Місією до народу. Тут реалізовано релігійно-соціальну функцію жінки.

У різних культурах та епохах жінки були виключені з багатьох сфер суспільного життя (політика, наука, мистецтво, освіта тощо). Наприклад, у Середньовіччі вони мали обмежений доступ до освіти та культури і вважалися майном своїх чоловіків. Література бароко продовжувала дотримуватись традиційних гендерних стереотипів, де жінки зображувалися виключно як

матері, дружини та коханки. Епоха класицизму, де основними ідеями були логіка, раціональність та стриманість у вираженні почуттів, також несе у собі гендерні стереотипи і трансформації, проте вони не такі яскраві та експресивні, як у бароко. Основні стереотипи класицизму пов'язані з ідеалізацією жінки як символу краси та чистоти. Епоха романтизму в літературі була пов'язана з національним відродженням та прагненням до свободи й незалежності, а це зумовило нові погляди на гендерні стереотипи та ролі чоловіків і жінок у суспільстві. За епохи реалізму відбулися важливі зміни в гендерних стереотипах і ролі жінки в суспільстві. Деякі твори того часу показують трансформації гендерних стереотипів та зміну поглядів на роль жінки в суспільстві. Епоха модернізму відзначається тим, що у творах було відчутне звільнення від стереотипів про жінок та чоловіків, і це дозволяло авторам відобразити більш широкий спектр гендерних ідентичностей та ставлення до гендеру.

Образ «нової жінки» набуває більшої актуальності й у сучасному українському соціумі, це стало можливим завдяки демократичним змінам після проголошення незалежності України, бо відомо, що фемінізм поширюється саме там, де існує потяг людини до свободи. Фемінізм можна розглядати як вимір демократії. Як зауважує С. Павличко, «можна ще раз повторити відому істину про те, що суспільство, яке дає жінкам рівні права з чоловіками в усіх сферах життя – демонструє рівень своєї цивілізованості і культури» [2, с. 11].

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія / пер. Івана Огієнка; Книга пророка Міхея 6:4. URL: <https://only.bible/bible/ubio/mic-6/> (дата звернення: 20.04.2023).
2. Павличко С. Чи потрібна українському літературознавству феміністична школа // *Слово і час*. 1991. №6.
3. Шаф О. В. Гендерне літературознавство в Україні: теоретико-методологічні зауваги // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. № 37. Т. 1. С. 83–36.
4. Glossary of gender terms. URL: <http://a-z-gender.net/ua/gendernij-stereotip.html> (дата звернення: 20.04.2023).

Євгенія Якименко
Науковий керівник – доцент Горлова О. В.
м. Дніпро

ОБРАЗИ ДІТЕЙ ВІЙНИ В ОПОВІДАННЯХ Г. БЕЛЛЯ

Генріху Беллю належить у західнонімецькій літературі особливе місце. Він зміг висловити життєвідчуття кількох поколінь німців, скалічених

фашизмом і війною, дітей, «обпалених» війною, які опинилися там, «за дверима» [2]. «Естетика гуманного» – центральний мотив його творчості.

У творах Г. Белля постали різні етапи західнонімецького буття: від перших повоєнних років з їх розрухою, злиднями та розпачем – до огиди до надлишку та до бездуховності ситого бюргерського буття, які стали атрибутами західного «суспільства споживання». Він зобразив у творах найрізноманітніші верстви західнонімецького суспільства – від персонажів типу «маленької людини» до представників буржуазної верхівки.

Творчу позицію Г. Белля від початку визначали його антифашистські переконання. Головними мотивами його ранніх творів були війна та смерть. У них виникав гіркий і жорстокий світ, у якому блукали самотні, позбавлені притулку люди. Цих людей переповнювало гостре відчуття того, що їх позбавили головного – можливості справжнього людського та людяного існування.

Тема війни, перших повоєнних років, хоч і відступала часом на задній план, ніколи не йшла з творів Г. Белля, раз у раз прориваючись із несподіваною й відчайдушною силою, як застарілий безперервний біль. Письменник зображує війну як безглуздий, тупий і жорстокий злочин, який завдав величезного нещастя не тільки іншим народам, а й тим «німецьким хлопчикам», про які Г. Бель із таким сумом і теплом пише у своїх новелах. Сам автор так висловив своє ставлення до війни: «Головним чином, діти та жінки несли на своїх плечах тягар страждань за героїзм, що виявлявся на війні їхніми батьками та чоловіками» [2].

Війна у Г. Белля – це шпиталі, де вмирають на операційних столах зовсім юні солдати, де лежать приречені вчорашні школярі («Wanderer, kommst du nach Spa...»), голодні підлітки («Lohengrins Tod»), рахітичні діти війни, народжені сиротами (Haus ohne Hiiter). Із самого початку в центрі його творів – не якась загальна «масова доля», а конкретна людина, її біль, її біда. Якщо скористатися термінологією Ясперса, герої ранніх творів Г. Белля постають як носії «метафізичної» вини, але не несуть вини «юридичної»: вони самі жертви, і найчастіше на них чекає смерть. Війна як невідворотне лихо, людина як жертва – концептуальна основа ранніх творів Г. Белля. Однак становище жертви ніколи не служить у письменника цілям виправдувальним – його герої й сам автор завжди пам'ятають і про свою відповідальність за те, що відбувається, не намагаючись реабілітувати себе ні у власних очах, ні перед іншими.

У всій творчості письменника пристрасна антивоєнна та антифашистська спрямованість поєднується із серцевою симпатією до дітей у солдатській формі.

Коли героя виводять із мрійливого стану й заштовхують у літак, йому здається, що це «гігантська рука велетня-вчителя» з тріском креслить по небу кола. Товариші навкруги збожеволіли від страху, але герой-оповідач страждає не від страху смерті, а від потворності та незавершеності тих кіл, які креслить по небу рука вчителя. Болісні шкільні переживання химерним чином накладаються на переживання катастрофи, що наближається, страх перед смертю трансформується у страх перед учителем: «Повні несамовитої

ненависті, вони ніколи не поверталися до своєї вихідної точки, жодне з цих бездарно викреслених півкіл так жодного разу і не завершилося, не знайшлося закінченої краси кола» [3, с. 516]. У мить своєї загибелі, в літаку, що спалахнув і стрімко падає, він бачить темне небо, скреслене прямими лініями трасують куль. Коло і пряма, сенс і нісенітниця, гармонійна завершеність і погана нескінченність – на цих антитезах, тримається розповідь. Момент очікування солдатом неминучої смерті вочевидь перегукується тут з аналогічними переживаннями героя-оповідача в новелі «Поїзд точно за розкладом» («Der Zug war pünktlich»; 1949) [2]. Героєві в останні хвилини життя недаремно мерехтять шкільні кола і загрозливий йому вчитель, що розрісся до постаті Бога. У цій страшній війні «трагічна недосконалість світобудови» досягає свого апогею, і гігантська рука вчителя, що скаче по дощці крейдою, незавершені кола починають крутитися в страшному апокаліптичному вихорі. У цьому випадку безмовний закид головного героя-оповідача, якого вже немає в живих, і самого письменника Генріха Белля звернений до школи та вчителів.

Використання письменником у тексті новел конструкцій із прямою і непрямою мовою, внутрішнього монологу, непрямої мови, діалогу – стилістичних засобів, що сприяють розкриттю внутрішнього стану героя, показ дій та станів героїв, специфіки сприйняття ними звуків та фарб, внаслідок чого в читача уявлення про внутрішній (емотивний) світ героя, – всі ці особливості дозволяють говорити про психологізм новел Г. Белля як основний стильової домінанти жанру. Слід зазначити, що в силу своєї обумовленості законами суспільного життя та специфікою естетичного світу художника психологічний конфлікт у концепції дитячих образів у Г. Белля постає як її структуроутворюючий елемент, а його всебічне розкриття стає основною метою письменника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белль Г. Поїзд точно за розкладом. Пер. Галина Лозинська, Галина Сварник, Євген Попович, Євгенія Горева, Олекса Синиченко. 22 с. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=6806>.
2. Вайло К. Філософсько-антропологічні проблеми у антивоєнних творах Генріха Белля. Наукова Бібліотека. 2018. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/1383/1/138-135-143.pdf>
3. Heinrich Böll. Wanderer, kommst du nach Spa...URL: <https://www.rulit.me/books/wanderer-kommst-du-nach-spa-download-151727.html>
4. Plard H. Mut und Bescheidenheit, Krieg und Nachkrieg im Werk Heinrich Bölls // Geschichte der deutschen Literatur aus Methoden. Westdeutsche Literatur von 1945–71 / Ed. H.L. Arnold. Frankfurt am Main, 1973. Vol. I. P. 251–271.

КОНФЛІКТ ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА У РОМАНІ ДЖ. ЕЛІОТ «MIDDLEMARCH»

У ХІХ столітті англійська література переживає період розквіту. Творчість Ч. Діккенса, В. Теккерея, сестер Бронте, Е. Гаскелл, Дж. Мередіта, Т. Гарді становить «золоту добу» британської прози. Одне з першорядних місць у цій плеяді займає Джордж Еліот (1819-1880), яка визнана найбільш інтелектуальною письменницею-реалісткою своєї доби, автором, який випередив психологізм та проблематику літератури ХХ століття. Безумовно, провідним жанром реалізму ХІХ століття, англійського, зокрема, є соціально-психологічний роман.

На думку теоретиків та істориків літератури, у романі такого типу розкриваються, часто в екстремальних життєвих ситуаціях, багатогранні характери героїв з усім розмаїттям їхнього психологічного функціонування в контексті соціального середовища. Для соціально-психологічного роману характерне розкриття несподіваних вчинків, прихованих причин поведінки персонажів через зображення спадкових факторів, потаємних бажань, роздумів, мрій, снів. На відміну від соціально-побутових творів, у яких увага митця прикута до повсякденного життя, зримих, передусім соціальних, причин і наслідків поведінки персонажів, автор соціально-психологічного роману досліджує взаємини особи і соціуму, враховуючи психологічні чинники: інтелектуальні зусилля, емоції, інтуїцію, свідомі й несвідомі поривання людини [1].

Соціально-психологічному різновиду роману властиве відображення зіткнення внутрішніх прагнень героя із соціальними обставинами, досліджується зв'язок між духовним станом особистості та суспільними умовами, глибоко розкрито психологію персонажів, мотиви їхніх вчинків, роздуми, почуття, що свідчать про стан суспільства взагалі та його вплив на внутрішній світ людей [3]. Усі наведені характеристики знайшли своєрідне відображення у романі Дж. Еліот «Middlemarch» (1872), за яким міцно закріпилася слава своєрідної квінтесенції творчості письменниці.

Ця книга, за словами дослідника Б. М. Проскурніна, «вміщує в себе чи не весь досвід письменниці у її осмисленні головних прикмет часу та більшості аспектів взаємодії людини і суспільства, яким воно їй бачилося» [2, с. 107]. Складний та багат шаровий роман зосереджений на соціальних та моральних проблемах. Дж. Еліот розкриває процес взаємодії людини та суспільства, особливу увагу приділяючи перешкодам, які виникають перед особистістю у досягненні життєвої мети. Конфлікт людини та соціуму, центральний в художньому світі еліотівського твору, найбільш повно реалізується через зображення долі центральних героїв книги.

У романі «Middlemarch» детально описано життя мешканців вигаданого містечка у 1829-1832 роки, період напередодні реформ в Англії. Дж. Еліот пропонує широку панораму провінційного суспільства (підзаголовок книги «A Study of Provincial Life» відображає авторський намір дослідження та прагнення до об'єктивності, одночасно примушує автора бути більш системним та ґрунтовним у роботі з «цілісністю провінційного життя»). Для роману Дж. Еліот характерна об'єктивна манера оповіді, епічність у зображенні життя. «Middlemarch» можна вважати соціальною епопеєю, адже через велику кількість персонажів показані різні верстви населення, від заможних та впливових поміщиків і фінансистів до дрібних фермерів та орендаторів. З іншого боку, це психологічний роман, у якому детально відтворені почуття і думки людей, особливо головних персонажів: Доротеї Брук і Терциуса Лідгейта. У цих образах письменниця акцентує процес внутрішнього самовизначення – в цьому ракурсі твір можна розглядати як «роман виховання». Англійський науковець А. Мінц корелює ці образи із властивою літературі ХІХ століття ідеєю обов'язку, який повинна виконувати людина, не лякаючись невдач та поразок. У такому розумінні обов'язку відчутний вплив протестантизму, що підкреслював індивідуальну відповідальність людини за свою діяльність, адже покликання – це «дар небес» і його виконання є священною діяльністю. Тому таким важливим є це призначення, що стає джерелом високої духовності. А. Мінц зауважує, що в книгах Дж. Еліот, не тільки у цьому романі, обов'язок виступає вищим божеством, яке навіть може замінити Бога, а «релігійний запал замінює інтелектуальна пристрасть» [5].

Власне призначення центральні персонажі роману «Middlemarch» Доротея Брук і Терциус Лідгейт, на жаль, не спроможні реалізувати – через суспільство, яке диктує їм інші закони та вимоги, яке виявляє «the bands of a narrow teaching», «a labyrinth of petty courses, a walled-in maze of small paths that led no whither» [4]. Доротея сповнена «the anxieties of a spiritual life involving eternal consequence» [5], її вабили «горіння» і велич духу. Вона постійно задається питанням про власне призначення: «For a long while she had been oppressed by the indefiniteness which hung in her mind, like a thick summer haze, over all her desire to make her life greatly effective. What could she do, what ought she to do? – she, hardly more than a budding woman, but yet with an active conscience and a great mental need, not to be satisfied by a girlish instruction comparable to the nibblings and judgments of a discursive mouse» [4].

Наскрізним мотивом образу Доротеї виступає щире бажання слугувати людям, яке підкреслюється порівнянням зі Святою Терезою, що проходить через усю книгу. В одному з епізодів твору вона говорить: «I should like to make life beautiful – I mean everybody's life» [4]. З юних років дівчина захоплена ідеєю жертвовного подвигу заради блага людства. Але «негероїчна» доба, повсякденна реальність та буржуазно-аристократичне середовище, до якого вона належить, не надає їй подібної можливості. Через цей героїзм самозречення вона виходить заміж за літнього богослова Кейсобона, мріючи стати його вірною помічницею та саме цим принести користь людству («the union which attracted her was one

that would deliver her from her girlish subjection to her own ignorance, and give her the freedom of voluntary submission to a guide who would take her along the grandest path» [4]). Згодом з'ясовується, що її жертва була даремною, адже чоловік не був справжнім ученим, галузь його діяльності теж виключає можливість відкриття, яке здатне облагодіяти світ.

Автор, все ж таки, дає своїй героїні шанс на реалізацію її внутрішнього потенціалу: у її почутті до племінника Кейсобона Вілла Ладіслава – у фіналі роману вони одружуються. Але «тихе сімейне щастя», яке отримує Доротея, явно не відповідає її високим прагненням, адже її чоловік є загалом ординарною особистістю, та й життя дружини та матері – це не те, у чому хотіла знайти себе ця жінка. В епілозі роману Дж. Еліот прямо на це вказує: «Many who knew her, thought it a pity that so substantive and rare a creature should have been absorbed into the life of another, and be only known in a certain circle as a wife and mother» [4]. Також ми дізнаємося, що вже дорослий син Доротеї та Вілла відмовився представляти Міддлмарч у парламенті, тому що вирішив, що таким чином у нього буде більше прав на незалежність думок. До такого морального підсумку призводить письменниця головну героїню, підкреслюючи завищеність та абстрактність її ідеалів.

Внутрішні переконання та високі прагнення лікаря Терциуса Лідгейта теж не співпадають з цінностями епохи. Ось у чому знаходить головний зміст свого життя ця людина: «the best security for his practising honestly according to his belief was to get rid of systematic temptations to the contrary» [4]. Навіть у його манері поводитися з іншими людьми відчувалися «a certain fling, a fearless expectation of success, a confidence in his own powers and integrity much fortified by contempt for petty obstacles or seductions of which he had had no experience» [5]. Він переконаний у великій важливості своєї професії в суспільстві, адже вона полегшує страждання людей. Лікарняні методи Лідгейта не обмежуються засобами, доступними сучасній йому медицині: він займається наукою, щоб знайти нові ліки, які б могли врятувати хворих. Але він стикається як з неможливістю зберегти свою незалежність, так і з перешкодами на шляху свого професійного та наукового зростання. Соціальне середовище та професійне оточення вимушують Лідгейта йти на компроміси із власним сумлінням. Його дружина Розамунда поступово «утягує» його у міщанське болото. Життя вікторіанського обивателя представляється Дж. Еліот «мілководдям непроточного ставка» [4]. Під впливом жінки, шлюб з якою приносить йому страждання (він поступово усвідомлює, що покохав обмежену та приземлену людину), Лідгейт відмовляється від своїх амбіцій, прагнень слугувати людству, ставить хрест на своїх героїчних мріях та поступово перетворюється на успішного модного доктора, мета лікарняної практики якого полягає у зароблянні грошей.

Тож, протиріччя, яке знаходиться в основі життєвих ліній двох головних героїв роману «Middlemarch», виникає з протистояння ідеалу і дійсності. Доротея Брук і Терциус Лідгейт шукають кращого використання своїх природних здібностей та реалізації власних уявлень про гідне життя заради

блага людей. Їх супротивник – Міддлмарч як соціальне явище з його моральними та естетичними межами, як збірний образ провінційної Англії, у якій панує середній клас, визначаючи атмосферу усього життя. Обидва персонажі, тим чи іншим чином, переживають поразку, не мають можливості здійснити свої високі ідеали.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 2: М – Я 624 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kovaliv_Yurii/Literaturoznavcha_entsyklopediia_Udvokh_tomakh_T_2/
2. Проскурнин Б. М. Идеи времени и зрелые романы Джордж Элиот. Пермь: Издательство Пермского университета, 2005. 144 с.
3. Теорія літератури: підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв ; за наук. ред. О. Галича. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
4. Eliot G. Middlemarch. URL: <https://standardebooks.org/ebooks/george-eliot/middlemarch/text/single-page#epilogue>
5. Mintz A. George Eliot and the Novel of Vocation. London, 1978. 193 p.